T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DIŞ ÜLKELERDEN TÜRKİYE'YE GÖÇ DALGALARININ EKONOMİK ETKİLERİ

Tuğba ÇALIŞKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Zekayi KAYA

Çankırı – 2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

DIŞ ÜLKELERDEN TÜRKİYE'YE GÖÇ DALGALARININ EKONOMİK ETKİLERİ

Tuğba ÇALIŞKAN

ORCID: 0000-0002-1712-3440

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Doç. Dr. Zekayi KAYA

Çankırı – 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ iii
TEZ KABUL VE ONAY iv
ÖNSÖZ v
ÖZET vi
ABSTRACT vii
KISALTMALAR viii
TABLO LİSTESİ ix
ŞEKİL LİSTESİ x

1. GİRİŞ 1

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE 4

2.1. Göç İle İlgili Temel Kavramlar 4
2.1.1. Göç 4
2.1.2. Mülteci 6
2.1.3. Sığınmacı 9
2.1.4. Göçmen 11
2.1.5. İltica 13
2.1.6. Geri Dönenler Kavramı 13
2.1.7. Geçici Koruma Kavramı 14
2.1.8. Vatansızlar Kavramı 14
2.2. Göç Türleri 15
2.2.1. İç Göç 16
2.2.2. Dış Göç 17
2.2.3. Zorunlu Göç 18
2.2.4. Gönüllü Göç 19
2.2.5. Mevsimlik Göç 20
2.2.6. Beyin Göçü 21
2.2.7. İşgücü Göçü 22
2.2.8. Sürekli Göç 23
2.2.9. Geçici Göç 24
2.3. Göçün Nedenleri 24
2.4. Göç ile İlgili Kuramlar 29
2.4.1. Ravenstein'in Göç Kuramı 29
2.4.2. İtme Çekme Kuramı 31
2.4.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı 33
2.4.4. Petersen'in Göç Kuramı 34
2.4.5. Neoklasik Ekonomi Kuramı 36
2.4.6. Yeni Ekonomi Kuramı 38
2.4.7. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı 39
2.4.8. Dünya Sistemi Kuramı 40
2.4.9. İlişkiler Ağı Kuramı 41

2.4.10. Göç Sistemleri Kuramı 42
2.4.11. Diğer Kuramlar 43
2.5. Literatür Araştırması 45

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ 55

3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi 55
3.2. Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'ye Göçler 61
3.2.1. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler 64
3.2.1.1. Bulgaristan Göçü 64
3.2.1.2. Yunanistan Göçü 65
3.2.1.3. Yugoslavya Göçü 67
3.2.1.4. Romanya Göçü 68
3.2.2. Asya'dan Türkiye'ye Göçler 69
3.2.2.1. Suriye Göçü 69
3.2.2.2. Afganistan Göçü 71
3.2.2.3. İran Göçü 72
3.2.2.4. Irak Göçü 73
3.2.2.5. Diğer Göçler 73
3.3. Son Yıllarda Türkiye'de Göç Hareketliliği 74

4. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARI, UYGULANAN ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT 87

4.1. Türkiye'de Uygulanan Göç Politikaları 87
4.2. Türkiye'nin Uyguladığı Ulusal ve Taraf Olduğu Uluslararası Mevzuat 89

5. TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLERİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ 93

5.1. Göçlerin Sosyo-Kültürel Etkileri 94
5.2. Göçlerin Ekonomik Etkileri 99
SONUÇ 109
KAYNAKÇA 111
ÖZGEÇMİŞ 126

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Dış Ülkelerden Türkiye'ye Göç Dalgalarının Ekonomik Etkileri* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

30 / 06 / 2022

Tuğba ÇALIŞKAN

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Tuğba ÇALIŞKAN tarafından hazırlanan *Dış Ülkelerden Türkiye'ye Göç Dalgalarının Ekonomik Etkileri* başlıklı bu çalışma, *29.07.2022* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliğiyle]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından İktisat Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Doç. Dr. Zekayi KAYA	İmza: ……..
Üye	: Prof. Dr. Serkan DİLEK	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Levent ŞAHİN	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvan Ad SOYAD

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Çalışmada Cumhuriyet'in ilanından sonra Türkiye'ye yapılan göç akınlarının istatistiksel veriler aracılığıyla incelenerek, sosyal, kültürel ve ekonomik bakımdan etkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu çalışma kapsamında göçün meydana getirdiği olumsuz sonuçlar ve maliyet artışlarının en aza indirilmesi için ileriye dönük kalkınma ve göç politikalarının oluşturulmasında katkı sağlayacaktır.

Tez çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen değerli danışman hocam *Doç. Dr. Zekayi KAYA*' ya, çalışmam süresince moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmamı sağlayan canım eşime, canım aileme, arkadaşlarıma ve canım oğlum *Adil Yağız*'a teşekkür ederim.

30 /06/ 2022

Tuğba ÇALIŞKAN

ÖZET

Tezin Başlığı : Dış Ülkelerden Türkiye'ye Göç Dalgalarının Ekonomik Etkileri
Tezin Yazarı : Tuğba ÇALIŞKAN
Danışman : Doç. Dr. Zekayi KAYA
Anabilim Dalı : İktisat Anabilim Dalı
Tezin Türü : Yüksek Lisans
Kabul Tarihi : 29.07.2022

Göç, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan dinamik bir olgudur. Yıllar boyunca insanlar kıtlık, doğal afetler, savaşlar ve sosyo-ekonomik nedenlerle göç etmişlerdir. Bu göçlerin hem göç alan hem de göç veren ülkeler açısından olumlu ve olumsuz birtakım etkileri olmaktadır. Özellikle de kitlesel göç hareketlerinde bu etkilerin boyutu daha da artmaktadır.

Çalışmada Cumhuriyetin ilanından itibaren Türkiye'ye yapılan dış göçlerin tarihsel incelemesi yapılarak, sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Çalışma doküman incelemesi, literatür taraması ve istatistiki veriler incelenerek hazırlanmıştır. Çalışma sonucunda kitlesel göç hareketlerinin dünya üzerinde en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye'ye kısa ve uzun dönemde birçok sosyolojik ve ekonomik etkiye neden olduğu, göç hareketlerinin meydana getirdiği maliyetlerin göç alan ülkenin sosyo-ekonomik yapısını etkilediği gözlemlenmektedir. Bu çalışma ile elde edilen sonuçlar bağlamında ileriye dönük yaşanacak olan göç hareketlerinde meydana gelecek etkiler ve göçün neden olduğu maliyetlerdeki artışların minimum seviyede gerçekleşmesini sağlamak amacıyla oluşturulacak olan kalkınma politikaları ve göç politikalarına katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Dış Göç, Göçün Ekonomik Etkileri, Türkiye

ABSTRACT

ThesisTitle **:** Economic Effects of Migration Waves from Foreign Countries to Turkey
Author **:** Tuğba ÇALIŞKAN
Supervisor **:** Assoc. Prof. Zekayi KAYA
Department **:** Economics
ThesisType **:** Master'sThesis
Date **:** 29.07.2022

Migration is a dynamic phenomenon that has existed since the beginning of human history. Over the years, people have migrated due to famine, natural disasters, wars and socio-economic reasons. These migrations have some positive and negative effects on both receiving and sending countries. Especially in mass migration movements, the size of these effects increases even more.

In the study, it is aimed to determine the social, cultural and economic effects of external migrations to Turkey since the proclamation of the Republic by making a historical analysis. The study was organized by examining document review, literature review and statistical data. As a result of the study, it is observed that mass migration movements cause many sociological and economic effects in the short and long term to Turkey, which hosts the largest number of refugees in the world, and the costs of migration movements affect the socio-economic structure of the receiving country. In the context of the results obtained with this study, it is thought that it will contribute to the development policies and migration policies that will be formed in order to ensure that the effects that will occur in the future migration movements and the increase in the costs caused by migration are at a minimum level.

Keywords: International Migration, Economic Effects of Migration, Turkey

KISALTMALAR

AB	**:**Avrupa Birliği
AFAD	**:**Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	**:**Birleşmiş Milletler
BMMYK	**:**Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
GSYH	**:**Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
IOM	**:**International Organization for Migration (Uluslararası Göç Örgütü)
MPI	**:**Migration Policy Institute (Göç Politikası Enstitüsü)
NATO	**:**North Atlantic Treaty Organization (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
OECD	**:**Organisation for Economic Co-operation and Development
SGK	**:**Sosyal Güvenlik Kurumu
T.C.	**:**Türkiye Cumhuriyeti
TÜİK	**:**Türkiye İstatistik Kurumu
UNHCR	**:**United Nations High Commissioner for Refugees (Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği)
YUKK	**:**Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
vd.	**:**Ve diğerleri

TABLO LİSTESİ

Tablo No: **Sayfa**

Tablo 3.1: Uluslararası göçmen stoku Türkiye, 2019 (Milyon kişi)..... 80
Tablo 3.2: Yıllara göre Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacı sayıları 81

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No: **Sayfa**

Şekil 3.1: Yurt dışından gelen göçün illere göre dağılımı (2019) 75
Şekil 3.2: Yıllara göre Türkiye'ye gelen yabancılar 76
Şekil 3.3: Dünya'da ve Türkiye'de uluslararası göçmen sayısı, 2019 yılı 77
Şekil 3.4: Uluslararası göçmenlerin, toplam nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımı, 2019 77
Şekil 3.5: Türkiye bulunan uluslararası göçmen-mülteci sayısı 1990-2019 78
Şekil 3.6: Göçmenlerin toplam nüfusa oranları Türkiye, Kuzey Afrika, Batı Asya ve Dünya, 2019 Yılı 79
Şekil 3.7: Menşei ülkelerine göre Türkiye'deki uluslararası göçmen sayısı, 2019 ... 79
Şekil 3.8: Yıllara göre Türkiye'deki net göçmen stoku (1950-2020) (Bin kişi) 81
Şekil 3.9: Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacıların yıllara göre değişimi 82
Şekil 3.10: Göçün kaynaklandığı ülkeye göre 2019 yılında Türkiye'ye göçün en fazla olduğu ülkeler 83
Şekil 3.11. Eğitim harcamaları (2011-2020) 83
Şekil 3.12. Sağlık harcamaları (2011-2019) 84
Şekil 3.13. Sosyal koruma harcamaları (2011-2020) 85
Şekil 3.14. Genel devlet sektörü ve alt sektörlerinin açık/fazla, borç seviyeleri 85
Şekil 3.15. Genel devlet sektörü ana bileşenleri 86

1. GİRİŞ

Göç olgusu, insanlık tarihinin başlangıcından beri var olmuştur. İnsanlar ilk zamanlarda coğrafi nedenler, salgınlar, hastalıklar ve barınma ihtiyacı gibi sebeplerden göç etmekteyken değişen ve gelişen dünya düzeninde ekonomik nedenlerle de göç etmişlerdir. Göçler bireysel olabileceği gibi kitlesel olarak da görülebilmektedir. Kitlesel göçlerin göç alan ülkeler açısından olumlu olumsuz birçok etkisi oluşmaktadır. Göçler ülke içinde olabileceği gibi ülkeler arası da olabilmektedir. Ülke içerisinde bir yerden başka bir yere geçiş suretiyle yapılan bireysel ya da kitlesel insan hareketi iç göç, bu yer değiştirmenin aynı ülkeden farklı bir ülkeye yapılması ise dış göç olarak tanımlanmaktadır.

Göç, sadece bireylerin yer değiştirmesi olarak değil kültürel bir taşınım olarak da düşünülmelidir. Tekerleğin, yazının icadı, ateşin bulunması göçler sayesinde dünyaya yayılmış ve beraberinde birçok unsurun da keşfedilmesini sağlamıştır. Bununla birlikte dünya tarihine bakıldığında göçlerin belli dönemlerde ve farklı sebeplerle kitlesel olarak yapıldığı gözlemlenmektedir. Kavimler göçü, coğrafi keşiflerin, sanayi devrimi ve küresel çaptaki savaşların kitlesel göç hareketlerine neden oldukları görülmektedir.

Kavimler göçü sonrasında günümüz Avrupa'sının temelleri oluşmuştur. Bu anlamda bir yer değiştirme eylemi olarak karşımıza çıkan göç hareketi, toplum yapısının yeniden şekillenmesi ve yeni hayat tarzlarının ortaya çıkmasında etkin bir faktör olmaktadır. (Karakaya, 2020, s. 96)

Kitlesel göç hareketlerinin sosyal, siyasi, ekonomik ve sağlık gibi birçok alanda etkisi olmaktadır. Göçün hem göç alan ülke hem de göç veren ülke açısından olumlu ve olumsuz birtakım sonuçları olmaktadır. Göç alan ülke açısından ülkeye vasıflı ve vasıfsız işgücü girişi işgücü piyasasına sağlanacak olan emek maliyetlerini düşürecek ve ülke ekonomisine olumlu katkı sağlayacaktır. Öte yandan ülkeye giren yoğun göçmenlerin barınma sorunu ortaya çıkmakta ve gittikleri bölgede kira ve konut fiyatlarında artışa neden olmakta bunun sonucunda bölge halkının gelirinin çoğunu barınma ihtiyacına ayırmakta ve bu da kişi başına düşen milli gelirde nispeten bir azalışa sebebiyet vermektedir. Ayrıca göçmenlerin barınma koşullarının iyi

olmaması zorlu geçen göç yolculuğu esnasında fiziksel ve çevresel zorluklar göçmenlerin sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Sağlık sorunları peşinde salgın hastalıkları da getirmektedir. Ayrıca göçmenlerin bu göç yolculuğunda yaşadıkları travmalar psikolojik olarak da etkilenmelerine sebep olmakta bu da toplumsal açıdan uyum ve kaynaşmada sıkıntı yaşanmasına neden olmaktadır. Göç veren ülke açısından göçün olumlu yanlarına bakıldığında ülkedeki vasıfsız işgücünün ülkeyi terk etmesiyle işsizlik oranlarında azalma, ayrıca göçmenlerin ülkelerine döviz transferleri ülkenin ödemeler dengesinde pozitif bir etki oluşturmakta ve ülkenin yatırım alanına ağırlık vererek kalkınmasında etkin rol oynamaktadır. Göç veren ülkeden giden vatandaşların kalifiye işgücü olması da ülkenin kalkınması için gerek duyduğu eğitimli bireyleri kaybedilmesi açısından olumsuz bir etki ortaya çıkarmaktadır.

Dünya tarihine bakıldığında çeşitli dönemlerde kitlesel göç hareketleri yaşandığı görülmektedir. Türkiye'de bulunduğu konum itibariyle hemen her dönem bu toplu göç hareketlerine maruz kalmıştır. Göçmenler Türkiye'yi daha çok bir transit ülke olarak görmektedirler. Türkiye, Osmanlıdan günümüze kadar birçok göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır. Günümüzde de Orta Doğu da meydana gelen Arap Baharı sonrasında Suriye'de meydana gelen iç karışıklıklar 2012 yılında Türkiye'ye yoğun göç yaşanmasına neden olmuştur. Suriye göçünün ardından son günlerde Afganlar başta olmak üzere farklı etnik grupların düzensiz olarak yaptıkları göçler de Türkiye'nin göç konusunda yeni politikalar geliştirmesi gerektiğini gözler önüne sermektedir.

Çalışmada cumhuriyet tarihinden günümüze kadar dış ülkelerden Türkiye'ye yapılan göçlerin ekonomik ve kültürel etkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Çalışma betimsel yöntem ve istatistikî veriler ile incelenmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde göç olgusunun daha net açıklanabilmesi adına kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Bu bağlamda göç ve göçe dair kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır. Göçler yapıldıkları yere, süreye ve şartlara göre değişkenlik göstermektedir. Ayrıca bu bölümde göçlerin yapılma nedenlerine ve şekillerine göre göç çeşitleri üzerinde durulmaktadır. Göçler içinde bulundukları döneme ve şartlara göre değişkenlik göstermektedir. Bu açıdan dünya üzerinde

yaşanan göçleri ele alan teoriler geliştirilmiştir. Bölüm sonunda bu teoriler ele alınmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde göçe dair yapılan çalışmalara örnekler verilmiş, göçün toplumsal yapı, ekonomi, kamu idareleri gibi birçok alandaki etkileri üzerine geliştirilen araştırmalara değinilmektedir.

Üçüncü bölümde Türkiye'nin göç tarihi ele alınmakta olup, Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar maruz kaldığı yoğun göç hareketleri açıklanmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı göçler sonucunda uyguladığı politikalar, bağlı olduğu ulusal ve uluslararası mevzuat gereği geliştirdiği politikalar incelenmektedir.

Çalışmanın son bölümünde de Türkiye'nin karşılaştığı yoğun kitlesel göçlerin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik ve kültürel etkiler üzerinde durulmaktadır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Göç İle İlgili Temel Kavramlar

2.1.1. Göç

Göç, en basit tanımıyla bir yer değiştirme hareketi olarak tarif edilebilmektedir. Göç, ne gaye ile olursa olsun bireylerin yaşadığı yerden bir sebeple ayrılmak zorunda kalmalarını ve yeni yerleşim yerine taşınmalarını ifade etmektedir (Kirman & Dölek, Göç ve Din, 2020, s. 109).

Göç, insanlığın varoluş döngüsüne paralel bir yapıya sahip olan ve geçmişimizi olduğu kadar bugünümüzü de sorgulamaya açan, bölgeleri, ülkeyi veya ülkeleri etkileyen bireysel ya da kitlesel bir nüfus hareketidir. Tarihsel dönemler dikkate alındığında ilk zamanlarda yiyecek arama ihtiyacı ile meydana gelen göç, günümüzde siyasi, ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel nedenler gibi farklı birçok faktör neticesinde çeşitliliğini sürdürmektedir (İnan, 2016, s. 14).

Benzer şekilde göç, bireylerin ya da toplulukların bir yerleşim alanından başka bir yerleşim alanına veya bir ülkeden farklı bir ülkeye ekonomik, siyasi ya da toplumsal nedenlere bağlı olarak gitme eylemi, hicret veya muhaceret şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2022).

Göç, toplumsal, siyasi, dini, iktisadi ve başka sebeplerle bireylerin ya da insan topluluklarının bulundukları ülke içerisinde veya bulundukları ülkeden başka bir ülkeye yer değiştirmesi eylemi olarak tanımlanabilmektedir. Göç olgusu evrensel bir olgudur.

Göçler, insanlık döneminin başlangıcından beri var olan, kültürel aktarımda son derece önemli rol alan, yeni toplumlar meydana getiren, mevcut düzeni değiştiren ve ülkeleri ekonomik kalkınmasının yanı sıra sosyo-kültürel yönden de etkileyen nüfus hareketleri olarak da açıklanabilmektedir.

Çağlar boyunca insanlar, maruz kaldıkları siyasi ve ekonomik değişmeler, insan haklarının ihlal edilmesi, salgın hastalıklar, doğal afetler ve kıtlıklar, ülkeler arası savaşlar ya da iç çatışmalar gibi birçok nedene bağlı olarak, yaşadıkları yeri, vatanlarını gönüllü veya baskılar sonucu zorunlu terk etmişler, kısa süreli ya da daimî olarak hayatlarını devam ettirecekleri güvenli alanlara yerleşmek zorunda kalmışlardır (Çağlar, 2018, s. 30).

Göç başka bir deyişle, kişi veya topluluğun ülke sınırları içerisinde ya da ülke sınırlarını aşan, nedenine ve süresine bakılmaksızın bulunduğu yerden farklı bir yere geçiş yapma sonucu oluşan insan hareketliliğidir.

Yani göç, ister geçici isterse kalıcı nedenlerle, ülke içi ya da uluslararası bir sebepten oluşmuş olsa da bu eylem insan temelinde gerçekleşmektedir. Göç temelde insan ve toplumsal yapıya dayandığından birçok disiplinin de alanına girmektedir. Nedenine bakılmaksızın insan hareketliliğinin göç olarak sayılabilmesi için en az 1 yıllık yerleşme amacıyla yapılması gerekmektedir. (Adıgüzel, 2018, s. 5).

Göç, belli bir zamana, belli bir döneme bağlı olmamaktadır. Bu anlamda göç tüm toplumları etkileyen ve yaşamlarını kapsayan evrensel bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Mekânsal bir yer değişim olan göç, insan psikolojisi başta olmak üzere toplumsal yapı ile ilgili olan her konuyu etkileyen bir faktör olmaktadır. Göçle birlikte ekonomik alanda hem göç edenler hem de ülke halkı açısından yeni şartlar oluşturmaktadır. Bu şartlar ekonomi için dinamizm sağlarken öteki taraftan mevcut egemenlik anlayışının değişmesini yeni bir hâkimiyet ve sömürü ilişkisinin ortaya çıkmasına temel oluşturmaktadır.

Göçler beraberinde birçok faktör taşıyan, sürdürülebilir büyüme, ekonomik kalkınma ile birlikte sosyo-kültürel kalkınma ile direkt olarak ilişkili olan ve toplumsal sorunların sebep ve sonuçlarına etki eden evrensel bir olgu olarak nitelendirilmektedir (Genç, Gündüz, & Çöpoğlu, 2019, s. 482).

Göçlere çağlar boyunca rastlanmaktadır. Tarihin her döneminde günümüz de dâhil olmak üzere küresel göçler yaşanmaktadır. Bu bağlamda göç olgusu durağan değil dinamik bir yapıya sahip olmaktadır. Ayrıca göç, ülkeleri farklı düzeylerde etkilemekle birlikte toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminde de olumlu ve olumsuz etki oluşturmaktadır.

Göçler bireysel olarak da yapılmasının yanı sıra genellikle toplu olarak gerçekleşmektedir. Büyük çaptaki göçlerin birey ve mekân arasındaki bağların zedelenmesinde hızlandırıcı ve derinleştirici bir etkisi olmaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 11).

2.1.2. Mülteci

Mülteci, inancı, ırkı, siyasi görüşü, uyruğu, belli bir sosyal yapıya üyeliği gibi konular sebebiyle eziyet görme ve tehdit edilme korkusu taşıyan, bu korku nedeniyle ülkesine geri dönemeyen ya da dönmek istemeyen kişiler olarak tanımlanmaktadır (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 716).

Göç İdaresi mülteciyi aşağıdaki şekilde tanımlamaktadır;

> *"Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder."* (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Mülteci, vatanında insan hakkı ihlalleriyle karşı karşıya kalan ya da kalma tehlikesi olan ve zulüm görme ihtimali bulunması dolayısıyla vatanından ayrılan bireyler olarak nitelendirilmektedir. Güvenlik açığının olduğunu ve yaşam hakkına açık tehditlerin, vatanlarından ayrılarak başka bir ülkeye sığınmalarını, başka tercihlerinin olmadığını, ayrıca ülkesinin onları bu tehlikelere karşı savunamayacağını ya da korumayacağını düşünmektedir. Mülteci, sığınma talepleri iltica ettiği ülke tarafından tanınan bireyler olarak da tanımlanabilmektedir.

Ortaya çıkan koşullar tahammül edilemeyecek düzeyde zorlaştığında ve bu durumlardan korunmaya ihtiyaç duyan kişiler mülteci olarak adlandırılmaktadır (Goodwin-Gill ve McAdam, 2007, s. 16).

Mültecinin tanımına bakıldığında genel anlamda katlanması zor durumlardan kaçmaya çabalayan insan olgusu yer almaktadır. İnsanların, kaçma sebepleri arasında

daha çok özgürlük, yaşama hakkı ve güvenlik gibi unsurlar yer almaktadır (Steinbock, 1998, s. 734).

Dünya tarihine bakıldığında savunma sanayindeki gelişmeler sonucu savaşların insanlığı doğrudan etkilediği görülmektedir. Özellikle Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında ağır insani kayıplar verilmiş olmakla birlikte kitlesel göç hareketleri de yaşanmıştır. Bu kitlesel göç hareketleri sonucu göçmenler konusunda ülkeler ayrı ayrı kendi içinde yasal düzenlemeler ve politikalar geliştirmiş olsalar da göç konusunun küresel bir sorun olması nedeniyle ülkelerin bir araya gelerek uluslararası alanda düzenleme yapılmasını ve uluslararası kararlar alınmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda mülteci konusu ilk defa birkaç ülkenin bir araya gelerek 1951 yılında Cenevre'de imzaladıkları sözleşme ile uluslararası statü kazanmaktadır.

1951 Cenevre Sözleşmesi mültecilerin sahip oldukları hak ve yükümlülükleri açıklayan uluslararası ilk sözleşme olma özelliğini taşımaktadır. Kimlerin mülteci olarak belirleneceği de yine bu sözleşmede belirtilmektedir. Türkiye de bu sözleşmeyi 24 Ağustos 1951 tarihinde imzalamış, 29 Ağustos 1961 tarihinde ise ihtirazı kayıtla onaylamak suretiyle bu sözleşmede yer almıştır. (Özlü, Kara, & Karkın, 2017, s. 479).

Mülteciler 1951 Cenevre Sözleşmesi sonrasında uluslararası nitelik kazanmışlardır. Mültecilerin içinde bulundukları koşullar ve zulüm görme tehditleriyle karşı karşıya olmaları nedeniyle uluslararası alanda koruma talep etme hakları da bulunmaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2022).

Mültecilik kavramı sığınmacı ve göçmen kavramlarıyla karıştırılabilmektedir. Mültecilik olgusu, belirli bir toplumsal gruba ait oluşu, ırkı, siyasi veya dini görüşü nedeniyle içinde bulunduğu ülkeyi terk eden, etmek zorunda bırakılan, terk ettiği ülkeye geri dönme niyetinde olmayan ya da dönemeyen, gittiği ülkeye yerleşme gayesindeki bireyler için kullanılmaktadır. Mültecilikte esas olan kalıcı olması iken sığınmacı durumu geçici bir süreyi ifade etmektedir.

Mültecilik ve göçmenlik kavramları karşılaştırıldığında birtakım farklar öne çıkmaktadır. Neden açısından bakıldığında mülteciler zulüm ve tehditlerden kaçarak mal varlıklarını ülkelerinde bırakıp yaşama hakkı elde etmek için başka ülkeye iltica ederlerken, göçmenler ekonomik nedenler ve daha iyi yaşam koşulları elde edebilmek niyetiyle göç etmektedirler. Bu bağlamda birinci de zorunlu ikinci de ise

gönüllü nedenler göç etmelerinde etkili olmaktadır. Yer değiştirme araçları bakımında da farklılık gösteren bu iki kavramda göçmenler daha uygun araçlarla göç ederken, mülteciler ani kararla çıktıkları bu yolda daha zor şartlarda ve daha zorlayıcı araçlarla yer değiştirmektedirler. Göçmenler yer değiştirme esnasında bir takım resmî belge ve evraklara sahipken mültecilerin ise genel olarak bu belgelere bir sahipliği bulunmamaktadır (Ziya, 2012, s. 232).

Tehdit ve zulümlerden kaçarak başka ülke sınırlarına yerleşen mülteciler, resmi olmayan bazı insan hakları ihlallerini de gözler önüne sermektedirler. Kendi ülkelerinden kaçan mülteci sayıları o ülkede yaşayan insanların haklarına ne derece saygı gösterildiğinin kanıtı niteliğindedir.

Mülteciler bu zorlu ve zorunlu süreç nedeniyle genellikle kendi ülkelerin yakın kamplarda veya yerleşim yerlerinde yaşamaya çalışmaktadırlar. En fazla tanınan mülteci topluluklarından bazıları Kenya'da bulunan Somali mültecileri, Suriye ve Ürdün'de bulunan Iraklılar, Tanzanya'daki Burundi mültecileri, Tayland'da bulunan Burmalı mülteciler, İran ve Pakistan'da bulunan Afgan mülteciler ile Çad ve Uganda'daki Sudanlılar olmakla birlikte Orta Doğu'da işgal altında yaşayan sayısı milyonları aşan Filistinli mülteciler olarak belirtilmektedir (Betts, 2020, s. 19).

En fazla mülteci oluşumuna neden olan Suriye Arap Cumhuriyeti, Venezüella, Afganistan, Güney Sudan ve Myanmar olarak belirtilmektedir. 2019 yılı verilerine bakılarak 6 milyondan fazla Suriyeli mülteci ülkesindeki iç savaş ve zulüm nedeniyle ülkesini terk etmiştir (UNHCR, 2019).

Mülteciler korunmaya muhtaç kimselerdir ve bu korunma ihtiyaçlarının da acil olarak giderilmesi gerekmektedir. Mültecilik kavramı ulus-devlet ilişkisinin bozulması dolayısıyla yaşanan çatışmalar neticesinde oluşmaktadır. Bu nedenle mültecilik sorunu küresel değişimler sebebiyle de artmaya devam etmesi muhtemel bir olgu olarak görülmektedir (Bartram, Monforte, & Poros, 2017, s. 234).

Türkiye her dönem mültecileri bünyesine kabul etmiş özellikle de 2011 yılında Arap Baharı olayları nedeniyle iç savaş başlayan Suriye'deki halkın kitlesel göçüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu bağlamda Türkiye, bu göç dalgasıyla dünyada en fazla sayıda mülteciye sahip çıkan ülke olma niteliğini devam ettirmektedir. Türkiye, 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanında 320.000 civarında farklı uyruklardan bireyleri de bünyesinde barındırmaktadır (UNHCR, 2022).

2.1.3. Sığınmacı

Sığınmacı, sığınma talebi gittiği ülke tarafından henüz işlemene konulmamış olan kişiler şeklinde açıklanmaktadır. Ülkesinde dini, siyasi görüşü, ırkı, sosyal bir gruba üyeliği nedeniyle baskı gören, ülkesinin kendisini bu zulüm ve baskılardan koruyamayacağını düşünerek başka bir ülkeye sığınma talep eden ve bu talebi ülke tarafından henüz onaylanmamış olan kişiler sığınmacı olarak tanımlanmaktadır. Her yıl 1 milyon civarında insan sığınma talebinde bulunmaktadır (UNHCR, 2022).

Sığınmacılar geldiği ülke tarafından henüz yasal olarak tanınmamışlardır. Yasal düzenlemelere göre tanınan ve sığınma talepleri onaylanan kişiler mülteci statüsüne geçiş yapmaktadırlar.

> "*Vatandaşı olduğu ülkede meydana gelen olaylar sonucunda, ırkı, dini tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, siyasi düşüncelerinden dolayı, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışına çıkan ve gitmiş olduğu ülkenin korunmasından yararlanmayan, korkusundan dolayı yararlanmak istemeyen ya da tabiiyeti olmayan ve bu tür olaylar nedeniyle başka ülkelerde ikamet etmiş, kendi ülkesine tekrar dönememiş ya da korkmasından dolayı dönmemiş olan her şahıs"* sığınmacı şeklinde tanımlanmaktadır (Işıkçı, 2017, s. 26).

Başka bir ifade ile Avrupa ülkeleri sınırlarının dışında meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci olma hakkını taşıdığını ileri sürerek, başka bir ülkeye yerleşme arayışında olan ve iltica etme niyetiyle Türkiye'den uluslararası hak ve hürriyetlere uygun şekilde koruma beklentisi içerisinde olan yabancı kişiler şeklinde açıklanmaktadır (Ersoy & Turan, 2019, s. 830).

Sığınmacı, gördüğü zulüm ve tehditler nedeniyle kendi ülkesi haricinde başka bir ülkeden ilgili olduğu uluslararası hukuk kapsamında güvenlik tedbiri ve mültecilik talebi için karar beklemektedir. Sığınma talebi insani bir hak olmaktadır.

Sığınma yani iltica kavramı tarihsel açıdan çok eskiye dayanmaktadır. Tarihsel dönemlerde savaşlar neticesinde insanlar tehlikeden korunmak için kutsal mekânları sığınmak için kullanırlarken, devlet tanımının oluşması ve idari yapılanma ile kurumsallaşması sonucunda sığınma olgusu hâkimiyet hakları ve yasal düzenlemeleri arasında yer almaya başlamıştır (Savar & Kedikli, 2019, s. 1121).

Sığınmacı ve mültecilerin korunması için uluslararası standartlar ve yasal düzenlemeler ise ancak 20. yüzyılda görülmeye başlamıştır (Çiçekli, 2014, s. 222). Sığınmacı ve mülteci tanımları sıklıkla karıştırılan ve birbiri yerine kullanılan kavramlardır. Fakat sığınmacılar uluslararası alanda mülteci statüsü arayan ve başvuruları henüz resmi olarak onaylanmamış kişiler için kullanılan bir kavramdır. Sığınmacı için başka bir ifade de Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği veya bulundukları ülke tarafından mülteci olarak tanınmayı bekleyen kişileri belirtmektedir (Vardar, 2015).

Sığınmacıların, geldikleri ülkede yasal mevzuat ile ilgili hukuki düzen çerçevesinde mültecilik hakkı talep ederek bu şartları sağlayıp sağlamadıkları belirlenmeye çalışılmaktadır. Mültecilik talepleri kabul edilmeyen veya olumsuz cevap verilen sığınmacılar ülkelerine geri gönderilmektedir.

Sığınma ve iltica kavramları hakkında Türkiye'de ulusal mevzuatta ve ulusal hukukta düzenlenen ilk çalışma Türkiye'ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye'den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelik olmuştur. Bu yönetmelik bireysel veya kitlesel yapılacak olan sığınma ve iltica hareketlerine ait usul esas ve çerçevenin belirlenmesi için Türkiye'nin de imzaladığı 1951 Cenevre Sözleşmesi temel alınarak oluşturulmuştur. Mülteci ve sığınmacı tanımlarındaki fark yönetmeliğe göre sadece bireyin Türkiye Cumhuriyeti devletine hangi ülkeden geldiğiyle alakalıdır. Eğer kişi herhangi bir Avrupa ülkesinden gelmekteyse mülteci olarak tanınmakta fakat kişi Avrupa ülkelerinin dışında bir ülkeden gelmiş ise sığınmacı olarak tanınmaktadır (Savar & Kedikli, 2019, s. 1123).

Türkiye'deki mülteciler genellikle İçişleri Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu bazı illerde serbest ikamet edebilmektedirler. Bu şehirler genel anlamda güvenlik ve asayiş açısından yoğun olmayan sıkıntı çıkmayan şehirlerdir. Bu alanda sığınmacıların ikametgâhı için belirlenen 62 kent bulunmaktadır. Yalnızca aile ilişkileri ve sağlık gerekçeleri ile şehir talebinde bulunabilmektedirler. Ayrıca ikamet ettikleri adresi İl Göç Müdürlüklerine bildirme ve bu bildirdikleri adreste oturuyor olma mecburiyetleri bulunmaktadır. Mazeret göstermeksizin ikamet adreslerine

gitmeme, bu adresleri izin almaksızın terk etme ve ayrıca yeni ikamet adreslerini üç kez İl Göç Müdürlüklerine bildirmemeleri sonucunda bireylerin mültecilik taleplerini geri çektekileri kabul edilmek suretiyle gerekli işlemler yapılmaktadır (YUKK, 2013).

Yabancıların ikamet adresleri dışına seyahat etmeleri esnasında ikamet belgelerini yanlarında taşımaları zorunlu olmaktadır (EGM, 2022). Mültecilerin ikamet adreslerinden ayrılmaları ve ülke içerisinde serbestçe yer değiştirmeleri yasaklanmasına rağmen sığınmacıların bu kurallara uymayarak ikamet adreslerini terk ederek başka şehirlere gittikleri görülmektedir.

2.1.4. Göçmen

Göç teriminin bir diğer önemli kavramı ise göçmen olgusudur. Göçmen hem ekonomik hem de sosyal yaşantısını iyileştirmek ve hem kendisi hem de ailesi için daha iyi bir gelecek elde etmek adına bulunduğu ülkenin veya bölgenin dışına göç eden birey ve aile üyeleri şeklinde tanımlanmaktadır (Çağlar, 2018, s. 39).

Sosyo-kültürel ve iktisadi sebepler ile ülkesinden zorunlu veya gönüllü olarak ayrılan kişileri ifade etmektedir. Göçmen kavramının sığınmacı ve mülteci kavramlarından farkı varış ülkesinde yasal izinlerinin alınmış olmasıdır. Bu durum tüm göçmenler için aynı olmamaktadır. Bazı hallerde kişiler ülkesinden göçmen gibi ayrılmış fakat ülkesinde yasal izinlerini alamamış olanlar da mevcuttur. Bu kişiler ise kaçak göçmen olarak adlandırılmaktadır. Yaşadığı yerden farklı bir yere giden kişiler göçmen olarak nitelendirilmektedir (Eren & Çakran, 2017, s. 3).

Uluslararası Göç Örgütüne göre; ekonomik ve sosyal açıdan daha iyi bir seviyeye gelme talebiyle bireylerin yaşam standartlarını iyileştirmek amacıyla kendi ülke sınırlarından başka bir ülke veya bölge sınırına göç eden kişiler göçmen olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013, s. 37).

Göçmenler mülteci konumundaki sebepler dışında, çoğunlukla da ekonomik nedenlerle vatanını kendi rızası ile terk ederek başka bir ülkeye gitmekte, gittiği ülkenin yetkili makamlarının izni ve bilgisi dâhilinde de yerleşmektedir (Koç, 2001).

Bir başka tanıma göre göçmen çoğu zaman ekonomik ya da içinde yaşadığı şartlardan memnun olmaması sebebiyle vatanını gönüllü olarak terk eden farklı bir ülkeye legal ya da illegal yollarla girip yerleşen kişiler olarak ifade edilmektedir (Ziya, 2012, s. 232).

Göçmen terimi yukarıda da belirtildiği üzere daha ziyade ekonomik endişelerle ve yaşantısını iyileştirme niyetiyle ülkesinden başka ülkeye göç eden kişiler için kullanılmaktadır.

Göçmenler daha çok içinde bulunmuş oldukları ortamın sosyo-ekonomik imkânlarının yetersiz olması sebebiyle yasal veya yasadışı şekillerde kendi rızaları ile ülkelerini bırakıp başka bir ülkeye yerleşmektedirler. Ekonomik imkânların yeterli olmadığı düşüncesiyle göç eden bireyler, mültecilik hakkından faydalanamamaktadır (Ziya, 2012, s. 232).

Ekonomik nedenlerle göç eden göçmenler, mülteci olarak tanınamayacakları için 1951 Cenevre Sözleşmesi'nde belirtilen uluslararası koruma ve haklardan da faydalanamamaktadır (Jastram, 2001, s. 41).

Göçmen kavramında esas olarak küresel anlamda bir tanım bulunmamaktadır. Bahsedilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere göçmen kavramı genel olarak şahsi rahatlık amacıyla ve dış çevreden herhangi bir tehdit, zorlama gibi faktörler olmadan bireylerin gönüllü olarak yer değiştirmeye, göç etmeye karar vermesiyle oluşan durumları içine almaktadır. Kişiler hem maddi hem de manevi açıdan yaşantılarını iyileştirme amacında olmaktadırlar (Göç İdaresi Başkanlığı, 2009, s. 22).

Göçmenlikte kişinin hür iradesiyle aldığı kararlar söz konusudur. Bu bağlamda göçmen kavramıyla ilgili uluslararası hukukta kabul edilen bir tanımlama da bulunmamaktadır.

Göçmenler, bulundukları yerden yalnızca fiziki olarak ayrılmamaktadırlar. Ayrıldıkları yerleşim yerindeki sosyal ve kültürel faktörleri de beraberinde götürerek, yeni yerleşim alanlarında kendilerine özgü yaşam alanları meydana getirmeye çalışmaktadırlar. Bu bağlamda yeni yerleşim yerlerinde karşılaştıkları kültürle ve beraberinde getirdikleri kültürleriyle yeni bir kültürel alan bir sosyalleşme sürecini de başlatmaktadırlar. Bu sosyalleşme dönemi çok farklı kültürler arasında

gerçekleştiğinde süreç oldukça zorla geçmekteyken, yakın kültürler arasında ise sosyalleşme daha kolay olmaktadır.

Göçmenlerin göç ettikleri yeni yerleşim alanına adapte olabilmesi, yaşamını sürdürebilmesi ve güçlü kalabilmesi, kültürel bakımdan benzer olan toplum veya kültürel kesimlerle sağlam bir dayanışma içerisinde beraber hareket etmesiyle mümkün olabilmektedir. Göçmenlerin kazanacakları kaybedeceklerinden daha fazla olduğu için yerleşik halka göre risk alma seviyeleri de çoğunlukla daha yüksek olmaktadır. Bu toplumsal dayanışma ve risk alabilirlik seviyelerindeki yükseklik göçmenlerin güçlü değişim kapasitesine ve dinamik bir yapıya sahip olmalarına ayrıca kendileri için yeni imkânlar, fırsatlar oluşturmalarına da son derece katkıda bulunmaktadır.

Göçmenler, genellikle göç ettikleri yerdeki toprak, kent ve politik konular öncelikli olmakla beraber hemen her konuyu iktidar aracı olarak ya da iktidar engeli şeklinde görmektedirler. Göçmenlerdeki bu tutum göç ettikleri alanda büyük ölçekli değişimlerin de meydana gelmesine zemin hazırlamaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 7).

2.1.5. İltica

Birtakım ülkelerin daha önce tespit edilmiş ve sınırları çizilmiş şartlara uygun başvuruda bulunan kişilere verilen siyasi ve yasal bir hak olarak tanımlanmaktadır. İltica talebi kabul gören birey dünya çapında koruma statüsü kazanır ve kendi isteği olmadan geldiği ülkeye zorla geri gönderilememektedir. Fransa uluslararası alanda iltica hakkını anayasal çerçevede ilk kez tanıyan ülke olmaktadır.

2.1.6. Geri Dönenler Kavramı

Geri dönüş kavramı, yerinden edilen bireyin geldiği ülkeye geri gitmesini ifade etmektedir. Geri dönüş eylemi kişinin rızası ile gerçekleşebileceği gibi rızası dışında zorla da olabilmektedir. Fakat koruma altında bulunan bireyin geldiği ülkeye geri gönderilemeyeceği yasal düzenlemeler ile belirlenmiştir. Geri dönüş hakkı milletler arası hukuk ile güvence altına alınmıştır.

2.1.7. Geçici Koruma Kavramı

Geçici koruma kavramıyla ilgili uluslararası alanda ortak bir tanım yapılamamaktadır. Geçici korumanın uygulandığı ülke ve kapsama göre farklı niteliklerden bahsedilmektedir. Genel olarak bakıldığında sığınmacıların toplu göçüyle karşı karşıya kalınması durumunda kısa süreli olarak alınan olağanüstü bir tedbir şeklinde açıklanmaktadır (Edwards, 2012, s. 22)

Başka bir tanıma göre hesaplanamayan ve acil olan durumlar sonucunda meydana gelen ivedi akınlar nedeniyle göç etmek zorunda kalan insanların güvence altına alınıp korunmasını sağlamak için ortaya çıkarılmış yasal hak ve statü olarak belirtilmektedir (Kaya & Eren, 2015, s. 33).

Milletlerarası koruma talebi ile iltica başvurularında bu talebi değerlendirmeye girmeyecek olan bireyler Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde uygulanan karma yöntemi de bu çerçevede ele almaktadır. Sığınmacıların menşei ülkelerine zoraki olarak gönderilemeyeceği Türkiye'de 6458 sayılı kanun ile düzenlenen Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında teminat altına alınmıştır. Bu bağlamda bu bireyler milletlerarası koruma talebi ile başvuru gerçekleştirememektedirler.

2.1.8. Vatansızlar Kavramı

Vatansızlar kavramı kişilerin herhangi bir ülkeye ait vatandaşlık durumlarının olmaması olarak tanımlanabilmektedir. Vatansızlık doğumla ortaya çıkabileceği gibi Sonradan da meydana gelebilmektedir. Vatansız kişiler uluslararası alanda koruma ve diğer haklardan faydalanabilecekleri bir devlette sahip değillerdir. (Hadimoğlu & Teksoy, 2013, s. 224).

Vatansızlık kişinin herhangi bir ülkede ikamet etmesinde o ülkedeki sosyo-kültürel haklardan yararlanabilmesinde ve çalışma gibi durumlarda diğer yabancılara göre daha çok zorlukla karşı karşıya kalmasına neden olmaktadır. Vatansızlık kişiye yönelik hukukun uygulanması konusunda da güçlükler ortaya çıkarmaktadır.

Vatansızlık küresel çapta 12 milyon civarında bireyi etkileyen ve kişilerin hayatlarında derinlemesine izler bırakan büyük bir sorun olarak öne çıkmaktadır (UNHCR, 2022).

Temelde tüm bireylerin insan haklarından faydalanma hakkı mevcut olmasına karşın seçme ve seçilme gibi bazı özel haklar yalnızca vatandaş olanlar için geçerli olmaktadır. Vatansız kişiler bu gibi özel haklara erişememenin haricinde insani birçok hakkın uygulama sırasında çiğnenmesi, bu kişilerin çoğunlukla kimlik sahibi olamaması, sağlık ve eğitim alanlarına ulaşmasının kısıtlanması ve çalışma hakkından faydalanamaması gibi durumlar yaşanmaktadır.

Birleşmiş Milletler vaziyetin önemini göz önünde bulundurarak vatansız kişilerin hukuki statüsüne ilişkin sözleşmeyi 1954 senesinde kabul etmiştir. Fakat bu durumun önüne geçilebilmesi için iyi tasarlanmış bir mevzuat uygulanabilirliği yüksek prosedürler ve milletlerarası doğum tescil yöntemi geliştirilmelidir (UNHCR, 2022).

2.2. Göç Türleri

Göçleri kapsam içerik ve nitelik açısından sınıflandırdığımızda iç göçü mevsimlik göçler sürekli geçici göçler zorunlu gönüllü göç ve emek göçleri meydana getirirken işçi göçü beyin göçü mübadele göçü siyasi sosyal ve ekonomik göçler ise dış göçü meydana getirmektedir (Naz, 2015, s. 19).

Göç çalışmaları incelendiğinde göç çeşitlerine ilişkin farklı sıralamalara ve tanımlara rastlamak mümkündür. Bu bağlamda göç eden toplulukların özelliklerine bakılarak grup göçü ve bireysel ya da aile göçü şeklinde de ikiye ayıran çalışmalar bulunmaktadır (Özalp, 1995, s. 209).

Göçün gruplar halinde toplu olarak gerçekleşebileceği gibi bireysel olarak da yapılabilmektedir. Göçün gerçekleşme şeklinin bilinmesi oluşturacağı etkinin çapını tespit etmek açısından faydalı olmaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 14).

2.2.1. İç Göç

Ülke sınırları içerisinde bir sebepten ötürü nüfusun yer değiştirme hareketi olarak açıklanmaktadır. İç göç farklı bölgeye, başka şehre ya da daha küçük bir yerleşim yerine yapılmaktadır. Bu yer değiştirme hareketi kısa ya da uzun dönemli olmak üzere değişiklik göstermektedir. Bu göç olayıyla ülke nüfusunda herhangi bir değişim söz konusu olmamakta bölge veya şehir nüfuslarında bir değişiklik meydana gelmektedir (Eraldemir, 2013, s. 10).

İç göç ülke içinde ikamet eden kişilerin yine ülke içerisinde bulundukları bölgeyi terk ederek farklı bölgelere geçiş yapmalarıdır (Sağlam, 2006, s. 34). Ayrıca iç göç ülke sınırlarının genişliğine, ülkenin kalkınmışlık düzeyine, farklı iklim çeşitliliklerine bağlı olarak kırsal kesimden kente, kırsal alandan yine kırsal alana, kentten kırsal alana ve kentler arasında gerçekleşmektedir (Pazarlıoğlu, 2007, s. 121). Birtakım ülkelerde kentleşme ve göç hızlı bir o kadar da yoğun yaşanırken diğer ülkelerde daha yavaş yaşanmaktadır. Bir başka ifade ile yeni bir ikamet elde etmek niyetiyle ya da yeni bir ikametle neticelenecek biçimde bireylerin ülke içerisinden bir bölgeden başka bir bölgeye göç etmeleri olarak tanımlanmaktadır. Bu göç hareketi geçici veya kalıcı olabilmektedir. İç göçmenler menşei ülke içerisinde bir yere geçiş yapmakta yine menşei ülkede kalmaktadırlar (Göç İdaresi Başkanlığı, 2009, s. 27).

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere bireylerin ülke içerisindeki yer değiştirme eylemine iç göç, ülkeler arasında ya da kıtadan kıtaya hareket etmesine ise dış göç denilmektedir. Nedenleri göz önüne alınarak bir sınıflandırma yapılacak olursa zorunlu göç ve gönüllü göç şeklinde belirtilebilmektedir. Niteliklerine göre ise beyin göçü ve emek göçü legal ve illegal göç biçiminde ifade edilebilmektedir (Murat & Taşkesenlioğlu, 2009, s. 20).

İç göçe neden olan etmenler iktisadi sebepler, güvenlik sorunları, terör olayları, doğal afetler, kırsal alanda doğurganlık oranının fazla olması sonucunda nüfusun hızlı artması, tarımsal alanların yetmemesi, şehirlerin sosyo-kültürel açıdan insanları çekmesi ve eğitim olanakları sayılabilmektedir (Genç, Gündüz, & Çöpoğlu, 2019, s. 4).

2.2.2. Dış Göç

Ülke içerisinde bulunan yerleşim alanları arasındaki yer değiştirme hareketi iç göç olarak tanımlanmışken bu yerleşim alanlarından ülke dışına yapılan hareketlilik ise dış göç olarak tanımlanmakta olup günümüzde ise bu duruma uluslararası göç ifadesi kullanılmaktadır (Nakhoul, 2014, s. 4) .

Bir ülkeden başka bir ülkeye ikamet etmek ya da çalışmak amacıyla geçici veya daimî olarak yapılan yer değiştirme eylemine dış göç denilmektedir (Üner, 1972).

Bir ülkenin nüfus artış veya azalışı dış göçün etkisiyle meydana gelirken sadece farklı iki bölge arasındaki demografik değişimler iç göçün etkisiyle meydana gelmektedir. Dış göçlerle birlikte ülke nüfusu azalış gösterebilmekte ve bir takım önemli sorunlar ortaya çıkabilmektedir (Özyakışır, 2013, s. 9).

Bireyin kendi ülkelerini terk ederek başka ülkelere zorunlu olarak göç etmelerine neden olan faktörlerden bazıları şöyledir (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 39):

- Ülke içerisindeki iç savaş ve çatışmalar
- Ülkenin bulunduğu coğrafyadan dolayı meydana gelen doğa olayları
- İç çatışma nedeniyle halka uygulanan fiziki iktisadi ve psikolojik şiddet
- Temel hak ve hürriyetlerin ihlal edilmesi
- Kamuya ait olan birçok hizmet yerlerinin ortadan kaldırılması
- Ülke halkının yaşama hakkının elinden alınması ihtimali

Dış göç kişilerin ülke sınırları dışına geçici veya sürekli olarak yer değiştirme gayesi ile hareket etmeleri olarak da açıklanabilmektedir.

Faist (2003), göç yerine uluslararası göç terimini kullanmış ve uluslararası göç olgusunun yalnızca bir yer değiştirme hareketi olmadığını göç alan ve göç veren ülkelerin sosyo-kültürel ve iktisadi değişimlerini de birlikte getiren bir olgu olduğunu ileri sürmektedir. Faist, uluslararası göçü, bir ulus devletten diğer ulus-devlete doğru olan sürekli bir hareketin ötesinde çok fazla bağ ile çok sayıda milleti, devlet içerisindeki iki veya daha fazla yeri, hareket edenlerle ülkede kalanların kurdukları birtakım bağları özetleyen, çok kapsamlı iktisadi, kültürel, siyasi ve aynı zamanda demografik bir süreç bir değişim olarak ifade etmektedir.

2.2.3. Zorunlu Göç

Göçler zorunlu veya gönüllü olarak gerçekleşebilmektedir uluslararası göç örgütünde göre bir ülkenin yetkisi altındaki kişilerin düzenli olarak yaşamlarını sürdürdükleri bölgelerden istemeyerek yapmış oldukları yer değiştirme eylemini zorunlu göç olarak ifade etmektedir (Çiçekli, 2009). Doğal afetler, savaş ve çatışmalar gibi sebeplerle kişilerin güvenlik için kitlesel olarak yer değiştirmeleri zorunlu göçe örnek gösterilebilmektedir (Aydın, 1998, s. 53).

Zorunlu ve gönüllü olarak gerçekleştirilen göç eyleminde ciddi sayılabilecek bir zaruret hali bulunmaktadır. Zorunlu göçte temelde iki gerekçe yer almaktadır. Birinci olarak kişinin kendi rızası olmasına rağmen göç isteği kişinin dışında çevresel faktörler sonucunda meydana gelmektedir. Geçim sıkıntısı yaşayan bireyin veya mevcut durumundan daha iyi yaşam şartlarına sahip olmak isteyen bireyin istemese de gönüllü olarak göç etme durumu bulunmaktadır. İkinci durum ise kişinin tamamen isteği dışında dış güçlerin etkisiyle özellikle de siyasi tarafta zorla yaşadığı yerden başka bir bölgeye ya da ülkeye göç etmesine zorlanmalarıdır. Kırım Türklerinin gece yarısı aniden evlerinden ve ülkelerinden çeşitli işkencelerle koparılarak göçe zorlanmaları örnek olarak gösterilebilmektedir (Özkan, 2019, s. 3).

Doğal afetler, savaş, terör, sürgün gibi güvenlik nedeniyle meydana gelen zorunlu göçün toplumsal yansımaları da farklı olabilmektedir (Çobanoğlu, 1996, s. 2). Bireyin önceliğinin sığınacak güvenli bir alan arayışında olduğu zorunlu göçlerde siyasi nedenler genellikle fazlaca belirleyici olmaktadır. Genel olarak gönüllü göçlerde kişinin yaşam standardını yükseltmek amacıyla başka ülkelere yerleşmesi söz konusudur (Yılmaz, 2014, s. 1690). Zorunlu göçte ise özellikle ağır ve şiddetle geçen savaş insan haklarının çiğnenmesi gibi nedenlerden veya doğal afetler ortaya çıkmaktadır (Çağlar, 2018, s. 36).

Diğer bir ifadeyle zorunlu göç kişinin mecburi veya mecbur bırakılarak yukarıda sayılan sebeplerden ötürü uluslararası sınırlar dâhilinde kabul edilen kurallara uyarak yapmış olduğu yer değişikliği şeklinde açıklanmaktadır (Bartram, Monforte, & Poros, 2017, s. 120).

Zorunlu olarak göç edenlerin temel amacı ekonomik endişelerden ziyade güvenli bir yaşam alanı aramaktır zorunlu göçün hukuki dayana iltica hakkı olarak belirtilmektedir (Kıvrak, 2019, s. 18).

Zorunlu yapılan göçlerde doğa olayları ve iç çatışma savaş gibi unsurların etkili olması nedeniyle insan iradesi dışında gerçekleşmektedir. Siyasi, iktisadi ve sosyo-kültürel farklılıklar neticesinde ortaya çıkan zorunlu göç sosyal ve iktisadi alanda da birtakım değişiklikleri getirmektedir (İçduygu & Ünalan, Türkiye'de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri, 1998, s. 38).

Zorunlu göç hukuki düzenlemeleri de geride bırakan bir hareketlilik olarak ifade edilebilmektedir. Altıntaş (2014), Çalışmasında zorunlu göçü mültecilik kavramı içerisinde açıklamaktadır.

Zorunlu göç durumu politik doğal sosyal kültürel nedenler ile meydana gelen öncelikli olarak can güvenliğine daha sonra da yaşama ve sosyal ekonomik refaha ilişkin tehditlerin mecbur bırakması ile meydana gelmektedir (Kirman, 2017, s. 112). Kişilerin yaşamlarını sürdürebilecekleri alanlar ve koşullar tehditlerle karşı karşıya olmaktadır. Kişiler bu tehdit sonucu oluşan baskı nedeniyle bulundukları alana en yakın ve en güvenli bölgeye doğru geçiş yapma isteği içerisinde olmaktadırlar (Karakaya, 2020, s. 7).

2.2.4. Gönüllü Göç

Gönüllü göçler kişilerin daha iyi yaşam şartları istemeleri neticesinde başka bir ülkede yaşamlarını sürdürmeye karar vermesi şeklinde ifade edilmektedir (Yılmaz, 2014, s. 383). Bu kararları alırken iktisadi, kültürel, adalet, insani haklar, gelir dağılımındaki adalet, psikoloji, eğitim ve kişisel nedenler gibi birtakım unsurlar etkili olmaktadır (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 4).

Kişilerin herhangi bir tehdit ve baskıya maruz bırakılmadan kendi istek ve iradeleriyle yapmış oldukları bireysel veya kitlesel göç hareketine gönüllü göç denilmektedir. Gönüllü ve zorunlu göçler neticesinde nüfus oranında bazı değişiklikler ortaya çıkmaktadır. Gönüllü göçlerde esas alınan kaliteli bir eğitim

çalışma şartlarının iyileştirilmesi veya sağlık olanaklarından en iyi biçimde yararlanmaktır (Koçak & Terzi, 2012, s. 171).

İnsanlık tarihine bakıldığında göçlerin her dönem farklı nedenler ile gerçekleştiği görülmektedir. Gönüllü göç temelde isteyerek plan yapılarak farklı bir yere gitme durumuna dayanmaktadır. İnsanların bulundukları şartlardan daha iyi şartlarda yaşama isteği daha iyi iktisadi imkânlar iklim koşullarının elverişliliği eğitim imkânlarının daha iyi olması çevre şartlarının elverişliliği gibi sebeplere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Bu nedenlerden ötürü bireyler şartlarını iyileştirmek, daha iyi şartlarda eğitim almak ve yaşamlarını sürdürmek gayesi ile gönüllü göçleri ile ilgili plan yapmaktadır (Kirman, 2017, s. 112). Gönüllü göç ve zorunlu göç birçok etkenden dolayı birbirinden ayrılmaktadır. Bu etkenlerin en başında gönüllü göçün planlanarak yapılıyor olması gelmektedir. Planlama sürece göç edilecek yer veya ülke açısından ön bir çalışma ve araştırma ile başlanmakta daha sonra gidilecek yerdeki yasal süreçlere de hazırlık ile devam etmektedir. Gönüllü göç sonuç olarak planlı şekilde yeni yerleşim alanlarına geçiş süreci olarak da ifade edilebilmektedir (Karakaya, 2020, s. 6).

2.2.5. Mevsimlik Göç

Belirli bir mevsimsel dönemi kapsayan tarım ya da turizm etkinlikleri nedeniyle yapılan göç olarak ifade edilebilmektedir. Bir diğer ifade ile kişi ya da grupların belli bir takvim döneminde başka bir yerde tatil yapmak, dinlenmek, çalışmak ya da gezmek amacıyla göç ettikleri bölgelerde belirli bir zaman aralığında yaşamlarını sürdürmelerine mevsimlik göç denilmektedir (Koçak & Terzi, 2012, s. 167). Mevsimlik göçler çoğunlukla kısa zamanlı olduklarından sosyo-kültürel farklılığa nüfus oranlarında herhangi bir değişime neden olmamaktadır (Türkkan, 2019, s. 13). Fakat sürecin kısalığı göç alan ve göç veren ülkeler açısından birtakım sorunların ortaya çıkmasına engel olamamıştır. Mevsimlik göçlerin hem alan yer için hem de göç veren bölge için iktisadi anlamda olumlu ve olumsuz birçok etkisinin olduğu görülmektedir (Türkkan, 2019, s. 31).

2.2.6. Beyin Göçü

Ülke içinde ve ülke dışında eğitim görmüş insanların nitelikli alanlarda kendilerini geliştirerek yaşam standartlarını ve çalışma sahalarını iyi bir seviyeye yükseltmek ve ücret seviyesini iyileştirmek gayesi ile başka ülkelere yaptıkları göçler olarak ifade edilmektedir. Bu göç genellikle eğitim seviyesi yüksek bilim insanı veya mühendis gibi bazı çalışma sahalarında uzmanlaşmış ve belli bir sayıda olan kesimin ücret konusunda istenilen seviyeye erişememesi ya da erişme ihtimalinin de oldukça düşük olduğu gelişmekte olan veya az gelişmiş ülkelerden sanayi bakımından gelişmiş olan ülkeye yapılmaktadır. Beyin göçünde ekonomik kalkınmışlık düzeyi yüksek olan ülkeler önem arz etmektedir (Çavuşoğlu, 2006, s. 6).

Elindeki sınırlı kaynaklarla yetiştirilip gelişmeleri sağladığı kişileri elinden kaçıran az gelişmiş ülkelerin ekonomik gelişimi ve kalkınması iyice yavaşlamakta buna karşın beyin göçüyle ülkelerine kattıkları kalifiye bireyler ile gelişmiş ülkeler her geçen gün gelişmişlik seviyelerini daha da arttırarak sürdürülebilir kalkınmalarını hızlandırmaktadırlar. Beyin göçü alan ülkeler diğer ülkelere göre kalkınmışlık seviyesinde bir adım önde olmaktadırlar (Koçak & Terzi, 2012, s. 11).

Beyin göçü veren ülke bakımından oldukça büyük bir kayıp olarak belirtilmektedir. 1960'lı yıllar ile fazlalaşmaya başlayan beyin göçü doktor, bilim insanı, mühendis, sanatçı ve ekonomist gibi birçok alanda kendini yetiştirmiş ve geliştirmiş bireylerin bir başka ülkeye göç etmeleri o ülkenin değişimine katkı sağlarken göç veren az gelişmiş ülkeler açısından ise oldukça önemli sorunlar doğurmaktadır. Gelişmiş ve kalkınmış olan ülkelerin oldukça yüksek ücret vermesi, teknoloji alanında gelişmişliklerinin yüksek olması ile bilim alanında yararlanılan olanakların iyi düzeyde olması, çalışma şartlarının esnek olması; göç veren ülkeler için alanında uzmanlaşmış kişilerin iş bulmada sıkıntı yaşaması, kendilerini geliştirmede istenilen imkânları bulamadıkları için zor durumda kalması ve kariyer noktasında çok kısıtlı olanakların olması beyin göçüne sebep olmaktadır (Demirkan, 2011, s. 1).

Ülkelerin beyin göçü alma seviyeleri değişiklik göstermektedir. Kuzey-güney yönlü göç daha çok toplumsal bilim ile ilgili göç alırken, güney-kuzey yönünü göçte teknolojik gelişim ile ilgili birey alımı yapılmaktadır (Bakırtaş & Kandemir, 2010, s. 963).

Beyin göçü ile gelen bireyler ülkelere teknolojik gelişmişlik düzeyinde katkılar sağlamış, bu gelişme neticesinde ülkede ekonomik kalkınma elde etmiş ve refah düzeyi yükselmiştir. Bu bağlamda teknolojik gelişme sonucunda ülkede yeni iş sahaları açılarak istihdam seviyesi artmakta ve kişilerin sosyal yaşantısında da iyileşmeler gerçekleşecektir. Göçü veren ülkeye bakıldığında ise, üretimde etkili olan kalifiye grubun ülkeden ayrılmasıyla teknolojik anlamda diğer ülkelerle yarışamayacak seviyede kalarak ürünleri dış ülkelerden para ile almak zorunda kalmaktadırlar. Üretmeden tüketmek anlamına gelen bu durumda ülke ekonomisinin her geçen gün daha güçsüzleşmesine ve işsizlik seviyesinin yükselmesine neden olmaktadır (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 9).

Dış göçün en önemli geri dönüşlerinden biri de beyin göçüyle başka ülkeye giden kalifiye iş gücünün ülkelerine geri döndüklerinde ülkelerinin iktisadi gelişme ve kalkınmasına fayda sağlamalarıdır. Bu kişilerin gittikleri ülkede kalıp yerleşmesi, kalifiye işgücünün bedelsiz ihraç edilmesi anlamına gelmektedir. Böyle bir durum yaşanması dış göçün ciddi kayıplarından olmaktadır. 1970 yılından itibaren gelişmiş ülkelere doğru yaşanan göçler kalifiye iş gücünü barındırmaktadır (Bakırtaş & Kandemir, 2010).

2.2.7. İşgücü Göçü

Ülkedeki kişilerin emeklerini satmak amacıyla, işçi sınıfının yapması gereken görev ve işlevleri gerçekleştirmek amacıyla ülkeler arasında yer değiştirme hareketi olarak ifade edilmektedir (Çavuşoğlu, 2006, s. 4)

İş gücü farklı ülkeleri olabileceği gibi ülke içerisinde de yapılabilmektedir. Gelişmiş ülkeler genellikle vasıfsız işgücü kabul etmemek de kendini eğitim açısından geliştirmiş donanımlı bireyleri kabul etmektedirler. Sanayi bakımından gelişmiş yerler diğer yerlere göre daha çok işgücü göçüne ev sahipliği yapmaktadırlar. İş gücü göçü daimî veya geçici isteğe bağlı ya da zorunlu olabilmektedir (Çavuşoğlu, 2006, s. 5). İş gücü göçüyle giden bireyler genellikle Belli bir zaman sonra kendi vatanlarına geri gelmektedirler.

İş gücü kötü, genellikle sanayi konusunda kalkınmış, gelişmiş Batı Avrupa ülkelerine ve Amerika'ya yapılmaktadır. Türkiye'den 1961 yılı ile 1975 yılları arasında 1 milyona yakın işgücünün Batı Avrupa ülkelerine göç ettiği belirtilmektedir. 1980 yılındayken Batı Avrupa'daki Türk nüfusunun 2 milyon civarında olduğu ifade edilmektedir (Martin, 1991, s. 25).

Batı Avrupa ve Amerika'nın ekonomilerinin özellikle de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişmesi, eğitim imkânlarının artması, kalifiye ve yarı kalifiye emek göçüne dayalı iş kollarını çoğaltmıştır. Bununla birlikte yerel halkın bu iş alanlarını girmek istememesi sonucunda Batı Avrupa ve Amerika'ya emek göçü başlamıştır. Büyük Britanya'ya göç eden gruplar en çok Pakistanlılar ve Hintliler olurken, Afrikalılar, İspanyollar ve Cezayirliler Fransa'ya, Almanya'ya ise Türkler, İtalyanlar, İspanyollar ve Yugoslavlar göç etmişlerdir (Shills, 1978, s. 413).

Bunların dışında 1849 ve 1907 yılları arasında ülkelerinden gönderilen göçmen işçilerden 5,5 milyon civarında İrlandalı, İskandinavyalı, Alman ve İtalyanların ise Amerika kıtasına göç ettiği ifade edilmektedir (Thomas, 1973).

2.2.8. Sürekli Göç

Göçün süresi bakımından uzlaşmaya varılmış bir görüş bulunmamaktadır. Göçün süresi açısından tanımlama yapılabilmesi gidilen yerde anlamlı bir farklılık ve mesafe meydana getirecek kadar süre geçirilmesinin yeterli olacağı ifade edilmektedir (Oral & Çetinkaya, 2017, s. 3). Bu nedenle süresi açısından göç, sürekli ve geçici olmak üzere iki şekilde tasnif edilmektedir (Çağlar, 2018, s. 34). Sürekli göç, bireylerin yer değiştirme eylemi sonrasında gittikleri yerde daimî olarak kalmaları olarak belirtilmektedir. Sürekli göçler isteğe bağlı olabileceği gibi zorunlu da olabilmektedir.

2.2.9. Geçici Göç

Kısa süreliğine yapılan göçler geçici göç olarak tanımlanmaktadır. Geçici göçler çoğunlukla mevsimlik çalışmalar için veya tatil ve turizm gayesi ile gerçekleştirilen yer değiştirme eylemidir (Koçak & Terzi, 2012, s. 170). Ülkemizde çay, fındık, pamuk toplamak için bireyler geçici olarak farklı bölgelere göç etmektedirler.

Göçler ister uzun süreli isterse de kısa bir zaman dilimi içinde olsun, göç eylemi dış göç ya da iç göç şeklinde meydana gelmektedir. Geçici göçler, belirli bir süre zarfında, belirli bir iş alanında ve bir nedenden ötürü bir başka ülkeye yapılan yer değiştirme hareketi şeklinde ifade edilmektedir (Naz, 2015, s. 20). Diğer görüş türlerinde olduğu gibi daimî ve süreli göçün oluşturduğu etkiler göç alan ve göçü veren yere göre değişiklik göstermektedir.

2.3. Göçün Nedenleri

Göç olgusu, sosyal bir durumdur ve neticede demografik ve sosyal sonuç oluşturmasının yanında iktisadi, siyasi ve hatta politik neticeler doğurmaktadır. Bu açıdan göçü tek bir sebep ve kısıtlı alanda araştırmak doğru olmamaktadır.

Küresel alanda göç meydana getiren birtakım sebepler bulunmaktadır. Bu sebepleri sıralayacak olursak sosyo-ekonomik, doğal nedenler ve güvenlik amaçlı nedenler, siyasi ve sosyo-kültürel nedenler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sebepler neticesinde göç olgusu meydana gelmekte ve şekillenmektedir.

İnsanlar tarihsel dönemler boyunca yaşamlarını sürdürdükleri mekânları birtakım sebeplerle terk etmek zorunda kalmışlardır. Bireylerin isteği dışında oluşan doğa olayları bu tarihsel dönemlerde göç etmede en temel sebeplerden olmaktadır. Bu nedenlerden sonra tarihsel süreçte Sanayi Devriminin de etkisiyle iktisadi, sosyal ve siyasi sebepler göçün en belirleyici sebepleri olarak öne çıkmaktadır (Keleş, 1996, s. 6).

Ulaşım ve iletişim alanındaki gelişme gelişimler neticesinde bireylerin daha iyi bir yaşam alanına sahip olma talepleriyle göçlerde önemli bir artış meydana gelmiştir (Sencer, 1979, s. 8).

Bu bağlamda özellikle doğudan batıya güneyden kuzeye yönelen büyük kitlesel yer değişimleri meydana gelmiştir. Göçün oluşmasına sebep olan faktörler göçün gerçekleştiği dönemle birlikte sonrasında da meydana gelen gelişmelere oldukça fazla etki etmektedir. İktisadi sebepli göçler, politik sebepli göçlere göre farklı bir gelişmeye sebep olacağı gibi bazı iktisadi, politik ve sosyal sonuçların da meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Siyasi sebepli göçler, bilinçli ve keskin bir siyasallaşma duygusuna, radikal siyasi eğilimlere, sağlam bir diasporanın ortaya çıkmasına ve toplumsal uyum alanında iradeli bir topluluk psikolojisine sahip olma da temel oluşturmaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 6).

Ülkeler ile bölgeler arasındaki yer değiştirme eyleminin en temel nedenleri arasında iktisadi sebepler yer almaktadır. Kişilerin meslek, gelir ve bunlarla ilişkili olarak daha iyi bir hayat sürme isteğinden doğan göç süreci olarak da ifade edilebilmektedir (Aksoy, 2012, s. 294). Göç süreci genellikle cezbedici olan ve kalkınmışlık düzeyi yüksek olan şehirler yönünde yapılmaktadır (Yaylagül, 2011, s. 4). Bireyler iktisadi yetersizlik hissettikleri anda kendilerini iktisadi anlamda rahat ettirecekleri bölge, şehir veya ülkeleri tercih etmekte ve o yere gidebilmek için harekete geçmektedirler. İşgücünün yer değişikliği neticesinde şehirsel mekânlarda iş alanında katkısı olan göç iktisadi, toplumsal ve sosyal bir kavram olmaktadır. Bu bağlamda 1960 senesinde iktisadi gelişmelerin daha yavaş yaşandığı, Avrupa Birliği ülkeleri nüfusunun az olması ve emek ihtiyacını karşılamak amacıyla ülkelerine işgücü göçü yapılmasına izin vermişlerdir. Avrupa Birliği ülkeleri iktisadi ve sosyal bir farklılık yaşayarak kendi çıkarları yönünde göçmenlerin ülkelerine girmelerini kabul etmiştir. 1970 yılında meydana gelen olaylarla ülke vatandaşları göç karşıtı politikalara destek vermişlerdir. Günümüz dünyasında ise Avrupa Birliği ülkeleri göçmen olarak gelen bireylerin kendi çıkarları için yetersiz oldukları görüşünü ileri sürerek ülke sınırlarını tel örgüler ile çevrelemekte, göçmenlerin ülkelerine girişlerine izin vermemektedirler. Bunların dışında iktisadi nedenler; ücretlerin azlığı, vergi oranlarındaki yükseklik, gider yükünün fazlalığından dolayı yatırıma engel olma, ekonomik düzensizlik, bireylerin kendi meslekleri dışında farklı alanlarda

çalıştırılması, vasıflı kişilerin geri planda kalmak zorunda olması, ekonomik kriz dönemlerinde en çok vasıflı kişilerin işlerine son verilmesi, gelir dağılımında eşitsizliğin olması, çalışma alanındaki şartların kötü olması, işsizlik oranındaki yükseklik, şehirdeki yaşamın kalitesinin düşük olmasıyla tüm bu nedenler sonucunda yoksulluğun artması gibi çok fazla sebep sıralanabilmektedir (Bayraklı, 2007, s. 42).

İmkânların daha güzel olması, yüksek maaş ve yaşam standardının iyi olması dışında göç ettikleri ülkenin veya bölgenin farklı kökenden oluşu nedeniyle ayrımcılık, siyasi istikrarsızlık, vatandaş değişim politikaları, rejim değişimleri gibi politik, sosyal ve kültürel faktörler de göç eylemine sebep olmaktadır. Bu olay ülkeler arasında yaşanabileceği gibi herhangi bir ülkenin herhangi iki bölgesi arasında çıkan problem ve dengesizlikler neticesinde de doğabilmektedir (Aksoy, 2012, s. 294). Eğitime duyulan ihtiyaçlar göçe neden olmakla birlikte, özellikle ailelerin baskıcı tutumları ile bu tutumlardan kurtulma niyetiyle eğitimli bireylerin göç etmesinde başkaca bir neden olarak belirtilmektedir (Başel, 2007, s. 523). Buna bağlı olarak eğitim için metropol şehirlere gelerek yerleşen genç bireyler buradaki yaşam tarzına alışarak terk ettikleri yerdeki yaşam tarzı ve iş olanakları yetersizliği nedeniyle tekrar geri dönmek istemeyebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında göç veren şehirler nitelikli iş gücü kaybına uğramakta ve kalkınma da istenilen sonuca ulaşamamaktadır (Başel, 2007, s. 522).

Bireylerin vatanlarını terk etme sebepleri yalnızca iktisadi kaynaklı olmamakta kültürel, politik, ülke içindeki çatışma ve iç savaş, baskı ve tehdit gibi sebepler de iktisadi nedenler kadar göç hareketlerinin gerçekleşmesinde etkili olmaktadır. Ülkelerindeki savaş ve politik baskıcı tutumlar nedeniyle göç eden bireyler yalnızca yoksul kesimden meydana gelmemekte, bu grup içerisinde aynı zamanda eğitimli ve çalışan bireyler de yer almaktadır. Sosyal ve politik sebeplerden dolayı ülkelerinden göç eden kişiler gittikleri yerlere kendi kültürlerini, yaşam biçimlerini, eğitimlerini, dini ve etnik yapılarını da beraberlerinde getirmektedirler.

Göç hareketlerini sosyal, politik ve iktisadi sebepler dışında güvenlik boyutuyla da ele almak gerekmektedir. İç savaşlar, baskı, tehdit, zulüm, iç karışıklıklar, yaşam koşulları, ortamın güvensiz oluşu, gelir seviyelerindeki düşüklük gibi nedenler güvenlik sebeplerinin oluşumuna altyapı hazırlamaktadır. Güvenlik sebepli göçler mevcut göç politikalarında değişimlere neden olmuş ve bazı ülkelerin oluşan

göçlerin bir kısmını küresel tehdit olarak görmelerine sebep olmuştur. Bu bağlamda göç ve güvenlik olguları birbirleri ile bağlantılı olarak incelenmektedir.

Ülkelerin çoğunda 2000'li yıllarla birlikte artan nüfus oranları nedeniyle göç alanında güvenlik kavramının daha kapsamlı olarak incelenmesi sağlanmıştır. Bu nedenle ülke içerisinde güvenlik açısından oldukça denetleyici ve engelleme amacıyla yeni politikalar ortaya konulmaktadır. Türkiye açısından bakıldığında daha çok sınırların güvenliği kapsamında politikalar geliştirildiği görülmektedir (Gök, 2016, s. 65). 2011 yılında başlayan Arap Baharı nedeniyle Suriye'de baş gösteren iç savaş sonucunda Ortadoğu'da yoğun yeni bir kitlesel göç meydana gelmiştir. Suriye'den başlayarak bölgeye yayılan göçü hareketli kılan ve büyüten sebep güvenliğin tamamıyla ortadan kalkması olmuştur. Suriye'de meydana gelen iç savaş, çatışma zulüm ve tehditlerin giderek artması nedeniyle yerel halk öncelikli olarak güvenli alan arayışına girmiştir. Sonrasında da iktisadi, politik ve sosyal açıdan daha iyi yaşam alanlarına yönelmiş ve başka yerlere göç etmeye çalışmışlardır. Suriye'deki savaş hali nedeniyle hiçbir mültecinin Batı Avrupa ülkelerine kabul edilmeyeceği gelenlerin de tekrar geri gönderilmesi gerektiği belirtilerek göçün doğuracağı etki alanı kısıtlanmıştır. Göç sahasındaki ve göç civarındaki bölgelerde daha fazla güvenlik krizlerine sebep olmaktadır. İnsani gelişme raporunda ise insan güvenliği ilk kez gündeme getirilmiştir. Bu açıdan sağlık, siyasal, çevre, toplum, gıda, kişi güvenliği ve ekonomik güvenlik başlıkları incelenmiştir (Gök, 2016, s. 67). AB ülkelerine güvenlik amacıyla göç eden göçmenler ülkeler açısından bir tehdit unsuru niteliğinde olduklarından bu haklardan faydalandırılmayıp geri gönderilmişlerdir.

Ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel sebepler gibi doğal sebepler de göçe neden olmaktadır. Deprem, kuraklık, volkanik patlamalar, iklim değişiklikleri nükleer silahlar, küresel ısınma ve enerji kaynakları da göçün sebepleri arasında sayılabilmektedir. Tarihsel dönemlere bakıldığında Hunlar kuraklık sebebiyle Orta Asya'dan göç etmişlerdir. 1994 senesinde toprak kayması nedeniyle Kırgızistan halkından binlerce kişi göç etmek durumunda kalmışlardır. Küresel ısınma neticesinde birçok yerde biyolojik açıdan farklılaşmalar meydana gelmektedir. Bu farklılıklar sonucunda dünyanın farklı alanlarında hava şartlarında değişimler gözlenmekte bu değişimler neticesinde bölgeler arasındaki iklimsel farklılıklar

artarak bazı alanlarda sert bazı alanlarda sıcak ve ılıman iklim şartlarının meydana gelmesine sebep olmaktadır. Bu iklim farklılıkları bireylerin hayatlarını fazlaca etkilemiş ve böylece göç eyleminde yön değişikliğine zemin hazırlamıştır (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 47).

Genel olarak bakıldığında bu göç hareketlerinin nedenleri; 1. İktisadi faktörler (ülkelerin yaşam şartlarının benzer olmaması), 2. Gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelerde yönetimsel yapının zayıf oluşu ve kamu hizmetlerindeki imkânların kısıtlı olması, 3. Demografik yapı (gelişmişlik düzeyi yüksek olan ülkelerde doğum oranlarının düşük olması nüfus artış hızının yavaş olması nedeniyle emek gücüne ihtiyaç duyması) gelişmemiş ülkelerdeki doğum oranlarındaki yüksekliğinde işsizliğe neden olması), 4. Çatışma, savaşlar ve doğal afetler olarak açıklanmaktadır (Laczko & Rudolf, 2013, s. 31-33).

Göç olgusu yalnızca bir yer değiştirme fiili değildir. Bu yer değiştirme ile birlikte aynı zamanda sosyal yapıda, kültürel, iktisadi, politik vb. birçok yönden etkilenmekte ve bu değerler çevresinde şekillenmektedir (Özer, 2004, s. 11). Bu bağlamda göçün fazlaca sebepleri olabilmektedir.

Genel anlamda göç olgusunun en göze çarpan sebepleri iktisadi nedenler olarak açıklanabilmektedir. Tarihsel süreçlere bakıldığında sanayi devrimi ile birlikte kırsal alandan kente göçlerde artışlar yaşanmıştır. Bu süre 1950 yılından itibaren daha da hızlanmıştır. Tarımda makine kullanımının artmasıyla ortaya çıkan istihdam problemi, kırdan kente göçü daha da tetiklemiştir (Taşçı, 2009, s. 85). Bunların yanı sıra bireyler iktisadi gerileme neticesinde yoksulluk ve açlıktan kaçmak için gelişmiş ülkelere doğru yönelmektedirler (Zaim, 2006, s. 328-329). Bireyler aynı zamanda savaş, iç karışıklık, çatışma durumlarından da kaçarak kendilerini güvende hissedebilecekleri yerlere doğru göç etmektedirler. Savaş nedeniyle göçlere bakıldığında Bulgaristan Türklerinin Bela ne kampındaki durumları ile Kazakistan'da nükleer bomba denemesi sebebiyle çoğu Kazak halkının ülkesini terk ederek başka ülkelere göç etmeleri olarak gösterilebilmektedir (Taşçı, 2009, s. 188-189).

Siyasi sebepli göçlerin en belirgin örneği ise yakın zamanda komşu ülke olan Suriye'de meydana gelen olaylar neticesinde Türkiye'ye ve Ürdün'e doğru yapılan kitlesel göç hareketleridir. Kültürel nedenlerden kaynaklanan göçler de genellikle

kan davası, başlık parası vb. gibi sebeplerle bireylerin yaşamını sürdürmeye engel olan durumlar sonucunda yapılmaktadır (Akgür, 1997, s. 65).

Küresel göçlerin hangi sebeplere ilişkin olduğu, bu göçlerin insan, toplum ve ülkeler bakımından nasıl bir etki meydana getirdikleri birtakım teoriler çerçevesinde araştırılmaktadır.

2.4. Göç ile İlgili Kuramlar

2.4.1. Ravenstein'in Göç Kuramı

Ravenstein bu kuramını William Farr'ın göçle ilgili fikirlerine karşı görüş olarak ele almıştır. Farr'a göre göç, hiçbir kesin yasaya bağlı olmadan devam etmektedir (Corbett, 2005). Bu bağlamda Ravenstein'in çalışması göç kavramının genel geçer yasalarını tespit etmek üzere yapılmıştır. Ravenstein çalışmasını 1871 ve 1881 yıllarındaki İngiliz nüfus verilerini baz alarak oluşturmuş ve bu istatistiklerden yola çıkarak yedi adet göç kanunu olduğunu ifade etmiştir. Ravenstein'in göç kuramı kendisinden sonra yapılan çalışmalara ve teorilere öncü olma niteliğinde olduğu için önem arz etmektedir. Çünkü 1885'te ortaya çıkarılan bu çalışma göç hakkında bilinen ilk çalışma özelliğindedir (Yalçın, 2004, s. 22). Çalışma genel olarak detaydan ve sağlam bir analizden yoksun olmasının haricinde sonraki göç araştırmaları açısından anlamlıdır ve sonraki çalışmalara temel ve yol gösterici olma özelliği taşımaktadır. Araştırmanın teorik alt yapısı sanayileşme ve şehirleşme kavramlarına dayanmakta ve 19. yy sonundaki gelişmeler araştırmanın esas dinamiğini meydana getirmektedir.

Sanayileşme ile ilerleyen iş olanakları ve erişim ağları bireylerin istikametini Avrupa'nın iç kısımlarına ve Amerika'nın Kuzey kısmına doğru çevirmiştir. Bu sebeple birçok kişi vatanlarını, evlerini daha iyi bir yaşam için terk ederek farklı bölgelere göç etmişlerdir. Bu dönemde araştırma yapan Ravenstein, 1885-1889 senelerinde çıkardığı göç kanunları isimli makalesinde göç ile ilgili yedi kanun ortaya koymuştur (Çağlayan, 2006, s. 3).

Ravenstein'e göre göçün ana sebebi ekonomik sebepler olmaktadır (Ravenstein, 1885). Bu kurama göre göç eyleminin tekrarlanan ve süreklilik sağlayan, genel olarak kırdan kente doğru yer değiştirme hareketi olduğu ileri sürülmektedir. İktisadi sebepler genel olarak yaşam şartlarının iyi olması isteği yönündedir (Oral & Çetinkaya, 2017, s. 6).

Ravenstein'in göç kanunları şu şekilde açıklanmaktadır:

- Göç ve Mesafe: Göçmenler gidecekleri yerleri mesafe şartlarını göz önünde bulundurarak tercih yapmaktadırlar. Göçmenlerin çoğu nüfus yoğunluğu fazla olan endüstri merkezlerini ve ayrıca kendilerine yakın mesafede olan bölgeleri seçmektedirler.
- Göç Basamakları: Kişiler çoğunlukla kırsal alandan şehirlere doğru göç etmektedirler. Bölgelerde nüfusu azaltmakta ve göç ettikleri yerde de nüfusu arttırmaktadırlar. Nüfusu azalan her yerleşim yerine kendinden daha az gelişmiş olan ülkeden göç hareketi yaşanmaktadır. Böylece göç döngüsel olarak basamaklar halinde devam etmektedir.
- Yayılma ve Emme Süreci: Yayılma, kırdan şehirlere iş olanakları elde etmek için göç eden kişilerin, kent merkezlerine yerleşmeleriyle meydana gelmektedir. Bu göç hareketi sonucunda şehirlerdeki göçmenlerin buradaki iş alanlarında kabul görüp çalışması da emme sürecini oluşturmaktadır. Yayılma ve emme süreci ortak bir paydada ve faaliyet çerçevesinde birlikte meydana gelmektedir.
- Göç Zincirleri: Yayılma ve emme aşamalarının etkisiyle her göç bir sonraki göçü harekete geçirmektedir. Tetikleyici etki oluşturan bir göç, kendinden sonraki göçü meydana getirerek bir göç dalgası, göç zinciri oluşturmaktadır.
- Doğrudan Göç: Revan isteğinin ilk dört göç yasasından farklı olarak bu yasada göçmenler doğrudan uzak mesafeli ve basamaklı olmayan bir göç üzerinde durmaktadır. Bu kanunda kişiler direkt olarak büyük ticaret ve sanayi şehirlerine yönelmektedir.
- Kır-Kent Yerleşim Farkı: Bu kanuna göre kırsal alandan yine kırsal alanına gerçekleşen göçler akabinde bir göç dalgası meydana gelmektedir. Fakat kırdan şehirlere doğru gerçekleşen göçlerde, şehirde

bir göç faaliyeti oluşmamaktadır. Şehirlerde yaşayan bireyler, kırsal alanda yaşayan bireylere göre çok daha az göç etme eğiliminde olmaktadırlar.

- Kadın-Erkek Farkı: Kadınlar erkeklere göre daha çok göç etme eğilimi içinde olmaktadırlar. Bu kanuna göre kadınlar kısa mesafeli olan iç göç konusunda erkeklere oranla daha fazla göç etme eyleminde olmaktadırlar. Erkekler ise daha çok dış göç ve uzak mesafeli göçlere eğilim göstermektedirler.

Ravenstein iktisadi nedenlerin bu göçleri meydana getirdiğini ileri sürse de göçün kişisel refah seviyesini yükseltme gayesi, Caster ve Miller tarafınca eleştirilmiş olsa da Ravenstein'in bu görüşü neo-klasikler için bir altyapı oluşturmuştur (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 718).

2.4.2. İtme Çekme Kuramı

Bu teori ilk kez 1966 senesinde Everet Lee tarafından ortaya konmuştur. Sonraki dönemlerde de bu teoriye birçok kişi katkı sağlamış ve teori daha da geliştirilmiştir. Sağlanan katkılar, bu teori üzerinden sonradan yapılan çalışmalar teorinin temelini bozmadan Lee'nin ileri sürdüğü formül kısmı tamamen muhafaza edilerek geliştirilmiştir.

Everet Lee 1966 senesinde çıkardığı Bir Göç Teorisi isimli makalede Ravenstein'in araştırmasından yola çıkarak kendi çalışmasına kadar geçen süre içerisinde göçle ilgili yüzlerce araştırma ortaya çıkarıldığını, bu araştırmalar içerisinde Ravenstein'e atıfta bulunan birçok çalışma olduğunu ifade etmektedir. Fakat bu çalışmaların genelinde göç eden kişilerin demografik durumu ile ilgili genel bilgiler verildiğini belirtmektedir (Todaro, 1980, s. 16).

Lee'nin çalışmasında göç olgusu temel olarak alınmakta, yalnız göçmenler de yok sayılmamaktadır. Lee öncelikle göçlerin ana ortak niteliklerini açıklamaya çalışmış, bu bağlamda göç için itici ve çekici unsurlar belirlemiş, araştırmasına esas olacak dört unsur ortaya koymuştur. Bunlar; (Yalçın, 2004, s. 30)

- Yaşanan yer ile ilgili faktörler

- Gidilmesi düşünülen yer ile ilgili faktörler
- İş yaşamındaki engeller
- Faktörler şeklinde sıralanabilmektedir.

Everet Lee'nin ortaya koyduğu bu unsurlar itme-çekme teorisinin esas sistemini meydana getirmektedir.

Bu teoriye göre itme ve çekme unsurları kişiden kişiye değişen göreceli kavramlardır. Bu nedenle göç sürecindeki avantajları ve avantaj olmayan durumları ortaya çıkaran eğitim durumu, yaş, cinsiyet, etnik köken ve daha birçok demografik unsurların yorumlanmasında itme-çekme teorisi oldukça önem arz etmektedir.

Diğer önemli sayılacak unsur ise demografik unsurlar genelinde kişi için avantaj ve dezavantaj faktörlerinin hangi süreç ve sosyal şartlarda belirleneceğidir. Mesela çocuklu bir aile için göç ederken edilen yerin eğitim imkânları öncelikli iken, çocuğu olmayan bir ailede gidecek yerin eğitim imkânları eğitim durumu hiçbir önem arz etmemektedir. Bu açıklamalar bağlamında itme ve çekme unsurlarının oldukça karmaşık ve geniş çerçevede sosyal şartlara bağlı olduğu görülmektedir. Lee, bu karmaşık ve ayrıntılı teori içeriğinin öncelikle bütün itme ve çekme unsurlarının farklı gruplar için doğru tasvir edilip, bu unsurların muhtevasının da doğru biçimde ortaya çıkarılması gerektiğini ifade etmektedir (Çağlayan, 2006, s. 7).

Lee'ye göre göç oldukça karmaşık ve zor anlaşılır bir yapıya sahiptir. Bu nedenle göç olgusunu açıklamakta itme ve çekme faktörleri yetersizdir. Bu faktörlerin yanı sıra göçe engel oluşturabilecek mikro ve makro unsurların da incelenerek araştırmaya dahil edilmesi gerekmektedir (Çağlayan, 2006, s. 8).

Ayrıca bu teori modernleşme ve gelişme teorisi olarak da adlandırılmaktadır. Bu teoride göç sürecinde çekme, iktisadi büyümede demografik biçimin eksikliğinde, itme unsuru ise ekonomik açıdan geri kalmış ve bu nedenle oluşan işsizlik, ekonomik durumun kötü olduğu ve endüstrileşmenin yaşanamadığı ortamlarda ortaya çıkmaktadır (Castles & Kosack, 1973).

Everet Lee, göç eyleminin oluşmasında göç edilecek yer ile içinde bulunulan alan arasındaki farklılık düzeylerinin belirleyici olduğunu ifade etmektedir. Lee,

Ravenstein'in çalışmasını temel alarak göçün oluşmasında itici ve çekici faktörlerin etkili olduğunu ileri sürmektedir (Çağlayan, 2006, s. 72).

2.4.3. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Göç sosyoloji ile ilişkili olan bu teoride genel anlamda mikro açıdan değerlendirme yapılmakta, göç olgusunda kişilerin tercihleri ve kişileri bu tercihlere iten nedenler esas alınarak göçmen ön planda tutulmuştur.

Stouffer, ilk kez bu teoriden 1940 yılında bahsetmiştir. Stouffer araştırmasında ABD'nin Ohio eyaletine bağlı Cleveland şehrinin nüfus verilerinden yararlanmaktadır. Bu teoriye göre göç yapılacak uzaklık, göç edilen bölgedeki olanaklar ve bu olanakların azlığı veya çokluğu göç olgusunun önemli unsurları olmaktadır. Stouffer, araştırmasında bu üç önemli unsurdan mesafenin üzerinde daha çok durmaktadır.

Bu araştırmaya göre, göçle ilgili araştırmalarda çekim etkisi konusuna daha çok dikkat edilmelidir. Farklı iki yerdeki çekim etkileri, göç hareketiyle gidilecek bölge ile çekim merkezine olan uzaklık göz önünde bulundurularak analiz gerçekleştirilmelidir (Stouffer, 1940, s. 846). Diğer bir deyişle, farklı iki bölgeye göç etmek isteyen bireyin tercihlerinde çekme unsuru önemli olmakla birlikte bu unsurların öneminin belirleyici olmasında da mesafe temel etken olmaktadır. Belli bir uzaklığa göç gerçekleştirecek olan bireylerin sayıları bu uzaklıktaki iş olanaklarının çok olmasıyla doğru orantılı olmaktadır. Aynı zamanda göç edilecek olan bölge ile şu anki konum arasındaki mesafenin kısa olması, göç edecek olan bireyi göçe cesaretlendirip, göç sürecine olumlu etki etmektedir. Başka bir deyişle göçün gerçekleştiği yerdeki iş olanaklarının çok olması ve göç edilecek yerler arasındaki mesafenin kısa olması o çekim merkezine göç gerçekleştirecek bireylerin sayısını arttıran unsurlardandır (Jansen, 1970, s. 11). Bu bağlamda bu teorinin uluslararası göç açısından faydasına bakıldığında, göç sürecinde göç uzaklığına bağlı meydana gelebilecek zorlukları ele alarak göç kavramının değerlendirmesi olmaktadır.

Göç sürecinde gidilen yol, geçilecek olan devlet sınırları ve sınır geçişleri göç sürecinde birtakım olumsuzlukların yaşanmasına neden olmaktadır. Çünkü geçilecek olan her bir sınır, beraberinde bir kontrol yapısını da barındırmaktadır. Bu da uluslararası göç için son derece zor ve sınırlayıcı bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 77).

Teorinin 1940 senesinde ortaya konulduğu göz önünde bulundurulduğunda, hava yolu ulaşımı günümüz ulaşımı kadar gelişmemiştir. Günümüzde ulaşım ağlarının daha gelişmiş olması mesafe ve ülke sınırlarının göç üzerindeki etkisini daha da azaltmaktadır. Yalnız mesafenin iç göç ve dış göç üzerindeki tesiri devam etmektedir (Özgür, 2013, s. 29).

Stouffer, ABD'deki kent ve insanları ve de Avrupa ve Meksika'dan giriş yapan göçmenleri araştırma konusu olarak incelemiş, bu bağlamda göçmenlerin çoğunlukla hangi kentleri tercih etmeye yöneldiklerini araştırmış, kesişen fırsatlar ile mesafeleri istatistiksel açıdan hesaplamıştır. Stouffer'in göç araştırmalarına en önemli faydası, göç edilecek yer ile bulunulan yer arasındaki mesafeden sebeple oluşabilecek yasal ve çevresel güçlükler ile kesişen fırsatları hesaba katarak değerlendirme yapmasıdır. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle artan ucuz emek talebiyle bu talebi destekleyen illegal göçleri, bu teori kapsamında değerlendirmek oldukça zor olmaktadır. Küresel anlamda yaşanan bu durum, fırsattan daha ziyade insanların başka seçeneğinin kalmamasıyla ya da bireylerin olası fırsatlardan haberdar olmaması sonucu direkt olarak göç etmeleri ile ilgili olmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 12).

2.4.4. Petersen'in Göç Kuramı

Göç olgusunu itme ve çekme teorileri üzerinden araştıran diğer kişi de William Petersen'dır. Petersen bu teorisinde göçün normal bir süreç ve bütün insanların da birbirinin aynı olduğu ifadesine karşı çıkmaktadır. Petersen her bireyin aynı olduğu durumda neden bir kısım göç edip bir kısım göç etmiyor ifadesinden yola çıkarak araştırmasını ortaya koymuştur.

Bu teoride itme çekme unsurlarının temelinde yatan ana nedeninin ne olduğu araştırılmaktadır. Petersen, göçün tarihsel süreçlerine bakarak itici ve çekici faktörlerin belirli dönemlere göre değişiklik gösterdiğini savunmaktadır. Bir dönemde çekici olan bir faktörün başka bir zaman diliminde itici faktör olarak ele alınabileceğini ifade etmektedir. Petersen iktisadi faktörlerin göç üzerindeki etkisini iktisadi durumun farklı statüdeki insanlar açısından ne anlama geldiğini, ayrıca iktisadi yapının göç üzerinde nasıl bir etki oluşturduğunu göçün sınıflara ayrılması noktasında ele alınması gerektiğini belirtmektedir. Ekonomide meydana gelen iniş ve çıkışlar, farklı sınıflarda bulunan bireylerde farklı etkiler meydana getirmektedir. Petersen bu durumdan yola çıkarak kişisel ve sınıfsal farklılıklar neticesinde göç ile ilgili beş tür ortaya koymuştur (Çağlayan, 2006). Bunlar: (Petersen, 1958, s. 263)

- İlkel göçler
- Zoraki ve yönlendiren göçler
- Serbest göçler
- Kitlesel göçler

1. İlkel göçler: Doğal çevreden kaynaklı itme etkisiyle meydana gelen göçlerdir. Göçebe toplumların göç hareketlerinde bu göç tipi içerisinde ele almaktadır. Petersenin bu göç tipinde temel olarak belirttiği durum, kuraklık, deprem vb. gibi çevresel faktörlerden kaynaklanan zorluklar sebebiyle yapılan topluca göç hareketidir.
2. Zoraki ve 3. Yönlendiren göçler: Petersen'e göre, ilk göç türünde doğanın baskısına vurgu yapılırken, zoraki ve yönlendiren göç tipinde ise sosyal çevrenin yapmış olduğu baskıya vurgu yapılmaktadır. Bu bağlamda göç edecek bireylerin göç edip etmeme konusunda kişisel karar verme gücü bulunan durum yönlendirilen göç olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir ifade ile kişiler sosyal bir baskı olmasına karşın göç edip etmeme üzerine bir karar mekanizmasında bulunabiliyor ve bu karar verme durumu kendi ellerindeyse Petersen için bu göç yönlendirilen göç olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin göç edip etmeme konusunda herhangi bir karar verme durumunun söz konusu olmadığı ya da kişilerin karar mekanizmasını kullanamadıkları durumlarda ise zoraki göçten söz edilmektedir. Petersen, Nazilerin

Yahudilerin göç etmeleri için ortaya çıkardıkları birtakım eylemler ve politikaların zoraki göçe örnek olduğunu, bu durumun sonraki göç ile yönlendiren göç arasındaki farkı en çarpıcı şekilde gösteren gerçek bir olay olduğunu ifade etmektedir.

4. Serbest göç: Diğer göç türlerinde göç etmede bir etken olduğu belirtilmekteyken bu göç türünde bireyler veya gruplar herhangi bir zor ve baskı ile itici bir güçle karşı karşıya kalmamaktadırlar. Bu göç türünde bireyler kesin ve net bir biçimde kişisel göç tercihinde bulunmakta ve bu tercihe göre hareket etmektedirler. Petersen bu göç tipi ile kitlesel göçlerden ziyade, kişisel tercihler neticesinde meydana gelen göçleri tanımlamaktadır.
5. Kitlesel göç: Petersene göre, bu göç türünde teknolojik ilerleme ile paralel giden bir durum söz konusu olmaktadır. Küresel sistemde ulaşım kanallarının ve olanaklarının gelişim göstermesi ile göçlerin toplu olarak yapılmaya başladığını ifade etmektedir. Bu göç türündeki en temel özellik göç hareketinin kolektif bir biçimde gerçekleşmesidir. Serbest göç tipindeki Avrupa ve Amerika'ya yapılan göçlerin öncü olarak kitlesel göçlere sebep olduğu örnek olarak gösterilmektedir. Yani Teknolojik ilerleme ve kılavuz göçmenlerin oluşturmuş oldukları göçmen ağları, bireyleri göçe cesaretlendirmiş ve kitlesel göçü meydana getirmiştir.

Bu çalışma kişisel ve toplumsal motivasyonun ele alınması açısından göç sosyolojisi çerçevesinde anlamlı ve önemli bir yer elde etmektedir. Aynı zamanda birçok unsurun göçün çözümlenmesinde izin verilmesi, Petersen'in teorisinin günümüz göçlerinin analizinde ve anlamlandırılmasında kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

2.4.5. Neoklasik Ekonomi Kuramı

Bu göç teorisi, ekonomik şartlarda iten ve çeken unsurları temel alarak göç kavramını açıklamaktadır. Bu kuramda kişiler daha akılcı tercih yaparak, daha iyi yaşam şartları elde etmek yüksek kazanç sağlamak amacıyla farklı alanlara göç

etmektedirler. Döviz girdisine ve ucuz emeğe sahip olmak isteyen bazı ülkeler, kişilerin göç etmelerine özenmelerine sebep olmaktadır. Hızla artan işgücü sayısının ve bu sayının da istihdamın sağlanamaması sonucunda göç hareketlerinde artış görülmektedir. Bu durumda neoklasik göç kuramının göçün araştırılmasındaki önemini arttırmaktadır (Akın, 2009, s. 3).

Neoklasik göç kuramının makro ve mikro olmak üzere iki adet varsayımı bulunmaktadır. Bu varsayımlardan makro olanlar şu şekilde sıralanabilir; (Abadan Unat, 2017, s. 22)

1. Ülkeler arasındaki ücret farklılaşmaları, dış göçe neden olmaktadır.
2. Ücret farklılıklarının ortadan kalkıp, aynı ücrete sahip olmaları dış göçü durduracaktır.
3. Dış göç hareketinin birinci sistemi, emek(iş gücü) piyasaları olmaktadır.
4. Nitelikli ve niteliksiz işçi göçlerinin özellikleri birbirinden farklı olmaktadır.
5. Kaynak ve gidilecek ülkelerin işgücü piyasalarını incelemek, devlete ait olmaktadır.

Bu çalışmanın mikro göç teorisi varsayımları ise şöyledir (Abadan Unat, 2017, s. 24):

1. Dış göç, bireysel kar ve katlanılacak maliyet hesaplamaları sonunda meydana gelmektedir. Dış göç hareketleri hem istihdam hem de kazanç farklılıklarına dikkat çekilmesine dayanmaktadır.
2. Diğer faktörlerin eşit olduğu durumlarda kişinin iş bulmasını eğitim, beceri, yabancı dil, öğretim gibi kişisel özellikler daha kolay hale getirmektedir.
3. Dış göçün maliyetini azaltan sosyal şartlar ve kişisel bir takım özellikler, dış göç sonucunda elde edilecek olan kazancı da arttırıcı etkiye sahip olmaktadır.
4. Dış göç hareketleri, ülkelerin iş gücüne katılım oranı, kazanç farkları veya kişisel talepler neticesinde gerçekleşmektedir.
5. Devletler, göç hareketlerini, gönderen ve kabul eden ülkeler arasındaki kazancı etkileyecek önlemlerle araştırmaktadır.

2.4.6. Yeni Ekonomi Kuramı

Bu kuram 1990 yılında Oded Stark tarafından yazılmıştır. Kurama göre, göçün sadece kişiler tarafından değil, ev halkındaki tüm fertler tarafından veya birbirleri ile ilişkili fazla sayıda kişilerce alınan kolektif bir karar olduğunu ifade etmektedir. Hane gelirini göç hareketi için riske edemeyecek kadar zayıf ekonomik durumu olanlar ülkelerinde kalmaktayken, bu riski alabilecek ekonomik durumu olanlar göç hareketine katılmaktadır.

Teoriye göre, aileden herhangi bir kişinin veya birkaçının göç hareketine katılması sonucu hane geliri artacak ve bu ölçüde şekillenecektir. Aile bu tercihiyle bir çeşit ekonomik güvence elde etmiş olacaktır. Göç neticesinde hedeflenen gelir en üst seviyeye çıkarak, gelire dayalı riskler nispeten azalacak bunun devamında da yerel piyasadaki başarısızlık ve olumsuzluklar azalma gösterecektir (Adıgüzel, 2018, s. 28).

Bu kurama göre göçe neden olan üç unsur bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Türkkan, 2019, s. 47):

- Diğergamlık; kişilerin Kendi menfaatleri dışında, ailesinin de menfaatlerini göze alarak göçe karar vermesi,
- Güvence; sosyal ve insani açıdan gelişme gösterecek gelir şoklarından kurtulabilmek,
- Yatırım; tüm yaşamı süresince esas vatanlarında oluşturulmaya çalışılan varlık birimi olarak ifade edilmektedir.

Bu kuramda ülkeler arasında yaşanan ücret farklılıkları giderilmiş olsa dahi, uluslararası göç süreci devamlılık gösterirken; neoklasik makro iktisadi göç teorisinde, ülkeler arasındaki ücret farklılıkları giderildiğinde yani denge oluştuğunda göç de durmaktadır. Yeni ekonomi teorisi, temelde neoklasik mikro ekonomik göç teorisini savunmaktadır. Bunun yanı sıra göç kararını kişinin mi hane halkının mı verdiği, risk ve gelir kavramlarının nasıl hesaplandığı gibi kısımlarda neoklasik mikro göç kuramından ayrılmaktadır (Güllüpınar, 2012, s. 64).

2.4.7. İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramı

İkiye bölünmüş emek piyasası teorisini Michelle Piore 1979'lu yıllarda yazmış, iktisadi açıdan gelişmemiş ülkelerden ekonomik gelişmişliği yüksek olan ülkelere doğru yönelen neoklasik göç teorisine alternatif bir teori olarak öne sürmektedir (Türkkan, 2019, s. 42).

Bu kuramda dış göç ile yapısal değişiklikler arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır. İkiye bölünmüş piyasa kuramına göre, göçün temel sebebi modern endüstri toplumlarının emeğin fazla olduğu iş kollarında geliştirdikleri, niteliksiz biçimde görünen işlerin gerçekleştirilmesinde ihtiyaç hissedilen ucuz emek talebi olarak görülmektedir (Aktaş, 2015, s. 204). Bu teori, dış göç hareketinin modern endüstri toplumlarının emek talebiyle oluştuğunu ileri sürmektedir (Abadan Unat, 2017, s. 11).

Neoklasik makro ekonomi teorisine göre göç ücret farklılıkları temelinde gerçekleşirken, Piore daha geniş bir perspektiften bakarak, göç eden kişilerin davranışlarını, gelişmiş olan ülkelerdeki toplumsal, iktisadi, siyasi olguları da göz önüne alarak incelenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda Piore a göre: (Aktaş, 2015, s. 204-205).

- Göçmenler, emek yoğun endüstrilerde ihtiyaç duyulan işgücü açığını karşılamaktadırlar.
- Göçmen işçiler, göç ettikleri ülkenin kendi halkının çalışmak istemediği iş kollarında çalıştırılmaktadır.
- Göçmenler, göç ettikleri ülkede hedefledikleri tasarruf miktarını gerçekleştirince kadar kalır ve daha sonra kendi vatanlarına dönmeyi amaçlamaktadırlar.
- Göçmen işçiler, yerel işçilerin çalışmak istemedikleri küçük işletmeler ve Tekelci endüstrilerde çalışmaktadırlar. Böylece ekonomik dalgalanmalarında hafifletilmesine etki etmiş olmaktadırlar.
- Göçmen işçiler, gelmiş oldukları ülkelerde, kendileri ve çocukları ile yerel işçiler arasında problemler yaşamaktadırlar.
- Göçmen işçiler, süre geçtikçe geldikleri ülkeye uyum sağlamaya çalışacaklar ve ilk zamanlar kabul ettikleri kötü çalışma şartlarındaki

işleri yapmak istemeyerek, yerel emeğin ikamesi olmaktan çıkmakta, rakip olma durumuna geçmektedirler.

Bu kuram savaş sonrası dönemde Avrupa ve Amerika'da ortaya çıkan göç yönelimlerini açıklamaya çalışması bakımından önemli olmaktadır. Yalnız piyasayı sadece talep yönlü incelemesi nedeniyle dar kapsamlı olmaktadır (Özcan, 2016, s. 199).

2.4.8. Dünya Sistemi Kuramı

Dünya sisteminin bir diğer adı da merkez çevre kuramıdır. Bu teori dünyadaki iktisadi farklılıkları ele almaktadır. Kurama göre, gelişmiş ve İş olanaklarının oldukça fazla olduğu yerler merkez, gelişmemiş ve iktisadi bakımdan kısıtlı olanaklara sahip olan yerler ise çevre olarak ifade edilmektedir. Dünya sistemi teorisine göre göç eyleminin amacı merkez ülkenin çevre ülkelerden fayda elde etmesini sağlamaktır (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 6).

Bu teorinin diğer amacı ise çevre ülkelerin iş olanakları elde etmesi ile iktisadi refah seviyesine yükseltmeleridir. Gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerden merkez bölgelere emek göçü yaşanması bu ülkeler için dezavantaj oluşturmaktadır. Emeğin çevreden merkeze doğru yönelmesi ya da merkezden çevre ülkelere emek talebi bir dünya sistemini meydana getirmektedir. Bu kuram, merkez ülkenin çevre ülkeye hâkim olacağını ileri sürmektedir. Bu açıdan göçün en temel neticesi; ucuz iş gücü sağlaması, çalışma şartlarının kötü olması, kadın ve çocukların güvence olmadan çalıştırılması olarak göze çarpmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 79).

Kuram merkez ve çevre ülkelerinin gelişmişlik seviyeleri temelinde kurulmuştur. Merkez ülkelerden çevre ülkelere doğru gerçekleşen göç transferi neticesinde gelişmemiş ülkenin beşerî sermayesi yok olmakla beraber gelişmiş ülkenin beşerî sermayesi ise daha da güçlenmektedir (Tatlıdil, 1984, s. 113). Merkez çevre teorisinin günümüz dünyasındaki esas gerçekleşmesi, kapitalizm ve ulus-devlet tabanına dayanmaktadır.

2.4.9. İlişkiler Ağı Kuramı

Bu teori dünya teorisinden sonra göç sistemleri teorisini bir geçiş meydana getirmesi ile öne çıkmaktadır. Bu kuram göç eyleminin genellikle daha önce göç eden akraba veya hane halkından bireylerin bir iletişim ağı meydana getirmesi ile gerçekleşmektedir (Çağlayan, 2006, s. 84-85). Fakat bu iletişim ağı göçün ilk dönemlerinde yarar sağlasa da daha sonraki dönemlerde kendi içlerinde bir alt sosyal grup oluşturmalarına sebep olmuştur. İhtiyaçları ve zorluklarını kendi içlerinde çözmeye çalışan göçmenler, bulundukları ülke halkı ile kaynaşma gereği hissetmeyerek, kendi içlerinde yaşamalarına ve bulundukları toplumdan soyutlanmalarına neden olmuştur (Güllüpınar, 2012, s. 4). Bu kuram göçmen üzerinden göçü anlatmaya çalışmaktadır. Kişisel analize en fazla olanak sağlayan kuram olarak öne çıkmaktadır. Kurama genel olarak bakılacak olursa; göçmenlerin iletişim ağlarının iktisadi, sosyal ve psikolojik anlamda hem olumlu hem de olumsuz olmak üzere birtakım etkileri olmaktadır. Bu çerçevede göçmen ağlarının altı önemli faktörü bulunmaktadır.

Bu faktörler: (Yalçın, 2004, s. 51-52)

1. Göçmenleri göç hareketlerinin sonucunda ortaya çıkan rahatsızlık ve maliyetlerden ciddi ölçüde rahatlatmaktadır.
2. Göçmenleri, içinde bulundukları ortamdan uzaklaştırır ve göçmenlerin geldikleri ülke ile ilişkilerinin devam etmesini sağlamaktadır.
3. Göçün başlangıç noktasını ve ulaşılacak hedefi etkilemek suretiyle ciddi ölçüde kimin göç edeceğini belirlemektedirler.
4. Göç eden bireylerin gittikleri toplumla uyumlarını sağlamada kolaylık sağlamaktadırlar.
5. Kendi vatanlarındaki göç potansiyeli olan bireyler ile bu ağa yeni dâhil olan bireyler için yeni gelinen yerdeki fırsat ve idari yapı ile ilgili bilgilendirme sağlamaktadırlar.
6. Göç hareketinin hızı ve kitlesel büyüklüğü açısından belirleyici olmaktadırlar.

Bu teori göçmen temelinde göçü açıklamaya çalışarak diğer teorilerden farklılık göstermekte, bireyi göz önünde bulundurarak değerlendirme yapmaktadır. Bu kuram yapısal faktörlerin yanında göçmeni de ele alarak göç alan ve göç veren ülkeler bağlamında geniş bir çerçevede göçü analiz etmeye çalışmakta, bu açıdan da günümüz göçlerinin anlamlandırılması ve incelenmesinde en fazla imkân sağlayan kuram olarak öne çıkmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 22).

2.4.10. Göç Sistemleri Kuramı

Bu kuram iktisadi ve siyasi temelli bir çerçevede geliştirilmiştir. Bu teoriye göre iki veya daha çok ülke karşılıklı olarak göçmen gönderip almayla bir göç düzeni ve ilişki ağı meydana getirmektedir. Bu düzen ve ilişki ağı birbirine yakın ülkelerle olabileceği gibi çok uzak mesafeli ülkeler ile de gerçekleşebilmektedir. ABD ve Meksika'nın göç yöntemi yakın mesafeli, Fransa ve Afrika arasındaki göç zinciri ise uzak mesafeli ilişkilere örnek olarak gösterilebilmektedir.

Göç sistemleri yaklaşımına göre göç eylemi, göçü öncelikli kılan bir ilişkiyi temel almaktadır. Kurama göre bu göçmen alıp veren iki ülke arasında daha önceden bir ilişki bulunmamaktadır. Bu ilişkinin alt yapısında ticari ve iktisadi, siyasi ve kültürel bağlar olabileceği gibi askeri tabanlı bir işgal durumu da olabilmektedir.

Meksika ve ABD arasındaki göç ilişkisi ABD'nin ucuz iş gücü ihtiyacının olmasına ve kültürel temele dayanmakta iken ABD'nin Güney Kore ile olan göçmen ilişkisinde askeri işgal nedeni bulunmaktadır (Castles & Miller, 2009, s. 24). Almanya ile Türkiye'nin arasında yaşanan göç ilişkisini de göç sistemlerine örnek olarak gösterilebilmektedir.

Göç sistemleri kuramı, göçe ilişkin herhangi bir toplumsal eylemin makro ve mikro oluşumlardaki karşılıklı etki sonucunda oluşabileceğini ifade etmektedir. Bu bağlamda makro yapılar oldukça geniş çerçevedeki kurumsal öğeleri işaret ederken, mikro yapılar göç eden bireylerin inançlarını, davranış yapılarını ve kendi içlerindeki ilişki ağını işaret etmektedir. Göç alan ve göç veren ülkeler arasındaki göç ilişkisi kapsamında ortaya çıkan makro oluşumlar, küresel pazarın iktisadi politiğini, uluslararası uygulamayı ve yasal ilişkileri kapsamaktadır (Castles & Miller, 2009, s.

24). Göç alan ve göç veren ülkeler içerisindeki bu makro boyutlu ilişki sistemi göç sürecinin planlanması ve uygulanması bakımından kolaylaştırıcı olmaktadır. Yalnız bu duruma bağlı olarak göç alan ülkenin de kendi sınırlarını koruması ve tedbirlerini alması da gerekli olmaktadır.

Faist bu teoriyi dünya sistemleri yaklaşımı ile ilişkiler yaklaşımı arasında bir geçiş teorisi olarak açıklamaktadır. Faist'e göre bu yaklaşımın üç temel niteliği bulunmaktadır. Bunlar: (Türkkan, 2019, s. 53)

1. Göç sisteminin eylemin meydana geldiği ilişkileri oluşturduğunu ve bu yapıların gitme veya kalma kararlarında etkili olduklarını savunmaktadır
2. Göç sistemleri yaklaşımı, göç düzenindeki süreçlere ağırlık vermektedir. Göç eylemi tek seferlik bir durum değil, tam tersine devamlılık içeren dinamik bir süreçtir. Göç süreci içindeki bir parçada meydana gelen değişim, tüm sistemi etkileyerek, zincirleme ve karmaşık, kendi kendini değiştiren bir yapı üzerine kurulu olmaktadır. Bu yorumdan yola çıkarak uluslararası göçün kendi kendini besleyen bir sistem olduğunu ifade etmek mümkündür.
3. Ülkeler arasındaki iktisadi eşitsizlikler ve göç kabul eden ülkelerin göç alma politikaları gibi önemli unsurlar çerçevesinde kişiler, kalmak veya gitmek seçimleri ile başa çıkabilecek çözüm yolları geliştirmektedirler.

Göç sistemleri kuramı göç eden kişiye ait herhangi bir olayı veya göç eden kişilerin ilişkilerini anlamlandırmada faydalı olmaktadır. Bu bağlamda göç süreci ile ilgili geliştirdikleri sosyal ağların temel dayanağı kültürel ve sosyal sermaye olmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 83).

2.4.11. Diğer Kuramlar

Sosyal izolasyon yaklaşımı, kişinin bulunduğu yerden sadece fiziksel olarak ayrılmadığını, aynı zamanda alışmış olduğu sosyal ortamdan, hayat şeklinden de ayrıldığını savunmaktadır. Bu yaklaşıma göre göçmenin göç sonrası hissettiği yalnızlık, kendini değersiz hissetme durumu göç etmeden önceki hayat şeklinden ve

ortamından kopması ile ilgili olmaktadır. Göçmenin hissettiği stres sebebi de bundan kaynaklanmaktadır.

Kültürel şok kuramı, göçmenin yaşadığı yeri terk ederek geldiği yeni bölgede yaşam kurmaya çalışmasının psikolojik açıdan olumsuz etkilerinin olduğunu ileri sürmektedir. Bu teoriye göre, göç eden bireyin ruh sağlığının olumsuz etkilenmesindeki ana sebep eski bölge ile yeni bölge arasındaki kültürün birbirinden farklı olmasıdır. Göçmenin ruhsal açıdan sağlığının ne derece bozulduğu hem göç sonrası yaşanan süreçle hem de bu iki yer arasındaki kültür farklılıklarının derecesi ile doğrudan bağlantılı olmaktadır. Ayrıca göçün psikolojik açıdan etki boyutu göçün kırdan kente gerçekleşmesi ile de ilişkilidir. Bu bağlamda kırsaldan yapılan göçlerde kültürel şok derecesi daha fazla yaşanmaktadır.

Kültürel değişme kuramı, göçmenlerin hissettiği kültür farklılıklarının, strese neden olduğu ve bu olayın ailedeki tüm bireyleri etkisi altına aldığı temeline dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre göç eden bireyler yeni geldikleri yerdeki kültüre alışmada zorlanmaları neticesinde kendi kültürlerinin vazgeçilmez olduğunu düşünmektedirler.

Uyum odaklı kuram, göçmenin geldiği mekândaki farklılıklara uyum sağlama, gelinen yerdeki kültüre uyumlu olmayla ilgilidir. Bu konu hakkında "U eğrisi", "W eğrisi" ve "V eğrisi "şeklinde fikirler yer almaktadır. (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 720):

- U Eğrisi: Bu görüş, göçmenin yeni geldiği yerdeki kalış zamanına bağlı bir uyum süreci gerçekleştirdiğine dayanmaktadır. Bu görüşe göre 6 aylık zaman aşamanın birinci basamağını, 6-18 aylık zaman ikinci basamağını ve 18 aydan sonraki zaman da üçüncü basamağını meydana getirmektedir. Bu basamaklardan ilk olanda uyuma eğimli bir görüntü oluşmaktadır. İkinci basamak travma dönemi olmaktadır. Bu kısımda göçmen, mutsuz ve uyumsuz bir tavırda bulunmaktadır. Üçüncü basamak ise genel olarak başarılı gerçekleştirilmektedir.
- W Eğrisi: Göçmenin yeni geldiği yerde 6 aylık zaman diliminde fazla kaldığında terk ettiği yere geri dönmeyle ilgili tereddüt yaşadığı durumu ele almaktadır. Uyumlu olamamanın ana nedeninin bu geri dönüş fikri olduğu ileri sürülmektedir.

- V Eğrisi: Bu görüş eğitim amaçlı göç edenleri kapsamaktadır. Eğitim imkanları nedeniyle gelişmiş bölgelere göç eden bireylerin, ilk zamanlarda motivasyon eksikliği, mutsuzluk yaşadığı daha sonra ise toparlanarak yıl sonu itibariyle uyum problemlerinin ortadan kalktığını ifade etmektedir

2.5. Literatür Araştırması

Güllüpınar (2012), çalışmasında göç olgusunu tarihsel sürecini uluslararası teorileri baz alarak açıklamaya çalışmış ve dünya üzerindeki göçlerin sosyo-kültürel ekonomik ve siyasi faktörler ile oluştuğunu, bunun yanı sıra göç kuramlarının dünya üzerindeki dönemsel ekonomik uygulamalardan etkilendiğine dikkat çekmektedir. Ortaya çıkan göç teorilerinin içinde bulundukları tarihsel süreçten ve o dönemde uygulanan ekonomik politikalardan etkilenerek meydana geldiğini savunmaktadır.

Demirhan ve Aslan'ın (2015), yapmış oldukları çalışmada dünyada göç ve göç yönetiminin nasıl olduğu, Türkiye'de göç politikası ve yönetimi bu politikaların belirlenmesinde etki eden kurum ve kuruluşlar ile Türkiye'nin yasal düzenlemelerinin hem ulusal hem de uluslararası mevzuat esas alınarak incelenmesi sağlanmıştır. Bu bağlamda göç yönetiminde ulusal ve uluslararası kamu kurum ve kuruluşlarının yanında yerel yönetimlere ve özellikle de belediyelere aktif rol verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Ekici ve Tuncel 'in (2015) çalışmasında göç olgusu, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki çok yönlü etkisiyle incelenmektedir. Göç sürecinin iyi yönetilmesi ve kapsamlı bir politika izlenmesi ile ülke ekonomilerine dinamiklik katacağını, ülkelerin içinde bulundukları durağanlıktan dinamik bir yapıya dönüşeceğini, Bunun yanı sıra göçün kamu idarelerince karşılanamaz duruma gelmesiyle de her türlü olumsuzluğu beraberinde getiren ve önemli etkilere neden olan bir sürece dönüşeceği üzerinde durmaktadırlar.

Sevinç vd. (2016)'nin yapmış oldukları ortak çalışmada göç ile ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi gelişmekte olan ülkeler ele alınarak analiz etmişlerdir. Çalışma 1962-2012 yıllarını kapsayan beş yıllık bir dönemden oluşmakta ve Türkiye'nin de

içinde bulunduğu gelişmekte olan ülkeler baz alınarak panel veri analizi şeklinde incelenmektedir. Sonuç olarak göç ve ekonomik büyüme arasında ele alınan ülkelerin büyük bir bölümünde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. İlişkinin negatif katsayılı çıktığı ülkelerde kalifiye işgücünün göç ettiği, katsayının pozitif çıktığı ülkelerde ise kalifiye olmayan işgücünün göç ettiği ifade edilmektedir.

Uzun (2017), yaptığı çalışmada Osmanlı döneminden Cumhuriyetin ilanı ve sonrasına kadar olan süreçte göç ile ilgili uygulanan politikaları araştırmış ve bu politikaların uygulanması için kurulan idari yapılanmayı incelemiştir. Çalışmaya göre göç ile ilgili idari yapılan mı gelişme göstermekle birlikte göç danışmanlık şirketlerinin denetim mekanizmasındaki boşluktan faydalanarak ciddi ölçüde kar elde ettiklerini saptamıştır. Bunun yanı sıra göç danışmanlık şirketlerinin birçok konuda dolandırıcılık teşebbüsü ve idari sorunlara sebebiyet verdiği gözlemlenmiştir. Bu şirketlerin hukuki ve idari düzenlemeler ile kamu idarelerinin hizmetine bağlanması, karşılıklı iş birliği halinde olunarak ortak çalışmalar ile göç yönetiminde yardımcı birer aktör olarak çalışması sağlanacağını savunmaktadır.

Tuncer vd. (2017)'nin çalışmasında son dönemlerde Ortadoğu'daki iç savaşlar ve 2011 senesinde Suriye'de patlak veren iç savaş sebebiyle ortaya çıkan mülteci sorunu sonucunda Türkiye'deki yaşanan sıkıntılar hem kamu kurumları hem özel sektör hem de sosyo-kültürel yaşama olan etkileri baz alınarak incelenmiştir. Bunun yanı sıra Türkiye'de bulunan Suriyeli mültecilerin ülkeye uyum ve adapte olması açısından idari yapılanmaya kamu kuruluşlarına düşen sorumluluklara değinilmektedir. Bu çalışma sonucunda mültecilerin eğitim için hem devlet hem de özel okulların destek vermesi, güvenliğin sağlam maça açısından kolluk kuvvetlerinin gerekli cezaları kesmesi, ev fiyatlarındaki aşırı artışlara toplu konutlarla çözüm sağlanması, kaçakçılık faaliyetlerinin önüne geçilmesi için ilgili kamu kurumlarının önlemler alması sonucuna ulaşmıştır.

Bali ve Gündoğdu (2017)' nun yaptığı çalışmada Türk kamu yönetiminin göç ile ilgili politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında sağladıkları katkıları, kamu idarelerinin göç yönetiminde birbirleri ile ne denli koordinasyon ve iş birliği içinde olduklarını incelemişlerdir. Çalışmada kamu idarelerinden İçişleri Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Avrupa Birliği Bakanlığı'nın strateji, yıllık performans programları ve faaliyet raporları

incelendiğinde göç yönetiminde aralarındaki iş birliğini ve koordinasyonunu sağlayamadıkları, ayrıca göç politikalarının oluşturulmasında yetersiz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kalkınma planındaki politikaların kamu idarelerince ve ilgili bakanlıklarca uygulanması ve uyumlu olması vurgulanmaktadır.

Parlak (2017), çalışmasında karmaşık olan göç olgusunun yönetimine katkı sağlayacak olan göç mevzuatının ulusal boyutunu Avrupa Birliği göç politika ve kuralları ile karşılaştırmalı olarak ele almıştır. Çalışma sonucunda Türkiye'nin göç mevzuatının Avrupa Birliği göç mevzuatını içselleştiremediği görülmektedir. Türkiye'nin Ayrıca sadece Avrupa Birliği özelinde değil Birleşmiş Milletler ile diğer uluslararası kuruluşların göç mevzuatlarına uyum sağlayarak ve kendi çıkarları doğrultusunda geliştirip dâhil etmesi ile ilgili kuruluşlarla iş birliği içinde olmasının göçe yönelik sorunların giderilmesi açısından olumlu etki edeceği savunulmaktadır.

Yaylı ve Çoştan (2017)'nın çalışmasında Türkiye'nin dışarıdan aldığı göçler sonucunda karşı karşıya kaldı idari sorunların çözümüne yönelik geliştirilen göç politikaları ele alınmaktadır. Yakın dönemde en büyük kitlesel dalga ile karşı karşıya kalan Türkiye Suriyeliler ile ilgili göçmen politikalarını yeniden düzenlemiş, uluslararası göç mevzuatı ile Türkiye'nin uyguladığı yeni politikalar karşılaştırılarak Suriyeliler için yürürlükte olan göç politikaları incelenmektedir. Çalışma sonunda göçün seyri dolayısıyla göç idaresinin kurulduğuna değinilmiş, Türkiye'nin Suriyeli göçmenler için beş önemli politika geliştirmesi önerilmiştir. Bunlardan birincisi, kaydı olmayan Suriyelilerin kayıt altına alınması, ikinci olarak uzun dönemli bir politika geliştirilerek geçici statüdeki Suriyelilerin durumu kesinleştirilmeli, üçüncü öneri Türkiye'nin tüm illerine dağılan Suriyeli göçmenlerin yerleşim yerleri düzenlenmeli, plansız yerleşmeye müsaade edilmemelidir. Dördüncü olarak Türkiye sınırına güvenli bir bölge oluşturulup ülke genelindeki Suriyelilerin bu bölgeye geçişleri sağlanmalı ve son olarak da medyadaki göçmenler hakkında yapılan haberlere kısıtlama getirilmeli, kışkırtıcı içeriklerden uzak durulması vurgulanarak Suriyeli göçmenlerin de ülke içerisinde kurallara uygun davranmaları cezayı yaptırımlarla desteklenmesi sonucuna ulaşılmaktadır.

Uzun (2017)'un çalışmasına göre, göç toplumları sosyo-ekonomik ve kültürel yönden etkilemekte, toplumların sosyal farklılaşma sürecini etkilemekle birlikte hızlandırarak olumlu ve olumsuz geri dönüşlere neden olmaktadır. Sosyal

bütünleşme konusundaki artılarınızın devamlı olması ve toplum desteğinin sağlanması için kamu politikalarının iyi belirlenmesi gerektiği, bu gruplar ve toplum arasında ortak kültürel faktörler, ortak alanlar oluşturularak sürecin sağlıklı yönetilmesi amaçlanmalıdır.

Sarı (2017), çalışmasında savaşlar ve çatışmalar nedeniyle göç eden mülteciler üzerinde durmuş, mültecilerin Türkiye'deki durumları, yaşam şartları, eğitimleri, yararlandıkları olanaklar ele alınmış, karşılaştıkları sorunlara çözüm yollarına ilişkin bilgiler aktarılmaktadır. Çalışmanın sonunda Suriyeli mülteciler için yaşanan sorunlara çözüm olması açısından kayıtlı olmayan mültecilerin kayıt altına alınması, eğitim, sağlık, güvenlik sorunlarının giderilmesi topluma uyum sağlaması için gerekli çalışmaların yapılması, yaşanabilecek sorunları giderilmesi açısından kriz merkezi oluşturulmasını önermektedir.

Dağdeviren (2017), yapmış olduğu çalışmada 2011'de Suriye'de yaşanan iç savaş ile Türkiye'ye yapılan göç sonucunda, Türkiye'nin uygulamış olduğu göç politikası ve bu politikaların kamu yönetimine olan etkisini ele almıştır. Araştırmada Suriye krizinin ülkenin dış politikasını ve kamu yönetimini ciddi derecede etkilediği sonucuna varılmış olup sorunun çözümü için kalıcı nitelikte önlemler alınmalı, bölge ülkeler ile ortaklaşa Suriye Savaşı'nın barış içinde son bulması sağlanmalı ve Türkiye bu çözümde baş aktör olarak yer almalı sonucuna ulaşılmaktadır.

Düşükcan vd. (2017)'nin, yapmış oldukları çalışmada göçün Suriyeli mülteciler özelinde sağlıktaki etkileri incelenmektedir. Çalışmada Suriyeli mültecilerin ülkeye yerleşmelerinden ziyade ülke sınırında oluşturulacak geçici kamplara sığınmaları sağlanmalı, ülke içine yerleşmelerde sorunları artarak devam ettiği, toplumsal, siyasi ve sosyal açıdan sorunlar ortaya çıktı, kamplarda kalan Suriyelilerin yaşamlarını sağlıklı yürüttükleri bilinmekle birlikte bu Suriyelilerin beş katına yakını ülke içerisinde kendi imkânlarıyla yaşamaya çalışmaktadır. Sorunların bir nebze olsa da çözümü için bu mültecilerin kendileri için yapılan barınma merkezlerine yerleşmeleri gerekmektedir. Sonuç olarak ülkemize Suriyeli mültecilerin sağlık hakkı hukuki düzenlemeler ile güvenceye alınmış olup, kamplarda kalanlar onlar için kurulan hastanelerde tedavilerini olurken, ülke içinde yaşayanlar ise AFAD 'ın genelgesine göre sağlık harcamaları valilikler tarafından karşılanarak sağlanmakta olduğu belirtilmektedir.

Uygur (2017)'un çalışmasında göçün sonucunda farklı kültürlerin karşı karşıya kalması ile oluşabilecek uyum ve çatışmalar ele alınmaktadır. Kültürlerin uyum sağlayamaması sonucunda bazı toplumsal sorunlar ortaya çıkmaktadır. Kültürel uyumun güçlü olduğu toplumlarda ise göç nedeniyle oluşabilecek olumsuzlukların daha alt seviyede yaşanacağı sonucuna ulaşmaktadır.

Köstekçi ve Akyıldız (2017)'ın yapmış oldukları çalışmada dış göçün kamu harcamaları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Dış göç, ülkelerin sağlamış olduğu mal ve hizmet maliyetlerinde artışa neden olmaktadır. Nüfus artışı ile birlikte mal ve hizmetler mal ve hizmet üretimindeki artışın maliyet temelinde kamu harcamalarının artmasına neden olmuştur. Çalışmada 1985-2015 dönemini temel alan zaman serisi yöntemi uygulanmış olup, Türkiye'de dış göç ve kamu harcamaları arasındaki ilişki analiz edilmiştir. Uzun dönemde dış göçler ile kamu harcamaları arasında herhangi bir Nedensellik ilişkisi bulunmazken kısa dönemde dış göçlerde meydana gelen bir birimlik artışın kamu harcamalarını 1.29 birim arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aydın ve Özcan (2017)'ın çalışmasına bakıldığında göçün belirleyici faktörlerini kişi başına düşen reel gelir, işsizlik oranı, sağlık harcamaları ve kentleşme oranı temel alınmıştır. Çalışmada Türkiye'den en çok göç edilen 15 OECD ülkesindeki göç belirleyicileri ve göçün ilişkisi araştırılmaktadır. Sonuç olarak göç alan ülkedeki işsizlik oranının düşüklüğü, sağlık harcamalarının yüksekliği ve kentleşme oranının fazla olması göçün çekici etmenleri arasında olduğunu bunun yanı sıra ele alınan ülkelerdeki gelir grubunun yüksek olması göçün itici faktörü olarak açıklanmaktadır.

Taş (2017) 'ın yapmış olduğu çalışmaya göre dış göçün hem göç edenler hem de göç alan ülke halkı açısından sosyal ve ekonomik etkileri incelenmektedir. Çalışma sonucunda göç alan ülke halkının göçmenlere olan düşünceleri genellikle olumsuz olmakta bunun nedenleri arasında ekonomik ve kültürel faktörler sayılmaktadır. Göçmenlerin geldikleri ülke, yaşam tarzları kendi kültürlerine yakın olması göçmenlere karşı halkın daha ılımlı davranmalarını sağlamakta aksi durumda asimile edilmeye kadar olumsuz tavır gösterilmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında göçmenlerin yoğun olduğu bölgelerde ülke halkının işsiz kalma korkusu ve ev kiralarındaki artışlar olumsuz etkileri arasında sayılmaktadır. Diğer yandan göçün olumlu etkileri düşünüldüğünde göç edenlerin genellikle yaş ortalamasının çalışabilir yaş aralığında olması göç alan ülkenin maliyetsiz iş gücü elde etmesine ayrıca

kalifiye ve eğitimli kişilerin de bulunması ülkenin bilim ve teknoloji alanında yol kat etmesini sağlamaktadır.

Yıldız (2017) çalışmasında, siyasi, sosyal ve ekonomik nedenlerin etkili olduğu Arap baharı etkisiyle 2011 yılında Suriye'den Türkiye'ye yapılan göçün ekonomik etkileri üzerinde durmaktadır buna bağlı olarak Türkiye'nin ekonomik büyüme, dış ticaret hacmi, devlet bütçesi ve iş gücü verileri baz alınarak göçün olumlu ve olumsuz etkileri incelenmiştir. Çalışma sonucunda göç edenlerin göç ettiği ülkeye yaptığı döviz transferleri yatırıma çevrildiğinde milli geliri artırmakta ve ülkenin büyümesine fayda sağlamakta, ülkenin diş ödemeler dengesinde olumlu etki yapmaktadır. Göçmenler genellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere göç ettiklerinden yaşam şartlarını iyileştirmek istemekte, gittikleri ülkelerde kendilerini geliştirerek bilgi becerilerini arttırarak daha faydalı bireyler olarak ülkelerine dönüş yaptıklarında ülkelerinin dosya ekonomik kalkınmasına fayda sağlamaktadırlar. Göç alan ülkeler açısından da ihtiyaç duyulan iş gücü düşük maliyetle karşılanmaktadır. Göçmenler sayesinde göç alan ülkede ucuz iş gücü sağlanmakta böylece maliyetlerin düşmesiyle de uluslararası piyasada rekabet etme avantajı elde etmektedir. Yıldız'a göre geçici koruma statüsünde göçmenlerin yaklaşık %8'i kamplarda ve barınma merkezlerinde kalırken %92'lik kısmı ülke içerisinde kendi imkânlarıyla farklı illerde yaşamaktadır. Türkiye'nin bünyesindeki mültecilere okul, hastane, konut gibi hizmetleri verebilmesi için kamusal harcamalar yapması gerekmekte bu harcamalar doğrultusunda da bütçe açıkları meydana gelebilmektedir genellikle borçlanma araçlarından yararlanması Türkiye ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir. Göçle birlikte ülke nüfusun artışıyla vasıfsız iş gücünde artış meydana gelmiş, ayrıca ucuz iş gücüne talep artmış ve kayıt dışı istihdamda artış yaşanmıştır. Kayıt dışı artış ile birlikte vergi ve sosyal güvenlik primlerinden elde edilen gelirlerde düşüş firmaların maliyet yapılarının değişmesiyle rekabet piyasasında bozulmalar, ülke halkı içinde işsizlik ve gelir kaybı gibi sorunlara yol açmaktadır. Ayrıca yoğun göç alan bölgelerdeki kira artışları bölge halkının gelirinin büyük bir kısmını barınma için ayırmasına neden olmakta ve milli gelirde azalışa sebebiyet vermektedir. Ancak tüm olumsuzluklara rağmen savaştan kaçan insanların yaşama haklarının ve durumun insani boyutunun ele alınması ülkelerin yaşadığı ekonomik olumsuzlukları ikinci plana atmaktadır.

Dursun (2017) çalışmasında, OECD ülkelerindeki uluslararası göçün büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisini konu edinmiştir. Dursun 22 OECD ülkesini baz almış ve 1991-2013 yılı verileriyle iki modelli bir çalışma yapmıştır. Çalışma sonucunda ilk olarak göçteki artış göç alan ülkedeki işsizliği azaltan bir etki yapmakta, ikinci bulgu olarak göç, göç alan ülkenin GSYH 'sini artırıcı yani ekonomik refaha olumlu etki yapmaktadır.

Aslan (2017), ele aldığı çalışmasında Türkiye'nin hem kalıcı göç alan bir ülke hem de transit göç için bir mola ülkesi olmasının her göç hareketi sonucunda ülke ekonomik anlamda yük oluşturduğunu ifade etmektedir. Aslan yaptığı çalışmada Türkiye'nin yıllarca maruz kaldığı göçleri ve etkilerini incelemiştir. Göçlerin hem göç alan hem de göç veren ülkelere pozitif ve negatif yansımaları olduğu bu yansımaların en çok ekonomiye yönelik olduğu ve negatif etkisi olan ülkelerin buna çözüm arayışı içinde olduğunu pozitif etki eden ülkelerin ise ara ara göçü teşvik edici politikalar gerçekleştirdiği sonucuna ulaşmaktadır. Bunun yanında iç göç ile ilgili negatif etkilerin minimum seviyeye indirilmesi amacıyla mikro kredi ve bölgesel kalkınmaya dayalı teşvik programlarının daha yaygın hale getirilmesi ve yatırımlar için uygun şartların sağlanması çözümü geliştirilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Demir vd. (2017)'nin, yapmış oldukları çalışmada göçün sosyal güvenliğin ana öğelerinden olan sağlık ve iş gücüne olan etkilerini Elâzığ ili özelinde açıklamışlardır. Yapılan çalışma sonucunda Türkiye'nin aldığı göç ile sağlık harcamalarında bir artış ve kayıt dışı istihdamın yükselmesinde önemli etki ettiği tespit edilmiştir.

Güler ve Özer (2017)'in yapmış oldukları çalışmada Türkiye'nin göç tarihinde Osmanlı döneminde hoşgörü esaslı iskân politikaları uygulanırken, Cumhuriyet dönemi ve günümüzde küresel değişiklikler ve AB mevzuatına uyum sağlamaya yönelik politikalar geliştirildiği gözlenmektedir.

Saçlı (2017)'nın çalışmasında Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı göçlere olan yaklaşımı ele alınmaktadır. Bu bağlamda Türkiye son on yılda göç ile ilgili politikalarını değiştirmeye başlamış, daha önce misafirlik olarak yaklaştığı geçici yasal düzenlemelerle yönettiği göç kavramına dünyadaki değişmeler sonucunda uluslararası düzeyde yeni hukuki düzenlemeler getirmek zorunda kalmıştır. AB uyum süreci çerçevesinde küresel düzenlemelerle yeni politikalar geliştirmiştir.

Günay vd.'nin (2017), dünyada göç yönetimi, göç edenlere tanınan haklar, uygulanan politikalar ve kıstaslar, göçmenlere olan tutum ve davranışları ele almış Türkiye ile karşılaştırmalı bir çalışma yapmışlardır. Türkiye kitlesel göç hareketi sonunda vatandaşlarına sunduğu hakları göç edenlere de tanımaktan geri kalmayarak büyük bir insani politika uygulamış, dünyada Batı Avrupa ve bazı gelişmiş ülkelerde ise büyük göç hareketlerine karşı oldukça olumsuz bir tavır sergilenmiş ve dışlayıcı politika izlenmiştir. Dünya ülkeleri bu tutumlarıyla Türkiye'yi maliyeti çok yüksek olan bu politikada yalnız bırakmışlardır.

Adıgüzel (2018), eserinde göçlerin ortaya çıkışlarını göç kuramlarını baz alarak incelemiş; göçleri bireylerin faydalanabileceği sosyo-ekonomik ve kültürel olanakları artıran bir hareketlilik olarak açıklamıştır. Göçlerin bu kadar önemli olmasını ülke içinde ve ülkeler arası toplumların sosyal-ekonomik, siyasi ve güvenlik bağlarında toplumsal ilişkilerine etki etmesinden kaynaklandığını İleri sürmektedir.

Çağlar (2018), yaptığı çalışmada karmaşık olan göç olgusu ile ilgili kavramları uluslararası göç örgütü kaynaklarını esas alarak açıklamaya çalışmış bununla literatürdeki göç tanımlarında oluşan karmaşanın önüne geçmeye ve literatüre kavramsal anlamda katkı sunmayı amaçlamıştır.

Özkan (2019), göçün ortaya çıkardığı sorunlara sosyolojik açıyla bakmaktadır. Göç sonucunda göç alan bölgelerde çarpık kentleşme, kültürel çatışma sonucunda kimlik krizleri, kültürel davranışların değişime uğraması aile yapısındaki değişimler göçmenlerin kimlik bunalımına girmesine ve içinde bulundukları toplumda aidiyet sorunu yaşamalarına toplumla bütünleşememelerine neden olmaktadır.

Genç vd.'nin (2019) çalışmasında Türkiye'nin etkisi altında kaldığı göçler ve bu göçler sonucunda ülkedeki kalkınma ve gelişme durumu ele alınmıştır. Bireylerin bulunduğu bölgeden daha iyi yaşam koşulları ve gelir elde etme isteğiyle yer değiştirmesi gittikleri bölgeyi benimsememesi sonucu kentleşmenin gecikmesi, kültürel uyumsuzluk gibi sorunların yaşanmaması açısından yatırımların her bölgeye yayılmasının sağlanması, bireylerin bölgesel kalkınma ile göç etmelerinin önüne geçilmesi gerekliliğini savunmuşlardır. Bölgesel yatırımların ülke kalkınmasına ve dengeli büyümeye katkı sağlayacağı sonucuna ulaşmaktadırlar.

Karakaya'nın (2020) çalışmasında Türkiye'nin göç tarihine genel bir bakış ve son dönemde yaşanan Suriye göçünün yönetiminde uygulanan politikalar ve Suriye göçünün Türkiye üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Çalışmada kitlesel göçler ile

ortaya çıkan sosyo-ekonomik sorunların çözümünde göçün tüm yönleri ile ele alınarak sosyal, iktisadi, yasal ve kültürel uyum politikaları geliştirilmeli, esnek göç politikalarının göçmenlerin ülkeye uyum sağlaması açısından süreci daha kısaltmakta olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Şişman ve Balun (2020) çalışmasında, Türkiye'nin en çok maruz kaldığı transit göç olgusunu ele almaktadırlar. Bu çalışma kapsamında Türkiye açısından oldukça önemli olmasına karşın literatürde sadece düzensiz ve zorunlu göç çalışmaları içerisinde kullanılan transit göçü teorik çerçevede ele almak transit göçün Türkiye üzerindeki etkilerini güncel veriler ile irdelemektedirler. Transit göç sonucunda yasal statünün olmaması göçmenler açısından hukuki ve sosyo-ekonomik olanaklara erişmede kısıtlamalara neden olmakta, ırkçılık ve şiddet gibi durumlara sebebiyet vermekte, işgücü alanında erişimde sınırlamalara yol açmaktadır. Bunun yanı sıra göçmenler transit göç sonucunda açlık hastalık gibi birçok çevresel ve fiziksel zorluklarla karşılaşmakta, travmalar yaşamaktadırlar.

Engin ve Konuk (2020), uluslararası göçün Türkiye ekonomisinde işsizlik ve ekonomik büyümeye olan etkisini ekonomik bir analiz ile incelemişlerdir. Çalışmada elde edilen bulgular sonucunda göç oranındaki artışlar ekonomik büyüme ve işsizlik üzerindeki etkisini pozitif yönlü olarak göstermektedir. Ekonomik büyümeyi pozitif yönde etkilemesi göç alan ülke için olumlu olsa da, diğer yandan işsizliği artırması olumsuz etkilere neden olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye karşı karşıya kaldığı yoğun göç hareketlerini iyi yönetmesi durumunda ekonomik kalkınmasına olumlu katkı sağlayacak, göçle gelen nitelikli ve niteliksiz iş gücünü ayrıştırarak nitelikli olanların kendi uzmanlık alanlarında ülke ekonomisine katkı oluşturacak şekilde değerlendirilmesi, niteliksiz olanların ise mesleki eğitimlerle desteklenerek iş gücü piyasasına kazanımlarının sağlanması gerektiği savunulmaktadır.

Cankara ve Çerez (2020), Afganistan'ın göç sorununu tarihsel süreç içinde incelemiş ve Türkiye'ye yansımalarını ele almışlardır. Çalışma sonucunda Afganistan'daki iç karışıklıkların yanı sıra ülkeye dışarıdan yapılan müdahalelerin de olumsuz ve yıkıcı etkilerinin Afganların göçünü zorunlu hale getirdiği bu göçlerden en çok etkilenen ülkeler arasında Türkiye'nin de olduğu sonucuna varılmaktadır.

Hatipler ve Daşkıran (2021), göçü sosyo-psikolojik boyutu ile ve topluma olan etkileri ile ele almışlardır. Göçün ekonomik ve toplum açısından etkileri incelenirken sosyo-psikolojik etkilerinin de bir bütün olarak ele alınmasını amaçlamaktadırlar.

Bunun sonucu olarak bireylerin sağlık durumlarının mental ve psikolojik olarak incelenmesi ve bu alanda bireylerin iyileşmeleri göçmenler açısından bu bağlamda destekleyici ve iyileştirici politikaların geliştirilmesi hem birey hem de toplum açısından ciddi iyileşmeler sağlayacağını savunmaktadırlar.

Tümtaş (2022) çalışmasında, Türkiye'ye yapılan düzensiz Afgan Göç'ünün nedenleri Türkiye'yi seçme sebepleri ve göç süreci ile birlikte yaşanan kısmi neticeleri ele almaktadır. Yapılan çalışmada elde edilen sonuçlara göre Afgan göçmenlerin yaşamı yaşamsal riskleri ve ülkelerindeki sosyo-ekonomik şartların kötü olması nedeniyle göç ettikleri, daha yüksek gelir sağlamak için metropol şehirleri tercih ettikleri bu nedenle uluslararası korumayı tercih etmedikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmada İstanbul saha çalışması yapılarak elde edilen bulgular incelenmiştir.

3. TÜRKİYE'DE GÖÇ

3.1. Türkiye'nin Göç Tarihi

Türkiye, güneyinde ve doğusunda düzensiz ve iç savaşlarla çatışmaların yaşandığı Ortadoğu ve Asya ülkeleri ile batısında hayat şartlarının oldukça iyi ve refah seviyesinin yüksek olduğu gelişmiş Avrupa ülkeleri ile köprü sayılabilecek bir konumda yer almaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Türkiye'nin göç olgusu ile ilişkisi çok eski dönemlerde başlamaktadır. Toplumsal, iktisadi ve kültürel problemlerin neden olduğu göç olgusu, 1492 senesinde binlerce Yahudi bireyin İspanya'dan kurtarılıp Osmanlı Devleti sınırları içerisine getirilmesine kadar dayanmaktadır (Göç Araştırmaları Dergisi, 2016, s. 132).

Türkiye bu konumu dolayısıyla ulusal ve uluslararası düzeyde göç hareketlerinin merkezinde bulunan ve bu göç hareketlerinden en fazla etkilenen ülkelerden olmaktadır. Ayrıca bu göç hareketliliğinde göçmenlerin geçiş ülkesi olarak kullanmalarından dolayı da transit ülke olmaya devam etmektedir. Bu açıdan Asya ve Afrika'daki ülkelerden çatışma, iç karışıklık, savaş, insan haklarının hiçe sayılması, kıtlık ve açlık gibi zaruri sebeplerden ötürü göç ederek Avrupa ülkelerine gitmek isteyen ve iltica arayan bireylerin en temel göç güzergâhlarından biri şeklinde gösterilebilmektedir (Adıgüzel, 2018, s. 78).

Göç eden bireyler, Ortadoğu'da meydana gelen çatışmalar, iktisadi düzensizlikler neticesinde, doğu bölgesinin dağlık ve engebeli olması nedeniyle kontrolün çok zor sağlanması gibi durumları avantaj sayarak coğrafi konumu elverişli olan Akdeniz ve Ege kıyılarından illegal olarak Türkiye'den Avrupa ülkeleri başta olmak üzere ABD gibi birçok ülkeye göç etmektedirler.

Türkiye'ye yönelik göç eyleminin ulus-devletin kurulmaya başladığı dönemde, genellikle yakın ülkelerde hayat süren Türk ve Müslüman özellikteki toplumsal gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Ayrıca 19.yy'ın sonlarına doğru gerçekleşen Anadolu'da İslam dininin yaygınlaştırılması çalışmaları üzerine Kafkasya ve Balkanlardan Anadolu'ya ciddi boyutta göç hareketleri gerçekleşmiştir

(Adıgüzel, 2018, s. 35). O yıllarda yaşanan Balkanlardaki baskı ve tehcir sorunu Anadolu'ya yapılan göç hareketlerinin hız kazanmasına neden olmuştur. Bunun bir sonucu olarak da yeni sosyal yapılar meydana gelmiştir. İmparatorlukların yıkılmaya başlaması, sınırlardaki değişimler, birbirinden farklı dini ve etnik toplulukların kendi sosyal yapılarına benzer gördükleri toplulukların yaşadığı alanlara doğru göç etmelerini zorunlu kılmıştır. Küresel anlamda etkili olan bu değişim süreci Osmanlı İmparatorluğu sınırında yaşamını sürdüren Türk Müslüman kesimi de etkilemiş ve bu kesimin Anadolu topraklarına yoğun biçimde göç etmesine neden olmuştur. Bu durum bir yandan Anadolu'da yeni sosyal yapıların ortaya çıkmasını sağlarken diğer taraftan da imparatorluk sürecinin getirdiği birçok farklı etnik kökenden oluşan toplumsal yapının da değişerek, dini ve etnik kökenli toplumsal biçimin daha benzer özellikte topluluklardan meydana gelmesi neden olmuştur. Bu yıllarda Anadolu toprakları Kırım, Kafkasya, Balkan ve Akdeniz'de yaşamını sürdüren Türk, Boşnak, Arnavut, Çerkez, Tatar ve Pomak olmak üzere birçok eski Osmanlı vatandaşının göç etmek için öncelikle hedefi olmuştur. Çoğunlukla Balkanlar tarafından yapılan bu göç hareketinde Bulgaristan üzerinden gelen göçmen nüfus diğer bölgelerden gelen nüfusa oranla daha fazla olmaktadır (Ciğerci, 2016, s. 8). Türkiye tarihinde Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulma aşamasında, toprakların yeniden belirlenmesi, yeni sosyal yapıların meydana gelmesi sonucunda bütün dünyayı etkisi altına alan göç hareketi Anadolu toprakları üzerinde de güçlü bir değişime neden olmuştur. (Karakaya, 2020, s. 106).

Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de milliyetçilik faaliyetleri ile 1922-1945 yıllarını kapsayan dönemde Balkanlar, Yunanistan ve Almanya'dan 1 milyon 185 bin civarında bireyin Türkiye topraklarına göç etmesi, göç tarihi açısından Türkiye'nin de önem arz eden ülkelerden olduğunu göstergesi olarak ifade edilebilmektedir. Ayrıca 1988 ve 2000 yılları arasındaki dönemde Bulgaristan, Irak, Kosova ve Bosna Hersek'ten 900.000 civarında bireyin Türkiye'ye göç etmesi bu açıdan Türkiye'nin kendi bölgesinde bir sığınma ve göç ülkesi olmasına neden olmuştur (Göç Araştırmaları Dergisi, 2016, s. 132-133). Türkiye'ye yönelik bu göç hareketleri Cumhuriyetin ilanından sonra da gerçekleşmeye devam etmiştir. Bu bağlamda 1923'te kapsamı belirtilen Türk Yunan mübadelesi ile Cumhuriyet tarihinin en ciddi boyutlu göç eylemi meydana gelmiştir. Bu tarihten başlayarak 1938 senesine varıncaya kadar Yunanistan'dan Türkiye'ye 384 bin civarında göçmen geldiği

belirtilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Bu bağlamda Türkiye hem göç alması hem göç vermesi hem de transit göçlere oldukça fazla maruz kalması neticesinde göç kavramından birçok yönden etkilenmektedir.

Göç kavramı, yaşadığımız dönemde daha çok gelişmişlik düzeyi yüksek olan batı ülkelerine gerçekleşmekle birlikte Türkiye'yi bir hayli etkisi altına alan bir konu olmuştur. Türkiye, Osmanlı İmparatorluğu'ndan başlayarak günümüze kadar birçok göç hareketiyle karşı karşıya kalmış ve bu bağlamda da milyonlarca bireye ev sahipliği yapmıştır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Türkiye'nin etkisi altında olduğu dış göç kavramı uluslararası korumaya ihtiyaç duyanlar (mülteci ve sığınmacılar) düzenli ve düzensiz göçmenler olmak üzere üç grupta incelenmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. xiii-1).

Türkiye'nin göç tarihi incelendiğinde Osmanlı dönemi de dâhil olmak üzere karşı karşıya kaldığı göç hareketleri en fazla uluslararası korunmaya ihtiyaç duyan mülteci ve sığınmacı topluluklar tarafından gerçekleşmektedir. Bu durumun yaşanmasında Osmanlı'nın bulunduğu dönemin büyük devletlerinden olmasıyla birlikte hoşgörülü yönetimi ve Türkiye'nin de önemli bir coğrafi konuma sahip olması gibi birtakım nedenlerin yanı sıra göç edilen ülkelerdeki bazı problemlerin de büyük etkisi bulunduğu belirtilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve Cumhuriyetin ilanıyla Müslüman Arnavutlar, Pomaklar, Bosnalılar ve bazı Türk kökenli topluluklar Anadolu'ya göç etmişler, bunların yanı sıra Hıristiyanlık dinine mensup bazı gruplar ile Avrupa'da yaşayıp Alman işgalinden kurtulmak için göç eden 100.000 civarında Yahudi de Türkiye'ye gelmiştir. Yine benzer şekilde İsrail savaşından kaçan Filistin halkı II. Dünya Savaşı esnasında Almanya'nın Balkanları işgali ile Bulgaristan'da yaşayan Müslüman halk ve Türkler, Ege'den göç eden Yunanlılar ve 12 adadan göç ederek gelen İtalyanlar da Türkiye topraklarına yerleşmişlerdir (Demirhan & Aslan, 2015).

1980 döneminden beri Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınır komşusu İran, Irak, Suriye ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği gibi ülkelerde yaşanan rejim değişikliği, iç savaşlar, parçalanmalar ve politik krizler sebebiyle çok sayıda yeni kitlesel göç hareketlerine maruz kalmıştır (İçduygu, 2014, s. 53-58). Göç idaresinin verilerine göre 1922 ile 2013 yılları arasında birbirinden farklı din, etnik köken ve farklı

ülkelerden 1,5 milyon civarında birey göç ederek Türkiye'ye gelmiştir. 2011 senesinde Arap Baharı nedeniyle Suriye'de başlayan iç savaş sebebiyle Türkiye'ye 1 milyon 760 bin civarında sığınmacının da gelmesiyle bu sayı 3 milyon civarına yaklaşmaktadır. Göçle birlikte farklı zamanlarda Türkiye'ye gelen kişilerin bazıları sonraki dönemlerde Türkiye'den ayrılsa da çoğunluğu Suriyelilerden meydana gelen önemli bir kısım ise ülkemizde hayatını sürdürmeye devam etmektedir. Sığınmacı veya mülteci hareketi olarak adlandırılan bu toplu göçlerin dışında 1990 dönemlerinde Türkiye düzensiz göç şeklinde tanımlanan bir göç biçimi ile karşılaşmıştır. Türkiye'ye yasa dışı yollarla giriş yapan çoğu düzensiz göçmenin asıl hedefi en başta Avrupa ülkeleri olmak üzere diğer ülkelere geçiş yapmaktır. Türkiye'nin transit bir bölge olarak kullanıldığı bu kısa zamanlı ve geçici hareketler zaman zaman Türkiye ile AB arasında birtakım problemlere neden olduğundan göçmenlerle yetkili merciler arasında da tansiyonun yükselmesine sebebiyet vermektedir. Göç İdaresine göre, Türkiye'ye yasa dışı yollardan girmeye çalışan kişiler 1998 yılında 29.426, 2000'de 94.514 ve sonraki yıllarda azalma göstererek 2014 yılında 58.647 olarak kaydedilmiştir. Toplamda 1998 ile 2014 yılları arasında yaşanan göçmen sayısı 961.000 olarak belirtilmektedir. Bu göçmenler genel olarak Suriye, İran, Irak, Pakistan, Myanmar, Azerbaycan ve Gürcistan (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022) ve Afrika'dan göç etmişlerdir. Türkiye sadece düzensiz değil düzenli göç için de tercih edilen ülkelerden biridir. Türkiye'ye genel olarak iş bulma, eğitim görme ve yaşamını sürdürme amacıyla düzenli göç yapılmaktadır. Bu çerçevede 2000-2011 yılları arasında 2 milyon civarında birey oturma izni almıştır. Türkiye'deki düzenli göçmenlerin yaklaşık %28'i iş imkânları ve eğitim için burada bulunmaktayken geriye kalan kişiler ise hayat şartları çerçevesinde oturma izni almışlardır (Kalkınma Bakanlığı, 2014, s. 11). Göç idaresince açıklanan bilgilere göre 2014 yılında 380.000 civarında göçmene ikamet izni vermiştir.

Türkiye'nin göçle olan ilişkisi farklı kademelerden meydana gelen bir süreç içerisinde gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra ilk zamanlarda daha çok II. Dünya Savaşı dönemine kadar çağdaşlaşma çalışmaları çerçevesinde homojen bir sosyal yapı amaçlanmış ve büyük ölçüde kitlesel göçler görülmemiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ve soğuk savaş döneminde yaşanan çatışmaların yansımalarıyla sınırlı büyüklükte göç eylemi görülmüştür. Türkiye aynı zamanda bu yıllarda mültecileri kapsayan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesini coğrafi kısıtlama şartları ile

imzalamıştır. 1980 dönemi ve sonrası ise göç eylemlerinde yeni ve farklı bir süreci göstermektedir. Ancak bu zamana ait göç faaliyetleri sosyal ve siyasi eleştiri oluşturacak düzeye ulaşmamıştır. Din, dil, köken gibi faktörlerle meydana gelen günümüz göç kavramıyla bağlantılı yabancı göçmen ve mültecilerin sosyal ve iktisadi etkileri daha çok tartışma konusu olmuştur. Bu bağlamda da göç kavramı geçmiş dönemlere göre daha farklı bir alana yönelmiştir. Ayrıca farklı bir ülkeye geçiş yapmak isteyen göçmenleri ifade etmek için ortaya çıkarılan transit ülke tanımı da bu dönemde daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Göç ülkesi olan Türkiye'nin transit ülke kavramıyla anılması ise 2011 yılı ile birlikte Suriyeli mülteciyle ülkeye giriş neticesinde olduğu ifade edilmektedir (Yaylacı & Sirkeci, 2019, s. 3).

Türkiye'de göç kavramı tarihi süreç içerisinde ele alındığında iki esas yapı öne çıkmaktadır. Bunlardan ilki, imparatorluk kalanı ulus-devletin oluşumunun meydana getirdiği dönüşümler bir diğeri ise, evrenselleşme devamı ile uluslararası faktörlerin faaliyet kapsamına giren ve Avrupa Birliği'ne girme süreci içinde bir ulus-devletin konumundaki değişiklik olarak görülmektedir. Bu dönemler Türkiye'nin sosyal, politik ve ekonomik tarihini dikkate alarak 1923-1980, 1980 ve sonrası şeklinde ifade edilebilmektedir. 1923-1980 yıllarını kapsayan birinci dönemde, kendi içerisinde bir ulus-devlet ve uluslararası göçün birbirleriyle olan ilişkilerini incelemek açısından 1923 ve 1951, 1950 ve 1980 biçiminde iki tarihi döneme ayrılabilmektedir. 1923 ve 1950 yılları arası ulus-devletin kuruluşunun başlangıç dönemi olmaktadır. Bu dönemin ilk özelliği, gayrimüslim nüfusunun yurt dışına göç etmesi ve ikinci özellik ise I. Dünya Savaşı sonrasında Osmanlı'nın kaybettiği yerlerdeki Müslüman ve Türk nüfusunun Türkiye'ye göç etmesi olarak açıklanmaktadır (Güler, 2020a, s. 1467). 1950 ve 1980 yıllarını kapsayan erken Cumhuriyet döneminde yaşanan ulus-devlet ve toplumsal yapının homojen bir biçime dönüşmesi aşaması olmaktadır. Bu yıllarda kırsal alandaki kopmalarla iç göç hız kazanmış, ülkedeki azınlık grupların ülke dışına göçleri devam etmiş ve Müslüman olan halkın içeriye doğru olan göçü artmıştır. Türkiye'den, göç dönemlerinin önemli noktasını oluşturan Avrupa'ya işçi göçü de bu yıllarda yaşanmıştır. 1980 sonrası dönemde ise küreselleşme bağlamında Türkiye'nin göç özellikleri değişme göstermiştir. Sınırları aşan ve birey hareketliliğini etkisi altına alan küreselleşme kavramı ve kendisine yakın çevredeki sosyal, iktisadi ve politik olaylar sonucunda Türkiye göç alan bir ülke konumuna gelmeye başlamıştır. Yabancı

göçmenlerin Türkiye'ye yaptıkları göç bu devrin bir diğer farklılaştırıcı karakteridir (Güler, 2020b, s. 260). Özellikle 1990-2000'li yıllardan sonra Türkiye düzensiz göçün hedefi haline gelmiştir. Genellikle toplumsal, politik ve ekonomik zorluk çeken ülkelerden yapılan göçlerin bulunması dikkat çekmektedir. Göç İdaresinin verilerine göre Türkiye'de geçici koruma ile bulunan Suriyeliler 3,6 milyon kişi uluslararası koruma başvurusu çerçevesinde yaşayan yabancı sayısı 300.000'in üzerinde, ikamet izniyle Türkiye'de bulunan yabancılar ise 1,1 milyon civarında olmaktadır. Ayrıca 2019 senesinde uluslararası koruma başvurusunda bulunanların ülkelere göre dağılımı ise Afganistan 35.042 kişiye, İran 3.558 kişi, Irak 15.532 kişi ve diğer etnik gruplardan olanlar ise 2.285 kişi olarak açıklanmıştır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Açıklanan bu tarihsel göç dönemlerine ilişkin, erken Cumhuriyet Dönemi kapsamındaki ciddi gelişmelerden biri 1934'te yasa haline gelen 2510 Sayılı İskân Kanunudur. Bu kanun Osmanlı Devleti sonrasında homojen bir ulus-devlet kapsamında ulusal bir kimlik oluşturulması amacıyla ilgili olmaktadır (Güler, 2020b, s. 259).

Türkiye'nin Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını birbirine bağlayan bir coğrafi konumda bulunması ve bunun yanı sıra önemli deniz yolu bağlantılarının bulunması da birçok göçmenin batıdaki gelişmiş ülkelere gitmek için Türkiye'yi bir geçiş güzergâhı olarak değerlendirmesine sebep olmaktadır. Türkiye, küreselleşmenin de etkisiyle ve ülkedeki sosyo-ekonomik gelişmesinin de ortaya çıkardığı yeni koşullar sebebiyle bir taraftan göç alan diğer taraftan ise ülkeye gelen göçmenlere geçiş güzergâhı geçiş imkânı sağlayan bir transit ülke durumuna gelerek daha kalıcı bir göçmen kitlesini bünyesinde barındırır duruma gelmiştir (Khalaf & Ilgar, 2017, s. 41).

Yukarıda da belirtildiği gibi Türkiye jeopolitik konumu nedeniyle yıllar boyunca sığınma hareketleri ile karşı karşıya kalmış, bu anlamda kitlesel göç eylemlerinin kalıcı durağı olmuş, aynı zamanda milyonlarca göç eden bireye ülkesini açmıştır. Son yıllardaki iktisadi ve politik gücündeki artışlar ve istikrarla ilerleyişi nedeniyle Türkiye hem düzenli hem de düzensiz göçlerin hedefi haline gelmiştir. Bu olay, Türkiye'nin iktisadi, sosyal, kültürel ve nüfus yapısı ile toplumsal düzen ve kamu güvenliği açısından göçün meydana getirdiği etkileri ortaya çıkarmaktadır.

3.2. Cumhuriyet'ten Günümüze Türkiye'ye Göçler

Türkiye'ye yapılan toplu göçler Cumhuriyetin ilanı ve sonrasında da gerçekleşmeye devam etmiştir. Bu göçlerin bazılarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022):

- 1922 ve 1938 yıllarını kapsayan Yunanistan'dan 384.000 kişinin
- 1923 ve 1945 yıllarını kapsayan 800.000 kişinin Balkanlardan yaptığı göçler
- 1933 ve 1945 yıllarını kapsayan 800 kişinin Almanya'dan yaptığı göçler,
- 1988 senesinde 51.542 kişinin Irak'tan yaptığı göç
- 1989 senesinde 345.000 kişinin Bulgaristan'dan yaptığı göç
- 1991 senesinde birinci Körfez Savaşı nedeniyle 467.489 kişinin yine Irak'tan yaptığı göç
- 1992 ve 1998 yıllarını kapsayan 21.000 kişinin Bosna'dan yaptığı göç
- 1999 senesinde Kosova'da oluşan sorunlar sebebiyle 17.746 kişinin yaptığı göç
- 2001 senesinde 10.500 kişinin Makedonya'dan yapmış olduğu göç
- 2011 yılı nisan ayı ile 2019 yılları mart ayları arasında Suriye'de meydana gelen iç savaş sebebiyle 3,6 milyon civarındaki bireyin Türkiye'ye yaptığı göçler olarak ifade edilmektedir.

Yukarıdaki verilerden de anlaşılacağı üzere Türkiye, 1922 yılından bugüne kadar yaklaşık 6,5 milyon insanı ev sahipliği yapmıştır. Bu veriler iş ve eğitim amacıyla göç eden bireyleri kapsamamakta, iş, eğitim ve diğer gayelerle gelen yabancı bireylere ait verilere bakıldığında son 15 senede 3,3 milyon civarında bireyin ikamet izni almış oldukları ifade edilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Türkiye'ye göç hareketleri Osmanlı'nın son zamanlarındaki göç hareketleri kadar yoğun yaşanmasa da Cumhuriyet döneminde de gerçekleşmeye devam etmiştir. Türkiye'ye göç eden bireylerin ortak noktası, oldukça trajik olaylar yaşamaları, ağır kayıplar vermeleri sonrasında Türkiye'ye giriş yapmış olmaları olarak ifade edilmektedir. Türkiye önemli medeniyetlerin hüküm sürdüğü bir coğrafyada

bulunmaktadır. Böyle bir göçmen yoğunluğu ve medeniyetler birleşimi üzerine kurulan devlet göç hareketleri ile görülen sosyal, politik ve idari problemler için birtakım önlemler geliştirmekte ve çözüm yolları üretmektedir. Göç hareketleri Cumhuriyet sonrası dönemde de gerçekleşmeye devam etmektedir. Cumhuriyet tarihinin en ciddi ve ilk göç eylemi 1923 senesinde kapsamı belirlenen Türk ve Yunan nüfus değişimi ile gerçekleşmiştir. Cumhuriyet tarihinde Türkiye'ye Balkanlar dışında özellikle Müslüman ve Türk kökenli ülkelerden iskân veya kendi rızası (serbest göç) ile gelen aileler de olmaktadır. Bu bağlamda Türkistan'dan toplam 95 aileden 2.194 kişinin iskânlı 214 haneden 684'ü serbest göçmen Afganistan'dan 1.006 hanede 4.163 kişi ise iskânlı olarak gelmiş ve özellikle İç Anadolu, Doğu ve Güneydoğu'da kırsal alan ve şehirlere ikamet etmeleri sağlanmıştır.

Türkiye tarihinin yaşanan son 200 senesinde 6 milyon civarında göçmen, günümüz Türkiye sınırları içerisinde hayatlarını sürdürmüşlerdir. Göçmen bireylerin yarısı kadarlık kısmı devlet tarafından belirli yerlere yerleştirilmiş ve ayrıca istihdam da sağlanmaya çalışılmıştır. Geri kalan yarısı ise genel olarak daha önceden göç edip gelen aile bireylerinin ya da akrabalarının yakın çevresinde ikamet etmişlerdir. Yerel halk ile göçmen bireylerin birbirleriyle uyuma olan etkisi ile göçmenlerin yeni yerleşim yerine alışma ve uyum gibi süreçlerde hem ülke için mevzuatta hem de uluslararası politikalarda yıllarca ciddi konulardan biri olmuştur (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Yugoslavya-Makedonya tarafından Türkiye'ye yapılan toplu göçler önemli diğer olaylardan biri olmaktadır. Makedonya'dan Türkiye'ye ilk göç hareketi 1924 senesinde gerçekleşmiştir. 1936 senesinde ise iki göç hareketi meydana gelmiştir. Bu göç hareketlerinde, bu ülkelerdeki uygulanan politikalar ve Türk bireylere karşı yapılan baskılar etkili olmaktadır. Tito'nun Türkiye'ye ziyarete sırasında 1953 senesinde “Serbest Göç Anlaşması” imzalanmış, bu bağlamda da Makedonya'dan Türkiye üzerine üç göç hareketi gerçekleşmiştir. Cumhuriyet’in ilanıyla Yugoslavya’dan Türkiye'ye toplamda 77.431 aileye ait 305.158 kişinin göç ettiği belirtilmektedir. Bu ailelerden 1950 senesine dek göç edenlerden 14.494 kişi devletin belirlediği alanlara yerleştirilmiştir. Ailelerin diğer kısmı ise Türkiye'de serbest göçmen olarak kendilerine yer edinmişlerdir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

Bulgaristan üzerinden gelen göç hareketi toplu göçleri kapsaması bakımından da oldukça önemli olmaktadır. Bulgaristan'dan Türkiye'ye yapılan göç hareketi belli kısımlarla 1989 senesine dek devam etmiştir. Bu süre zarfında 800.000 civarında kişinin geldiği belirtilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

1950 senesinde kurulan Doğu Türkistan Cumhuriyeti'nin Çin yönetimince işgal edilmesi, oradaki halkın Türkiye'ye göç etmesine sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı nedeniyle doğu topluluklarının göç hedefi yine Türkiye olmuştur. Doğu birlikleri, II. Dünya Savaşı'nda Almanya'da Nazi tarafında savaşan ve doğu halkından meydana gelen lejyonlardır. Bu lezyonlar Özbekler, Azeriler, Çeçenler, Karakalpaklar, İnguslar, Kazaklar, Dağıstanlılar, Karaçaylar ve Balkanlardan oluşturulan Müslüman halklardır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

1979 senesinde meydana gelen İran İslam Devrimi sonucunda Türkiye'ye 1 milyon civarında kişi göç eyleminde bulunmuştur. Etnik olarak genellikle Azeri olmakla birlikte Fars ve Kürt etnik yapısındaki bireylerden oluşmaktadır.

1980 senesinde yaşanan Afgan göçünde Sovyetlerin Afgan savaşı etkili olmuştur. 1982 senesinde Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesiyle birlikte baş gösteren savaş sebebiyle orada yaşayan Türk kökenli halkın Türkiye'ye göç etmesine neden olmuştur. Göç edenler içerisinde Özbek uyrukluların yanı sıra Kazaklar, Uygurlar ve Kırgızlar da yer almaktadır.

Irak'tan yapılan göçlerin çoğunluğu 1988 senesinde Kuzey Irak'ta meydana gelen Halepçe Katliamı nedeniyle gerçekleşmiştir. Göç eden kişi sayısı 51.542 kişiye yaklaşmıştır. 1991 senesinde yaşanan Körfez Savaşı ile de 467.489 civarındaki Türkiye'ye göç etmiştir. 1992 ve 1998 seneleri arasında Bosna'dan 20.000 civarında insan 1999 senesinde Kosova'daki karışıklıklar sonrasında 17.746 kişinin 2001 senesinde de Makedonya üzerinden 10.500 kişinin 2011 yılı nisan ayı ve 2020 yılı ocak ayları arasında ise 3,6 milyon civarında insanın Suriye'deki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye göç ettiği belirtilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

3.2.1. Balkanlardan Türkiye'ye Göçler

3.2.1.1. Bulgaristan Göçü

Bulgaristan'daki Türklerin 1878'den itibaren 1980 senesine dek süren göç hareketi bulunmaktadır. En yoğun ve kitlesel göç hareketi 1950 ve 1951 yılları arasında yaşanmıştır. 1949 senesinden sonra Sovyet Rusya'nın Bulgaristan'a olan baskıcı tutumunun ve nüfuzunun artması sonucunda Türk kökenli olan vatandaşlara asimile olmaları için baskı ve zor kullanılmış Böylece göç etmelerine neden olmuşlardır. 1923 yılında 1933'e varıncaya dek Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye yaklaşık 101.000 kişi, 1933 yılından da II. Dünya Savaşı sürecine dek yaklaşık 198.000 kişi göç etmiştir (Geray, 1962, s. 13). Soğuk savaş yıllarında Türk ve Bulgar halkın farklı saflarda bulunmaları, Bulgaristan halkının Türkleri bir tehdit ve güvenlik problemi olarak tanımlamasına sebep olmuştur. Bulgaristan'ın kitap, dergi gibi yazılı basın araçlarının Türkçe basımına yasak getirmesi, Türkçe konuşmanın yasak olması, Türkçe olan adların yerine Slav adlarının geçmesini istenmesi, Türkçe eğitime yasak getirilerek bu türden eğitim veren okulların kapatılması, camilerin kapatılarak, Kur'an ve dini içerikli kitapların toplatılması nedeniyle Bulgaristan'daki Türk kökenli vatandaşlar Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılmıştır (Erdoğan & Ayhan, 2015, s. 301-302).

Balkan Savaşları'ndan sonra Türkiye ve Bulgaristan'ın ikili ilişkileri iyi seviyede ilerlemesinin yanı sıra I. Dünya Savaşı'ndan sonra Lozan Barış Konferansı ile Türkiye ve Bulgaristan sınırları kesin olarak belirlenmiş ve ayrıca bu sınırlar dışındaki azınlık Türklere sahip olduğu haklar da açıkça belirtilmiştir. (Çulha, 2017, s. 53). 1950 senesinde ise Bulgaristan Devleti Türkiye'ye 250.000 Türk vatandaşını ülkesine alması yönünde talepte bulunmuştur (Gündüz, 2015, s. 8-11). Kuzey ve Güney Kore arasında yaşanan savaş dolayısıyla Türkiye'den de askeri destek verilmesi Bulgaristan'ın sonraki göç talebini ile sürmesini etkileyen faktörlerdendir (Çulha, 2017, s. 59). 1934'te imzalanan İskân Kanunu çerçevesinde göç eden kişilere hızlı bir şekilde vatandaşlık verilerek tarım arazisi, çiftlik hayvanları, tarım aletleri ile kredi temin edilmiştir. 240.000 civarında Bulgar Türkü Türk vatandaşlığına geçirilmiştir. Bu toplu göç hareketi Bulgaristan'da yaşayan komünist düzenin 1989

yılı kasım ayındaki dağılışında önemli etki etmiştir (Erdoğan & Ayhan, 2015, s. 303).

3.2.1.2. Yunanistan Göçü

1912-1913 yılları arasında yaşanan Balkan Savaşları sonrasında Osmanlı Devleti Avrupa kıtasında oldukça fazla toprak yitirmiştir. Bunun yanı sıra ulus-devlet akımının yayılması ve Osmanlı Devleti'ndeki azınlık halkın bu akım çerçevesinde bağımsızlıklarını istemesi Osmanlıyı bir hayli zora sokmuştur. Bu süre zarfında meydana gelen toprak kayıpları neticesinde sınırlar değişmiştir. Oluşan bu yeni sınırlar ile yerleşik halk baskıyla karşılaşmış ve göç etmek durumunda bırakılmıştır. İlk nüfus mübadelesi düşüncesi Balkan Savaşları sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu fikir dolayısıyla 1913'te Osmanlı ve Bulgaristan tarafından karşılıklı mübadele anlaşması yapılmış fakat I. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle bu durum gerçekleştirilememiştir (Şimşir, 1986, s. 202). Sonraki süreçte Kurtuluş Savaşı'nın da son bulması ile Lozan Konferansında nüfus mübadelesi konusu tekrar açılmıştır. Konferansta alınan karara göre Batı Trakya'daki Müslüman bireyler ile İstanbul'da bulunan Rum bireyler dışında mübadele konusunda anlaşmaya varılmıştır. 30 Ocak 1923'te göçe sebebi olan "Yunan ve Türk Halklarının Mübadelesine İlişkin Sözleşme ve Protokol" imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Bu anlaşmaya göre Türk topraklarında yaşayan Rum Ortodoks dinine mensup Türkler ile Yunan topraklarında yaşayan Müslüman Yunanlar karşılıklı yer değişiminde bulunmak durumunda kalmışlardır. Bunun yanı sıra bu anlaşma ile 8 Ekim 1912 tarihinden sonra göçü gerekli olan veya daha önceki süreçte anlaşmada belirtilen bölgelere göç eden kişiler de bu anlaşma kapsamında tutulmuşlardır. Bu bağlamda göç eden bireyler göç ettikleri ülkenin uyruğuna alınmış ve hükümetin iznini almadan göç edip geldikleri yere geri dönüş yapmaları imkân dâhilinde olmamıştır (AÜSBF, 1973, s. 89-94).

Bu değişimin istenen şekilde meydana gelmesi ve mübadelenin kontrolü ile işlemleri kolaylaştırıcı, taşınır-taşınmaz malların ayrılması ve değerlerinin tespiti için karma komisyon oluşturulmuştur. Mal sahipleri için göç ederken ülkede bırakmak zorunda kaldıkları taşınmaz mallara yönelik o ülkeden için borçlu olduğunu belirten bir yazı verilmesi ve borcun da ilke olarak ülkeler arasında borç olarak kabulüne ayrıca göç eden bireylere aynı ölçüde mal ya da toprak tahsis edilmesi kararlaştırılmıştır. İki

ülke karşılıklı yaptığı hesaplamada borç çıkan ülkenin diğer ülkeye peşin olarak ödeme yapması gereklidir. Eğer borç çok fazla çıkarsa da 20 yıl vadeli olarak ödenmesi gerektiğine karar verilmiştir. Taşınır mal ve eşyalarda ise vergi ödemeden diğer ülkeye geçiş sağlanmıştır. Diğer mallarda ise yürürlükteki kanunlar çerçevesinde müsadere yapılmıştır (Soysal, 1983, s. 177-183). Göç eden bireylere ilişkin ikametleri ile ilgili bazı yasal düzenlemelere gidilmiştir. Bu açıdan göçmenler Lozan Antlaşmasından sonra gelen ve önce gelen göçmenler olarak iki gruba ayrılmıştır. Lozan Antlaşmasından sonra gelen göçmenler için Adi İskân uygulanmıştır. Bu iskân politikasına göre göçmenlere geride malı olup olmadığına bakılmadan devlet tarafından bir ev ve bir toprak verilmektedir. Diğer taraftan Lozan Antlaşmasından önce göç edenler ise gerekli görüldüğünde Adi İskâna bağlı olmuşlardır. Lozan Antlaşmasında göç eden kişiler Rumların bıraktıkları alanlara yerleştirilmişlerdir. Bu değişim süresince taşınmazlar devredilememiş, teminat verilememiş ve satışı yapılamamıştır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Arazi İskân Dairesince belirtilen verilere göre 1923 ve 1924 yılları arasında Yunanistan'dan göç eden 384 bin civarında kişinin iskânı sağlanmış, 7.753 kişinin ise devletten herhangi bir talebi olmadan serbest şekilde gelmiştir. Nüfus değişimi sonrasında en fazla iskân yapılan yerler Balıkesir, Bursa, İstanbul, Kocaeli, Niğde, Tekirdağ, Çanakkale, Samsun Edirne, Manisa, İzmir ve Kırklareli illeri olmuştur (Çanlı, 1994, s. 54). Bunun yanı sıra iskânlar tahmin edilen biçimde gerçekleşmemiştir. Bu durumun yaşanmasında birtakım nedenler bulunmaktadır. Bunlar: (İnliceliler, 2019, s. 27).

- İskân ve değişim sürecine ilişkin yetkinin acele ile oluşturulması sebebiyle görevlilerin diğer yetkililerden aktarılması
- Rumların mallarının yanmış, işgal edilmiş veya yıkılmış olması
- Göç eden bireylerin iskân bölgelerini beğenmeme veya akrabalarının yakınına gitmek istemeleri sebebiyle iskân bölgelerini terk etmeleri
- İskân sırasında sınıfsal özelliklerin göz ardı edilmesi
- Göç edenlerin tarım bilgi ve becerilerine göre uyumlu alanlara verilmemeleri gibi faktörler bu sürecin istenildiği gibi gerçekleşmesini sağlayamamıştır.

3.2.1.3. Yugoslavya Göçü

Bir yandan iktisadi baskılar diğer yandan Türkiye ve Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı ile olan politik krizler Yugoslavya'da yaşayan Müslüman ve Türk toplumlarının göç etmesine sebep olmaktadır. Bu ülkeler arasındaki politik krizlerin temeli Lozan Barış Konferansı'na dayanmaktadır. Türkiye ve Yugoslavya'nın Savaş hali 1925 yılında imzalanan Dostluk Anlaşması ile son bulmuştur. Bu anlaşmadan sonra iki ülke arasındaki bağlar daha ılımlı bir seyir izlemiştir. 1950 yılından itibaren Balkanlardan göç eden kişilerin göç nedenlerine bakılmaksızın göçmen tanımı yapılmıştır. Balkanlardan yapılan göçlerde Yugoslavya'dan göç edenler ilk sırada olmak üzere Makedon ve Arnavut göçmenlerinin önemi oldukça fazla olmaktadır. Yugoslavya'dan yapılan göçlerin yoğun olarak gerçekleştiği iki dönem ifade edilmektedir. 1919 ile 1926 arasındaki savaş döneminde Sırp-Hırvat-Sloven krallığından Türkiye'ye göç eden 131.000 kişinin olduğu kitlesel yer değiştirmeler ile 1929 senesinde Yugoslavya krallığındaki faşist toplulukların idari yapıda etkin olmasıyla 1930 ve 1935 seneleri arasında gerçekleşen kitlesel göç hareketleri, ikinci olarak ise Stalin devrinde ve sonrasında 1948 ile 1957 seneleri arasında gerçekleşen göç hareketleri olarak belirtilmektedir. Bazı kaynaklar Yugoslavya'dan yapılan göçlerin homojenlik politikası olduğunu savunmakla beraber Arnavut kaynakların ise Sırp milliyetçiliğinden doğan Arnavut kökeni temizleme amacıyla yapıldığını ileri sürmektedir. Bu göçler ile ilgili Makedon kaynaklarında Türklerin göç hareketliliği düşüncesiyle 1953'te imzalanan anlaşma çerçevesinde belirlendiğini ileri sürmekte ve bu göçler neticesinde Makedonya'da meydana gelen Arnavut nüfustaki artışın birbirleriyle ilişkili olduğunu ifade etmektedir. Türk kaynaklarında ise bu durum, Yugoslavya'daki Türk gruplarının göç hareketlerini yapılan anlaşmaya dayandırmaktadır. Farklı bir kaynakta ise yaşanan bu göçler Türk gruplarına yapılan kültürel baskı neticesinde gerçekleşmektedir (Erdoğan & Ayhan, 2015, s. 208).

Göç İdaresi verilerine göre Yugoslavya'dan Cumhuriyetin ilanıyla Türkiye'ye toplamda 77.431 aileye üye 305.158 bireyin göç ederek geldiği ifade edilmektedir. Göç eden ailelerden 1950 yılına kadar olan kısımdan 14.494 kişinin devletin belirttiği yerlere yerleştirildiği, geri kalan kısmının ise serbest göçmen sıfatıyla Türkiye'de yaşamaya başladığı belirtilmektedir (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

3.2.1.4. Romanya Göçü

I. Dünya Savaşı sonrasında Romanya'da Macar, Alman, Rus, Bulgar ve Türk grupları azınlık olarak yaşamışlardır. Türkler haricindeki diğer etnik gruplar kökenlerinin bağlı olduğu ülkeler tarafından sürekli kışkırtılmaktadırlar. Bu çalışmalar sonucunda 1923 ve 1933 senelerini kapsayan dönemde 33.852 kişi Türkiye'ye göç etmek durumunda kalmışlardır. (Metin, 2011: 168). Çünkü 1930 senesinde Dobruca'da yaşayan Türk nüfusu toplam nüfusun %21,2'sini meydana getirerek etnik açıdan çoğunluk sağlamaktaydılar (Altuğ, 1996, s. 853). 1923 ve 1933 seneleri arasında 33.852 civarındaki bireysel olarak Türkiye'ye göç hareketi gerçekleştirmiş, 1933'ten sonraki dönemlerde ise kitlesel göçler yaşanmıştır (Ülküsal, 1966, s. 182).

Romanya I. Dünya Savaşı'ndan çok kazançlı çıkarak topraklarını genişletmiştir. Bu bağlamda ülke sınırları içerisinde milliyetçilik politikaları geliştirmeye başlamış, Türklerin fazlaca olduğu Dobruca bölgesine kendi etnik gruplarını yerleştirmiştir. Bu dönemde Türk nüfusunun 171.298 kişiden oluştuğu belirtilmektedir. Bu Türk grupları çoğunlukla çiftçilik ve hayvancılıkla geçimini sağladığından daha çok köylerde yaşamaktadırlar (Altuğ, 1996, s. 853).

Romanya'dan Türkiye'ye yapılan göçlerin en temel nedeni Romanya hükümetinin kamulaştırma stratejine yönelik Türklerin de sahip olduğu toprakların birçoğuna el koyması ve alınan topraklara da diğer bölgelerden getirmiş oldukları Romenleri yerleştirmeleridir. Bu yerleştirme genellikle Türk nüfusunun yoğun olarak yaşadığı bölgelere yapılmıştır. Bu politika kapsamında Türkler çevrelerine yerleştirilen grupların rahatsız edici durumları nedeniyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalmışlardır. Türklerin göç etmesinin diğer nedeni ise yaşanan ekonomik kriz olmuştur. Bir diğer faktör ise Türkiye'nin Romanya'dan yapılacak göçlere destek vermesi de bu kitlesel göç hareketini hızlandırmıştır (Duman, 2008, s. 35). Bunların yanı sıra Hıristiyan ve Gagavuz Türklerinin bu göç politikası ile Türkiye'ye göç etmelerine müsaade edilmemiştir (Duman, 2008, s. 39).

3.2.2. Asya’dan Türkiye’ye Göçler

Çarlık Rusya’sının 1873 senesinde Kırım'ı işgal etmesi ile Kırım'da yaşayan Türk ve Müslüman Tatar halkı Anadolu'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. 1850 senesinde başlayan Tatar halkının bu göç hareketi, Anadolu'ya yapılan ilk ve en yüksek çaptaki Müslüman göçü olarak ifade edilmektedir (Karakaya, 2020, s. 107). Bunun yanı sıra I. Dünya Savaşı dönemine kadar 2,5 milyon Çerkez’in Anadolu'ya göçü gerçekleşmiş fakat bu kişilerin 1 milyon civarındaki kısmının göç sırasında yaşamını yitirdiği belirtilmektedir. I. Dünya Savaşı'na yakın 10.000 civarında kişinin de Anadolu'ya göç ettiği ifade edilmektedir. 1828 ve 1829 seneleri arasında yaşanan Osmanlı ve Rus arasındaki savaş neticesinde Anadolu'ya Gürcü göçleri yaşanmış, bu göçler 1921 senesine dek sürmüştür (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). 1850'den beri yaşanan Kafkasya’daki Rus baskısı, bölgede yaşayan halkın kendi rızalarıyla ve Rus baskıları neticesinde Osmanlı'ya göç etmesine sebep olmuştur (Karakaya, 2020, s. 107).

3.2.2.1. Suriye Göçü

2000 yıllarında meydana gelen Türkiye'ye yapılan göçlerin 2010 senesinden bu zamana kadar sürdüğü görülmektedir. Bu süreçte yaşanan en önemli olay 2011 senesinde Suriye'de başlayan ayaklanma ve iç savaş nedeniyle Türkiye'nin yeni bir göç akınıyla karşılaşması olmuştur.

Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı olayından etkilenen ülkelerden biri olan Suriye'de 2011 yılında iç karışıklıklar ve ayaklanmalar başlamıştır. Türkiye en uzun kara sınırına sahip olduğu komşusu Suriye'de yaşanan olaylardan da en fazla etkilenen ülkelerden olmuştur. Esad rejiminin bu ayaklanmaları kanlı biçimde bastırmaya çalışması Suriye'de iç savaşın çıkmasına neden olmuştur (Yılmaz, 2014, s. 1686).

Yaşanan istikrarsız durum sebebiyle Suriyeliler güvenli alanlar aramaya başlayarak göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu zorunlu göç hareketleri ülke içerisinde olduğu gibi ülke dışına doğru da gerçekleşmiştir (Orhan, 2014, s. 7). Zorunlu göç akınlarının çoğunluğunu çocuk ve kadın nüfusun oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu sebeple meydana gelen bu zorlu süreç ve trajedinin oldukça yüksek düzeyde olduğu

görülmektedir. Çünkü çocuklar ve kadınlar, diğer nüfusa göre savaşın neden olduğu olumsuz durumlardan ve zorluklardan en fazla etkilenen kısım olmaktadır (Yavuz, 2015, s. 267).

Suriye'den Türkiye'ye yapılan bu kitlesel göç hareketlerine Türkiye Açık Kapı politikası uygulamış, ilk kitlesel akın 29 Nisan 2011 tarihinde gerçekleşmiştir. Fakat Türkiye bu politika kapsamında 100.000 kişinin kritik sınır olduğunu belirtse de Suriye'den gelen kitlesel göç akınları beklenilenin çok üzerinde meydana gelmiştir. Türkiye belirlediği 100.000 kişilik sınıra rağmen Suriyeli göçmenleri kabul etmeye devam etmektedir. Göçlerle birlikte devamlı artan Suriyeli mülteci sayısı Türkiye'yi iktisadi, sosyal ve siyasi açıdan da etkilemektedir (Khalaf & Ilgar, 2017, s. 44).

Suriye ile oldukça sağlam tarihi ve kültürel ilişkileri olan Türkiye açık kapı politikası bağlamında Suriyeli göçmenlerin dört yılda %44 civarında bir kabul oranına ulaşmıştır. Bu açıdan Türkiye, Suriye'ye sınır komşusu olan ülkeler çapında en çok Suriyeli göçmeni kabul eden ülke konumuna gelmiştir (Khalaf & Ilgar, 2017, s. 44).

Suriyelilerin en fazla göç ettiği ülke Türkiye olurken bunu sırasıyla Lübnan, Ürdün, Irak, Mısır ve Libya takip etmektedir (UNHCR, 2019). Birleşmiş Milletlerin (2020) verilerine göre 5 milyon civarında mülteci statüsündeki insan başka ülkelerde yaşamını sürdürebilmek için yer aramaktadır. Suriye sınırları içerisinde ise yaklaşık 7 milyon insan yer değişikliği yapmak zorunda kalmıştır. Suriye nüfusunun yarısından fazla olan yaklaşık 12 milyon insan ciddi ölçüde yardıma muhtaç bir duruma gelmiştir (UNHCR, 2019).

Türkiye, Cenevre Sözleşmesinde bulunan coğrafi sınırlar sebebiyle sığınma talep eden Suriyelileri mülteci anlamında kabul edememiş olsa da 2013 senesinde çıkarılan YUKK (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu) çerçevesinde geçici koruma statüsü verilmiştir.

Suriye'deki durumdan kaçan Suriyelilerin gelmek istediği Türkiye'ye son zamanlarda IŞİD baskılarından kaçan Kürt, Ezidi ve farklı birçok gruptan da sığınmalar yaşanmıştır. Bu göçler sonucunda Türkiye'deki Suriyeli toplulukların din, mezhep ve etnik yapısında ciddi ölçüde farklılaşmalar yaşanmıştır (Erdoğan & Ayhan, 2015, s. 311-317).

2011 yılında AFAD' a Suriyeli göç akınları kapsamında sorumlu kuruluş olarak görev verilmiştir. AFAD, bu görev kapsamında öncelikli olarak kamp alanı meydana getirmiş ve 2011 yılı ekim ayında 8 tane mülteci kampını aktif hale getirmiştir (İnliceliler, 2019, s. 31).

Suriyeli göçmenlerle bir yasal statü belirlenmesi için çeşitli düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Yürürlükte olan İskân Yasasına göre sadece Türk soyundan ve kültüründen olan bireylerin Türkiye'ye yerleşerek vatandaşlık almalarına izin verilmektedir (İçduygu & Aksel, 2013, s. 181). Suriyeli göçmenlerin birçoğunun Arap etnik yapısında olması sebebiyle statü belirleme ve vatandaşlık alma durumlarının oluşması açısından yeni düzenlemeler getirilmelidir. Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği verilerine göre 2018 yılı ekim ayında 5,6 milyon civarında Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bu Suriyeli mültecilerin de yaklaşık 3,5 milyonu Türkiye'de yaşamaktadır (UNHCR, 2019).

3.2.2.2. Afganistan Göçü

Türk olmayıp Müslüman olan veya Türk ve Müslüman kökenli birçok insanın da Türkiye'ye göç etme eğilimlerinin bir hayli fazla olduğu görülmektedir. Afganistan'da her dönem karşı karşıya kalınan savaş, terör, iç karışıklık ve dış aktörlerin de müdahalesi yanı sıra ekonomik çöküntüler gibi sebeplerle başa çıkamayan halkın ülkelerinden göç etmek zorunda kaldıkları belirtilmektedir. Afganlar uzun süre Pakistan ve İran'a göç hareketinde bulunmuşlardır. Fakat yakın zamanda göç hedeflerindeki bölgelere Türkiye ve Avrupa'yı da almaya başlamışlardır. Afganistan'da devam eden bu karışık ve istikrarsız durumlar sonu gelmeyen bunalımlar sonucunda ortaya insan hakları ihlalleri, hiç savaş gibi olayları meydana getirmektedir. Bu olumsuzluklar çerçevesinde farklı zamanlarda göç hareketleri gerçekleşmiştir (Cankara & Çerez, 2020, s. 455).

Yerlerinden zorla göç ettirilen Afganların 4,8 milyon civarının 1,8 milyonu ülke içerisinde yer değiştirmiş olup, 3 milyon civarındaki Afganlı ise dış ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır (Yıldırım, 2018, s. 130-131).

Avrupa ile sınır komşusu olan ülkelerden biri olan Türkiye hem göç edilen hem de transit ülke amacıyla göç akınlarının etkisi altında bulunmaktadır. Afganistan

göçlerine bakıldığında Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesi nedeniyle gerçekleşen göç akınında etnik sebeplerden dolayı Pakistan'a, dini nedenlerden ötürü de İran'a kitlesel bir göç gerçekleşmiştir. Bu dönemde Türkiye'de bu göç hareketlerinin etkisi altında kalmış ve işgal sonrasında 5.000 civarında Afgan Türkiye'ye sığınmıştır. Afganların Türkiye'ye göç etmek için birçok sebebi bulunmaktadır. Bunları temel çerçevede şu şekilde sıralayabiliriz (Cankara & Çerez, 2020, s. 456):

1. İş bulma, eğitim veya diğer amaçlarla düzenli göç bağlamında gelen Afganlar
2. Türkiye'ye göç etmiş ve uluslararası koruma başvuru ve statüsü devam eden Afganlar
3. Diğer iki maddedeki açıklamalar haricinde düzensiz göç ile gelen ve geri gönderme merkezlerinde yer alan Afganlar olarak ifade edilmektedir.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre, Türkiye'de yaşayan 368.230 kayıt altındaki göçmenlerin %46'lık kısmını Afganlar oluşturmaktadır (UNHCR, 2019). Göç İdaresi verilerine bakıldığında ise 2018 yılında Türkiye sınırlarında ikamet eden göçmenler içerisinde Afganlar 39.283 kişi ile listenin altıncı sırasında yer almaktadırlar. Düzensiz göç kapsamında yakalanan göçmenlerin sayılarına bakıldığında ise 2019 yılında 185.124 kişi ile Afganlar en yoğun topluluğu oluşturmaktadırlar (Cankara & Çerez, 2020, s. 457).

3.2.2.3. İran Göçü

Türkiye, 1980'li yıllardan itibaren yalnızca Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarını kapsayan göçlerde transit bölge olmamış, ayrıca çoğu sığınmacının da talep ettiği bir ülke konumuna gelmiştir. İran-Irak Savaşı ile birlikte civardaki diğer iç karışıklıklar sebebiyle Türkiye'de İran ve Irak uyruklu sığınmacı sayısında artış yaşanmıştır. Türkiye, 1997 ve 2007 seneleri kapsamında 31.000 civarında sığınmacının talebini kabul etmiştir. Bu sığınmacılar arasında %46 oranında İran uyruklu %44 oranında ise Irak uyruklu kişiler bulunmaktadır (Karakaya, 2020, s. 110).

1980 döneminden beri Türkiye, komşusu olduğu İran, Irak, Sovyet birliği ve Suriye gibi bazı ülkelerde yaşanan parçalanmalar, politik krizler, iç karışıklıklar ve rejim

değişimleri sebebiyle bu bölgelerden yeni göç akımlarıyla karşı karşıya gelmiştir (İçduygu, 2000, s. 360).

3.2.2.4. Irak Göçü

1988 ve 1991 yılları arasında Irak üzerinden ülkemize sığınmacı akınları gerçekleşmiştir. Bu çerçevede Türkiye'ye yarım milyon civarında Kürt kökenli sığınmacı gelmiş ve bu bireylere geçici koruma statüsü verilmiştir (Türkkan, 2019, s. 50).

Irak'tan gerçekleşen göç hareketlerinin büyük çoğunluğu 1988 senesinde Kuzey Irak'ta meydana gelen Halepçe Katliamı neticesinde olmuş ve göç eden kişi sayısı 51.542 olarak belirlenmiştir. 1991 senesinde yaşanan Körfez Savaşı sürecinde ise yaklaşık 467.489 kişi göç ederek Türkiye'ye sığınmışlardır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022).

3.2.2.5. Diğer Göçler

Türkiye konumu gereği birçok farklı uyruktan göçlerle karşılaşmaktadır. Türkiye, 1989 yılında Sovyet Birliği ile yaptığı görüşmeler neticesinde 1992 yılında sınırlı sayıda Ahıska Türkünün Türkiye'ye göç ederek gelmesine müsaade etmiştir. Bu süreçte alınan kararlar ve sınırlamalar göç akımları bakımından oldukça önemli olmaktadır. Ahıska Türklerinden başka, Türk olmayıp Müslüman olan birçok kişi de ülkelerindeki sosyo-ekonomik sebepler neticesinde Türkiye'yi göç hedefi olarak belirlemişlerdir.

Türkiye'ye yapılan diğer göçler İran ve Irak olmak üzere Ortadoğu ülkeleri, Bangladeş, Sri Lanka gibi Asya'daki ülkeler ile Nijerya, Somali, Kongo gibi Afrika ülkeleri üzerinden gelen göçmenler meydana getirmektedirler. Bu insanlar Avrupa'ya geçiş yapabilmek için Türkiye'yi adeta bir köprü gibi kullanmaktadırlar. Bu göçmenler Türkiye'ye çoğunlukla yasadışı yollardan gerekli izin ve giriş-çıkış işlemlerini ihlal ederek göç hareketini gerçekleştirmektedirler. Türkiye'de kaldıkları süre zarfında kaçak bir biçimde yaşamaktadırlar. Diğer göçmen tipini ise sığınma

taleplerinin sonuçlanmasını bekleyen göçmenler ya da sığınma talebinden olumsuz dönüş alan göçmenlerin geri dönmeyip, Türkiye'de yaşamaya devam ederek kaçak işçi olarak çalışanlardan veyahut farklı bir ülkeye geçiş yapmayı bekleyen göçmenlerin meydana getirdiği gruplar şeklinde ifade etmek mümkündür.

3.3. Son Yıllarda Türkiye'de Göç Hareketliliği

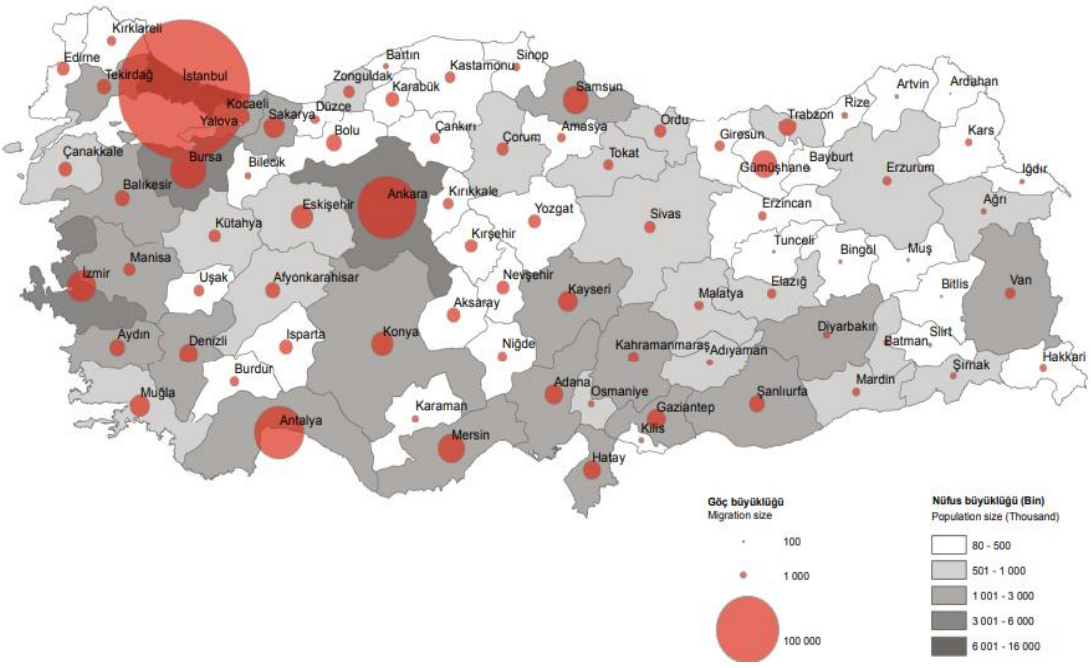
Türkiye'de göç oranı hızında son dönemlerde bir yükselme yaşanmaktadır. Bu yükselme tüm şehirlerde aynı oranda gerçekleşmemiştir. TÜİK verilerine göre 2019 yılında Türkiye'ye göç eden yabancıların toplam sayısı 677.042 olarak belirtilmektedir. Bu sayı önceki yıla bakarak %17,2 artış göstermektedir. Bu dönemde göçle gelen nüfusun %54,4 'ü erkeklerden %45,6'lık kısmı ise kadınlardan oluşmaktadır. Yurt dışında yapılan göçlerin 98.554 kişilik bölümü Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından oluşurken, 578.488 kişilik bölümü ise yabancı uyruklulardan meydana gelmektedir (TÜİK, 2020).

Türkiye'ye 2019 senesinde göçle gelen nüfusun yaş aralığına bakıldığında göç edenler arasında en çok %13,3 'lük oranla 25-29 yaş aralığının bulunduğu görülmektedir. Bu yaş aralığının %12,2 oranıyla 20-24 yaş ile %11,6 oranıyla da 30-34 yaş grubu takip etmektedir. 2019 senesinde Türkiye'ye göç eden yabancı uyruklu göçmenler içerisinde %14,5 ile ilk sırada Irak %13,8 ile ikinci sırada Türkmenistan, %8,2'lik oranla Afganistan üçüncü, %7,5'luk oran ile Suriye dördüncü olarak yer alırken %7,3'lük oranla İran uyruklu bireyler ise sıralamanın sonunda yer almaktadırlar (TÜİK, 2020).

Türkiye'nin jeopolitik konumu nedeniyle birçok kitlesel göç hareketiyle karşı karşıya kaldığı görülmektedir. Bu kitlesel göç hareketlerinin birçoğunu savaş ve iç çatışmalar nedeniyle gerçekleştiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda yaşanan savaş ve iç karışıklıklar göçü hem göç edenler hem de göç alan ülkeler bakımından oldukça zor bir duruma getirmektedir. Öyle ki, uluslararası göçlerin göç alan ve göç veren ülkelere birçok sosyal ekonomik ve siyasi etkileri olabilmektedir. Türkiye'de dönemler boyunca karşı karşıya kaldığı bu kitlesel göç hareketlerinden birçok açıdan

etkilenmiştir. Türkiye'nin göç akınlarının olumsuz etkilerini önlemek için bir takım yasal düzenlemeler geliştirmesi, yeni politikalar oluşturması gerekmektedir.

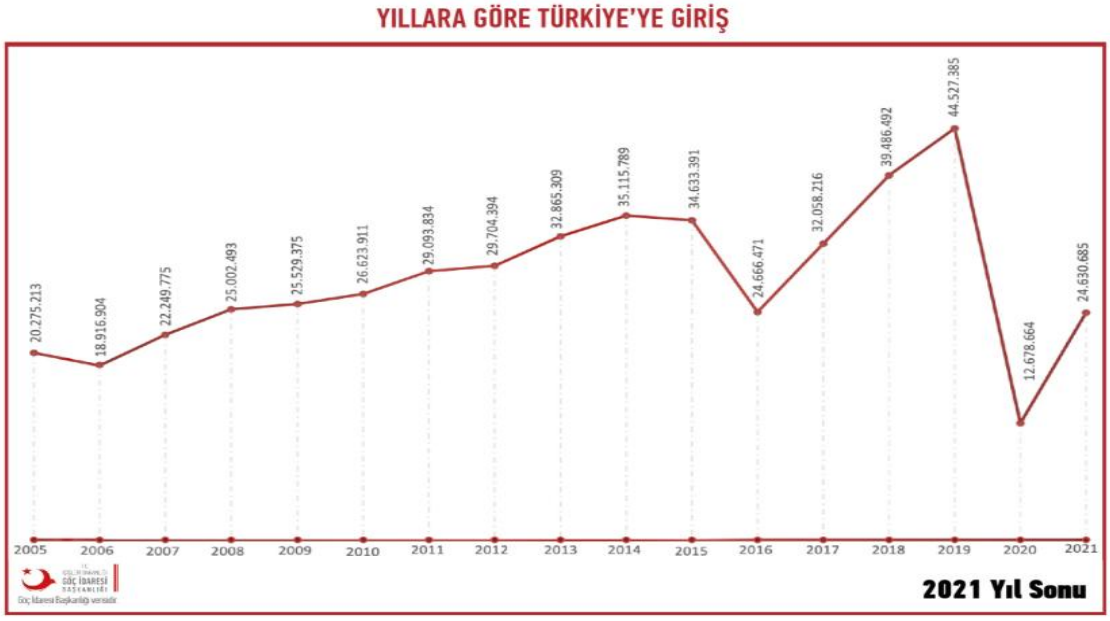
Şekil 3.1: Yurt dışından gelen göçün illere göre dağılımı (2019)

Kaynak: TÜİK, 2019 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2019-33709 (Erişim Tarihi 15.06.2022).

Şekil 3.1' de 2019 yılında Türkiye'ye yurtdışından gelen yabancıların illere göre dağılımı gösterilmektedir. Buna göre 2019 yılında en çok göçmenin İstanbul ilinde bulunduğu görülmektedir. TÜİK 2019 verilerine göre yurt dışından en fazla göç alan illere bakıldığında İstanbul %45,3'lük oranla birinci sırada yer almaktadır. İkinci sırada %9,2 ile Ankara gelirken, %6,5'lik oranla Antalya üç, %3,5'lik oranla Bursa dört ve %2,2 ile İzmir beşinci sırada takip etmektedir. İstanbul'a gelen göçmenlerin %57,12'sini erkek nüfus oluşturmaktadır.

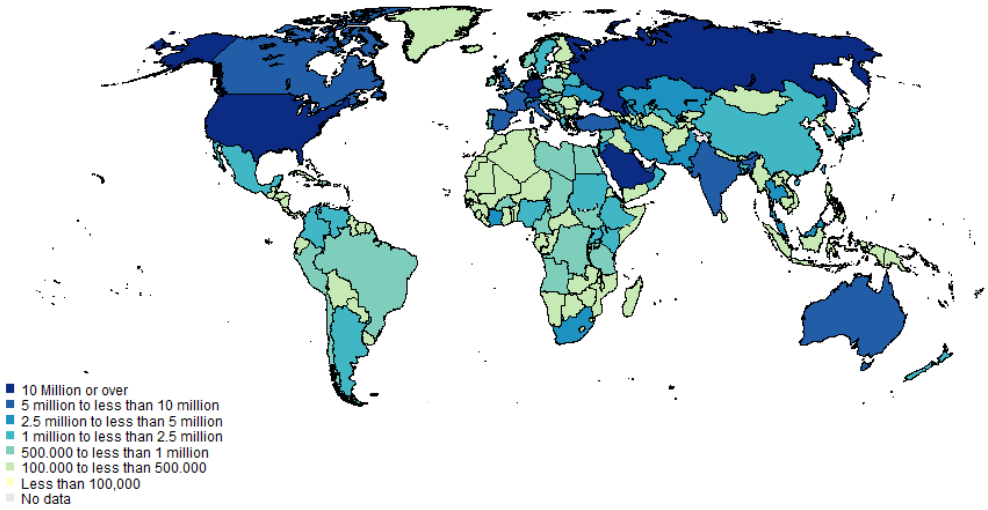
Şekil 3.2: Yıllara göre Türkiye'ye gelen yabancılar

Kaynak: Göç İdaresi Başkanlığı'nın, 2021 yılı verilerinden yararlanılmıştır. https://www.goc.gov.tr/giris-cikis (Erişim Tarihi 15.06.2022).

Türkiye konumu gereği birçok bölgeden göç alan bir ülke olmuştur. Gelen göçlerin kalıcı olmasının yanında Avrupa ülkelerine geçişler için de bir geçiş yani transit ülke olarak da göçe maruz kalmaktadır. Şekil 3.2 'ye göre Türkiye en fazla göçmene 2019 yılında ev sahipliği yapmıştır. 2021 yılı itibariyle Türkiye'ye gelen göçmen sayısı ise 24.630.685 olarak kaydedilmektedir.

Şekil 3.3: Dünya'da ve Türkiye'de uluslararası göçmen sayısı, 2019 yılı

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Türkiye, 2019 yılında 3.579.531 göçmene ev sahipliği yapmıştır. Bu göçmen sayısı 2020 yılında 3.577.477 olarak kaydedilmiştir.

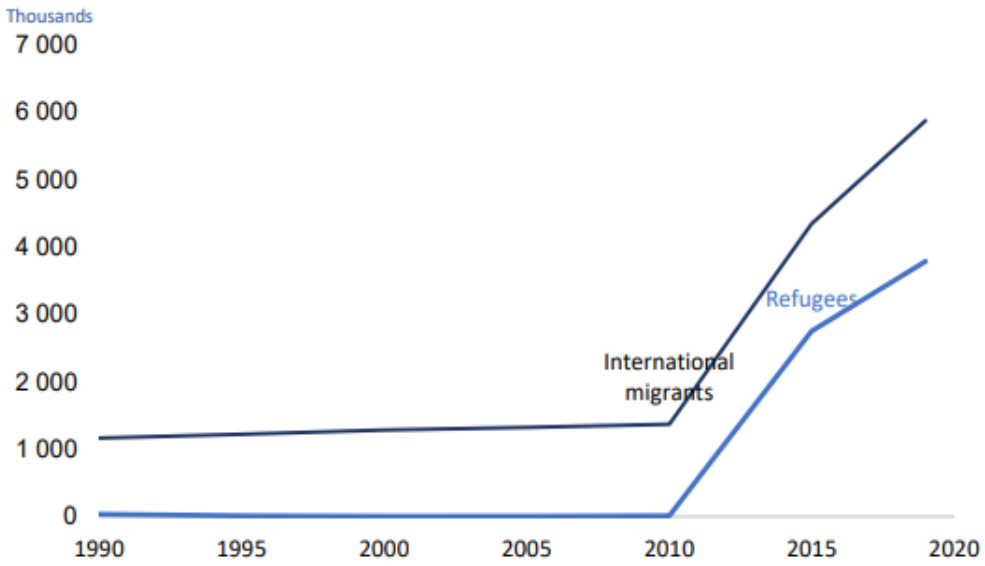
Şekil 3.4: Uluslararası göçmenlerin, toplam nüfusun yaş ve cinsiyet dağılımı, 2019

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Türkiye'nin 2019 yılı uluslararası göçmen nüfusunun toplamı içerisinde erkek nüfusunun sayısı en fazladır. Bu erkek nüfus içerisinde de en fazla 30-34 yaş aralığındaki nüfus yer almaktadır.

Şekil 3.5: Türkiye bulunan uluslararası göçmen-mülteci sayısı 1990-2019

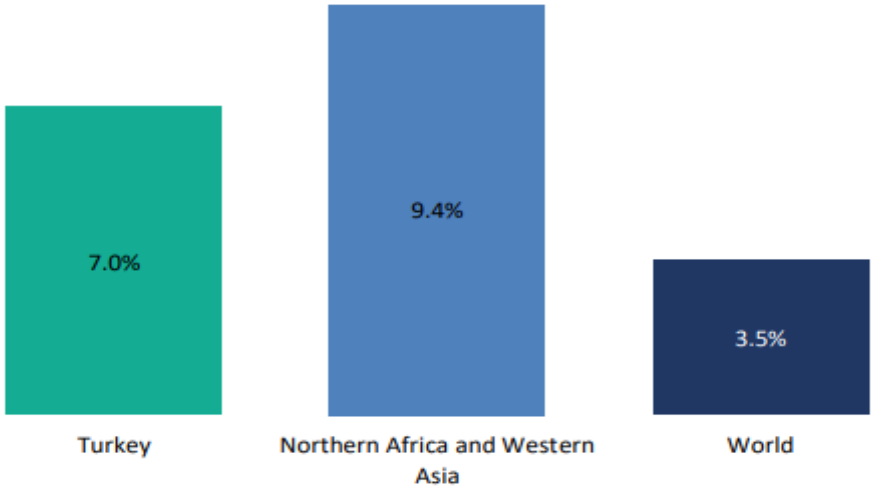

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Türkiye'nin uluslararası göçmen ve mülteci sayılarına bakıldığında 2010 yılından itibaren ciddi bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Bu artışta göçmen ve mülteci sayıları birbirine paralel olarak devam etmektedir. Mülteci ve göçmen sayısındaki artışta bir kırılma meydana gelse de sonrasında artış devam etmektedir. Bu duruma 2011 yılında yaşanan Arap Baharı sonrasında Suriye'de meydana gelen iç karışıklar

nedeniyle Türkiye'nin açık kapı politikası sonucu Suriye'den gelen kitlesel göç hareketlerinin etkisi oldukça fazla olmaktadır.

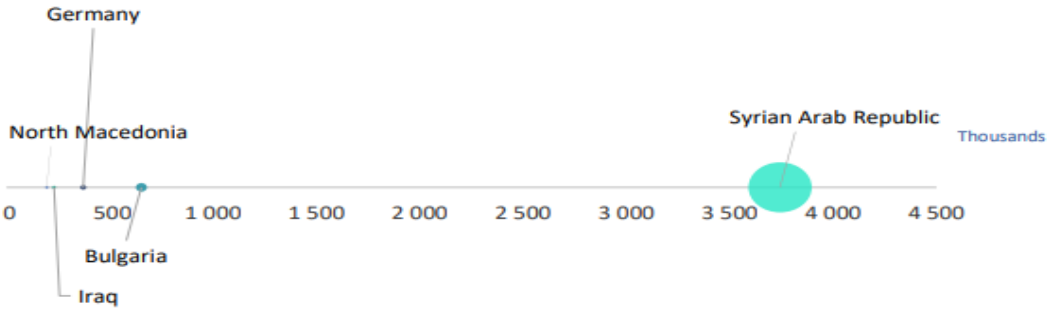
Şekil 3.6: Göçmenlerin toplam nüfusa oranları Türkiye, Kuzey Afrika, Batı Asya ve Dünya, 2019 Yılı

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

2019 yılında Türkiye'deki göçmen sayısının toplam nüfusa oranı %7 olarak ifade edilmektedir. Dünya üzerindeki toplam göçmen sayısının dünya nüfusuna oranı ise %3,5 olarak kaydedilmiştir. Bu oran Türkiye'nin yaklaşık yarısı kadar olmaktadır.

Şekil 3.7: Menşei ülkelerine göre Türkiye'deki uluslararası göçmen sayısı, 2019

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Geldikleri ülkelere göre göçmen sayılarına bakıldığında en fazla Suriye uyruklu göçmene ev sahipliği yapılmaktadır. 2019 yılındaki Suriyeli göçmen sayısı 3,5 milyondan fazla olarak kaydedilmektedir.

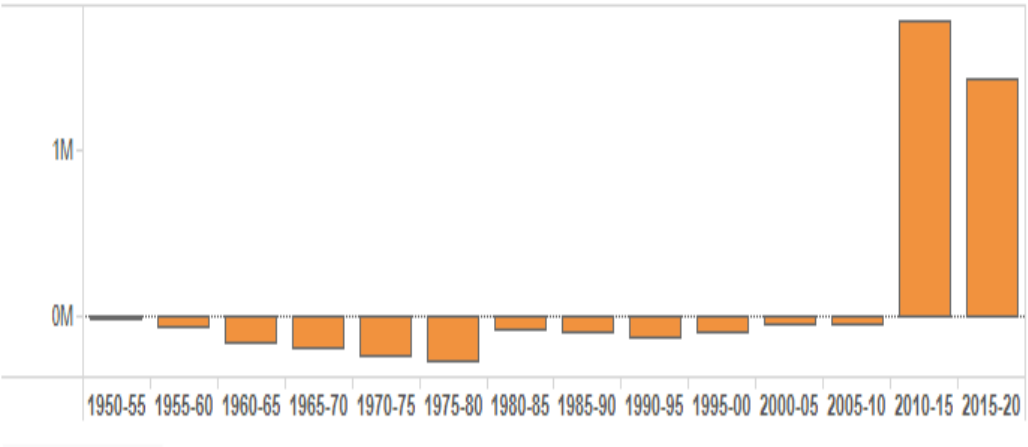
Tablo 3.1: Uluslararası göçmen stoku Türkiye, 2019 (Milyon kişi)

Yıllar	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2019
Uluslararası Göçmen Sayısı	1163.7	1216.2	1281.0	1319.2	1367.0	4346.2	5876.8
Toplam Nüfus içinde Uluslararası Göçmenler (%)	2.2	2.1	2.0	1.9	1.9	5.5	7.0
Mülteci Sayısı	30.5	12.8	3.1	2.4	10.0	2753.8	3787.2
Uluslararası Göçmenler İçinde Mültecilerin (%)	2.6	1.1	0.2	0.2	0.7	63.4	64.4
Uluslararası Göçmen Nüfus İçinde Kadınlar(%)	50.4	51.2	51.9	53.1	54.2	45.0	44.6
Uluslararası Göçmenlerin Yaş Ortalaması (Yıl)	25.7	32.3	41.4	41.7	42.1	33.7	32.4
Yaş Gruplarına Göre Uluslararası Göçmenler							
0-19 yaş aralığı	34.0	236	11.4	10.6	9.7	21.3	22.3
20-64 yaş aralığı	62.4	66.3	70.9	71.3	71.7	71.0	71.4
65+ yaş	3.5	10.1	17.8	18.2	18.6	7.7	6.2

Kaynak: Birleşmiş Milletler, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Yıllara göre bakıldığında en fazla mülteci nüfusuna 2019 yılında ev sahipliği yapılmıştır. Uluslararası göçmen nüfus içinde en fazla 20-64 yaş aralığındaki nüfus yer almaktadır.

Şekil 3.8: Yıllara göre Türkiye'deki net göçmen stoku (1950-2020) (Bin kişi)

Kaynak: MPI, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.migrationpolicy.org/country-resource/turkey (Erişim Tarihi 24.06.2022).

Yıllara göre bakıldığında Türkiye'deki net göçmen stoğunda en fazla artış 2010-2015 yılında yaşanmıştır. Bu dönemde Suriye'de başlayan iç savaş nedeniyle Türkiye'ye yapılan kitlesel göçler etkili olmaktadır.

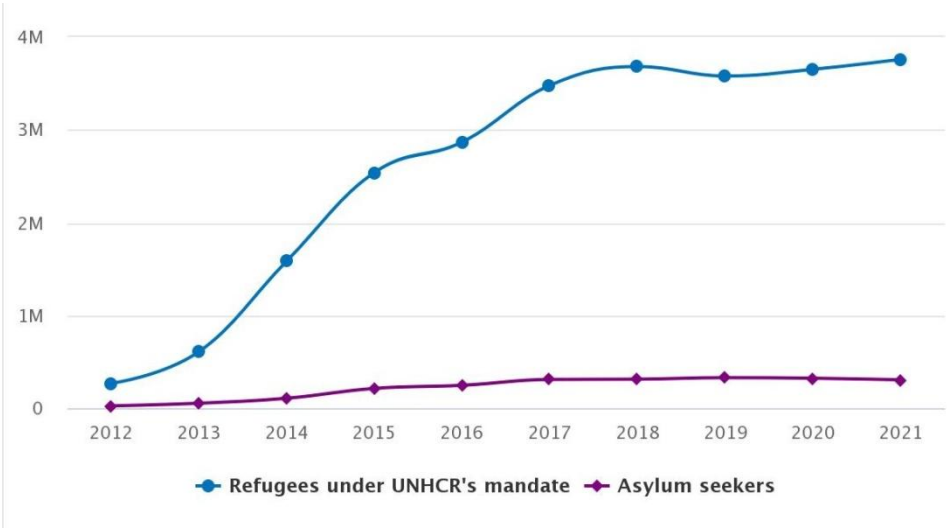
Tablo 3.2: Yıllara göre Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacı sayıları

Yıllar	Mülteciler	Sığınmacılar
2012	267.063	23.785
2013	609.931	52.448
2014	1.587.365	106.357
2015	2.541.348	212.368
2016	2.869.419	245.926
2017	3.480.350	308.838

2018	3.681.688	311.699
2019	3.579.531	328.257
2020	3.652.362	322.188
2021	3.759.817	304.970

Kaynak: UNHCR, 2022 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=xNpCe1 (Erişim Tarihi 24.06.2022).

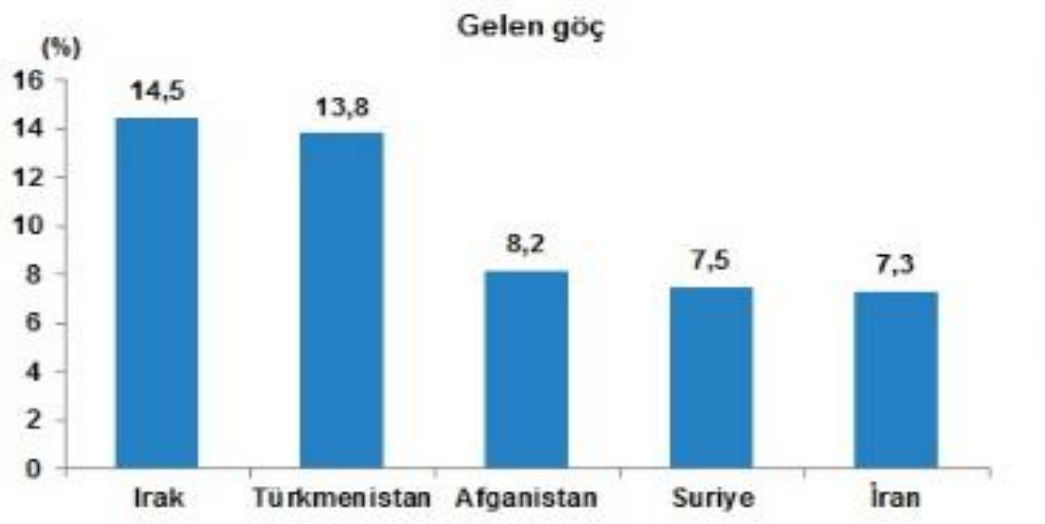
Şekil 3.9: Türkiye'de bulunan mülteci ve sığınmacıların yıllara göre değişimi

Kaynak: UNHCR, 2022 verilerinden yararlanılmıştır. https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar (Erişim Tarihi 09.06.2022).

2012 yılında kitlesel göçle karşı karşıya kalan Türkiye'de mülteci ve sığınmacıların giderek artmıştır.

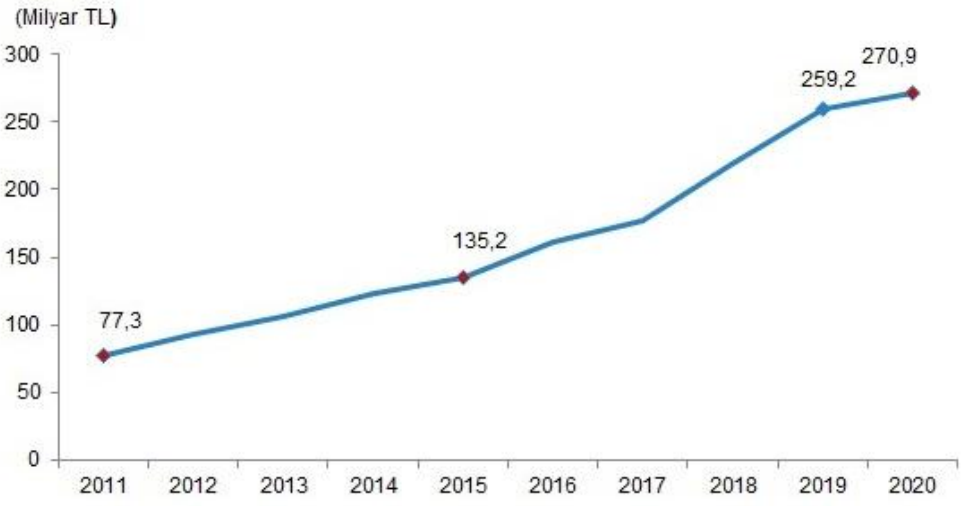
Şekil 3.10: Göçün kaynaklandığı ülkeye göre 2019 yılında Türkiye'ye göçün en fazla olduğu ülkeler

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2019-33709 (Erişim Tarihi 15.06.2022).

2019 yılında Türkiye'ye giriş yapan nüfus içerisinde en fazla Irak uyruklu kişiler yer almaktadır. Suriye ise dördüncü sırada bulunmaktadır.

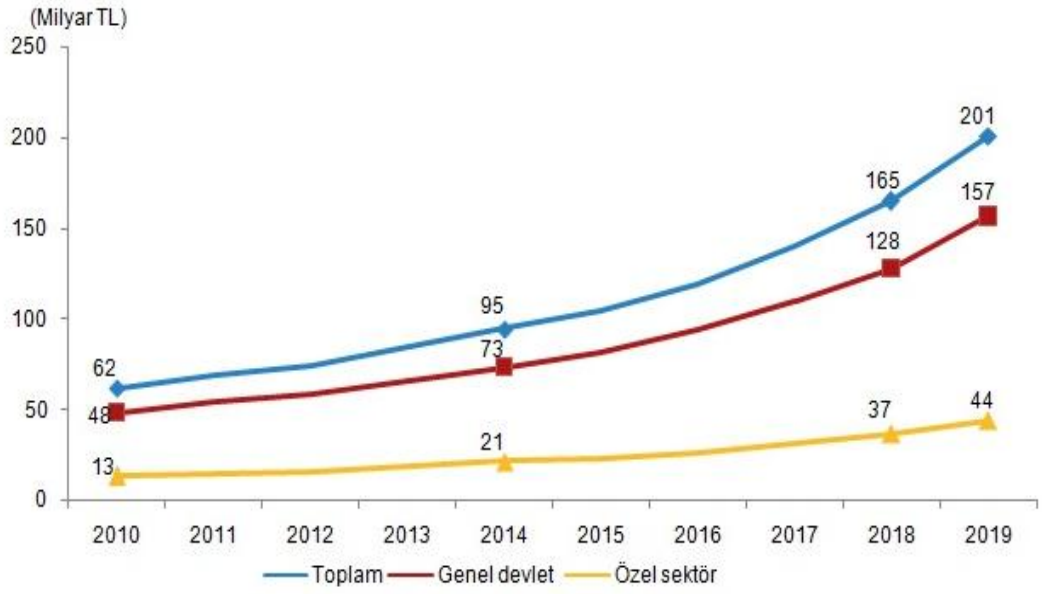
Şekil 3.11. Eğitim harcamaları (2011-2020)

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Egitim-Harcamalari-Istatistikleri-2020-37199 (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Yıllara göre eğitim harcamalarına bakıldığında 2011 yılından itibaren genel olarak bir artış görülmekle birlikte en fazla 2019 yılında artış yaşanmıştır.

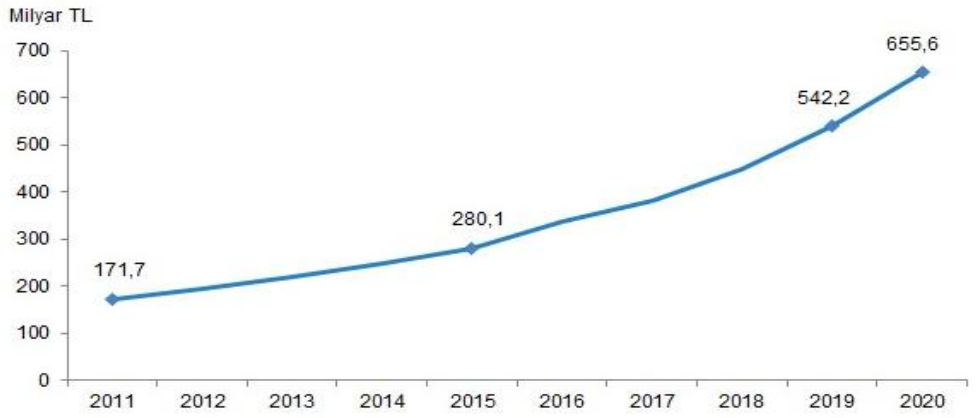
Şekil 3.12. Sağlık harcamaları (2011-2019)

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Saglik-Harcamalari-Istatistikleri-2019-33659 (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Sağlık harcamalarında 2011 yılıyla birlikte yükselme söz konusu olmaktadır. Sağlık harcamalarındaki en fazla artış 2019 yılında yaşanmıştır.

Şekil 3.13. Sosyal koruma harcamaları (2011-2020)

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2020-37193 (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Sosyal koruma harcamalarına bakıldığında 2011 yılı itibariyle bir yükselme görülmesinin yanı sıra 2015 yılından sonra bu harcamalardaki yükseliş artarak devam etmiştir. En fazla harcama ise 2019 yılında görülmektedir.

Şekil 3.14. Genel devlet sektörü ve alt sektörlerinin açık/fazla, borç seviyeleri

(Milyon TL)

	2019(r)	2020
Genel devlet sektörü net açığı (-) / net fazlası (+)	**-190 783**	**-235 256**
Merkezi devlet sektörü net açığı (-) / net fazlası (+)	-194 757	-232 848
Mahalli idareler sektörü net açığı (-) / net fazlası (+)	-2 816	15 121
Sosyal güvenlik kurumları sektörü net açığı (-) / net fazlası (+)	6 790	-17 529
Genel devlet sektörü konsolide brüt borcu	**1 410 331**	**2 006 909**
Gayrisafi Yurt İçi Hasıla (GSYH)	**4 317 787**	**5 046 883**
Genel devlet sektörü net açığı (-) / net fazlası (+) / GSYH (%)	**-4,4**	**-4,7**
Genel devlet sektörü konsolide brüt borç stoku / GSYH (%)	**32,7**	**39,8**

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.
(r) Revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Devlet-Hesaplari-2020-37185 (Erişim Tarihi 25.06.2022).

2020 yılında Türkiye'nin gayri safi yurtiçi hasılası bir önceki yıla göre %16,8 oranında artış göstermesine karşılık genel devlet konsolide brüt borcunda da %42'lik bir artış meydana gelmiştir.

Şekil 3.15. Genel devlet sektörü ana bileşenleri

(Milyon TL)

	2019(r)	2020
Toplam gelir	**1 337 579**	**1 575 611**
Cari gelirler (faiz hariç)	1 313 888	1 539 723
Faiz gelirleri	18 241	28 059
Sermaye gelirleri	5 450	7 829
Toplam harcama	**1 528 362**	**1 810 867**
Cari harcamalar (faiz hariç)	1 242 992	1 457 111
Faiz harcamaları	110 791	156 030
Sermaye harcamaları	174 580	197 726
Net borç verme (+) / net borç alma (-)	**-190 783**	**-235 256**
Toplam gelir / GSYH (%)	**31,0**	**31,2**
Toplam harcama / GSYH (%)	**35,4**	**35,9**
Net borç verme (+) / net borç alma (-) / GSYH (%)	**-4,4**	**-4,7**

Tablodaki rakamlar, yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.
(r) Revize edilmiştir.

Kaynak: TÜİK, 2020 verilerinden yararlanılmıştır. https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Devlet-Hesaplari-2020-37185 (Erişim Tarihi 25.06.2022).

Türkiye'nin 2020 yılında toplam bütçe gelirinde bir önceki yıla göre %17,8'lik bir artış yaşanmıştır. Bu artışta faiz gelirlerinde önceki yıla göre meydana gelen artışın etkisi de olmaktadır.

4. TÜRKİYE'DE GÖÇ POLİTİKALARI, UYGULANAN ULUSAL VE ULUSLARARASI MEVZUAT

4.1. Türkiye'de Uygulanan Göç Politikaları

Türkiye, konumu gereği tarih boyunca birçok göç hareketiyle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle her dönem farklı göç politikaları gelişmiştir. Türkiye'de göç politikalarının gelişimi ve değişimi beş aşamalı olarak gerçekleşmiştir (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 4) Bunlardan ilki 1923 ve 1960 yılları arasını kapsayan, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikle gerçekleşen dönem olmaktadır. Bu dönemde Türkiye ulus-devlet ve milli benlik oluşturma çabası içerisinde olmaktadır. 1934 yılındaki 2510 Sayılı İskân Kanunu çerçevesinde Türk soyundan olan bireylerin Türkiye'ye göç etme hakkının bulunduğu belirtilmiştir. Bu dönem özellikle Balkanlardan gerçekleşen nüfus mübadelesi kapsamında kitlesel göç hareketleri yaşanmıştır.

İkinci aşama olarak Türkiye'nin NATO'ya üye olması gösterilmektedir. Bu yıllarda Türkiye'nin göç politikası güvenlik temelinde şekillenmiştir. Bu bağlamda Türkiye sosyal, politik ve iktisadi bakımdan göç politikalarını bu çerçevede yeniden geliştirmiştir.

Üçüncü aşama olarak Türkiye, NATO'ya üye olmasının yanı sıra Cenevre Sözleşmesine taraf olmuş ve bununla birlikte göç politikalarını düzenlemiştir. Türkiye, 1990 senesinde uluslararası göçlere maruz kalmaya devam etmiştir.

Dördüncü aşama ise Türkiye'nin AB üyelik sürecine başlamasıyla birlikte göç politikalarının AB mevzuatına uygun olarak yeniden düzenlenmesi gerekmiştir. Türkiye'nin hem göç alan hem göç veren hem de göç açısından transit ülke olması dolayısıyla AB ile üyelik sürecinde küresel göç hareketleri ile ilgili oldukça önemli maddelerin ön plana çıkmasına neden olmuştur.

Beşinci aşama ise, 2011 yılından bugüne kadar süren Suriye'deki iç savaştan kaçan yaklaşık 3,5 milyon mültecinin Türkiye'ye gelmesiyle oluşturulan yeni göç politikalarını kapsamaktadır. Bu dönemde Türkiye'nin bu yoğun kitlesel göç karşısındaki en belirgin kriteri muhtaçlık kaynaklı vicdani bir kriterden oluşmaktadır

(Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 54). Suriye'den gelen kitlesel göçün yönetimi için iyi bir teşkilatlanma ve sağlam kamu politikalarına ihtiyaç duyulmakla birlikte, ciddi ölçüde kaynak da ayrılarak önemli derecede bir insani felaketin önlenmesi gerekmektedir. Türkiye bu dönemde açık kapı politikası uygulayarak mültecileri ülkesine kabul etmiştir. Batı Avrupa ile birlikte birçok gelişmiş ülkenin bu kitlesel göç hareketiyle karşı karşıya dahi kalmamalarına rağmen sıkı ve yasakçı negatif bir tutum içerisine girerek bu göç hareketi ile ilgili yeni politikalar geliştirmiş ve yasaklar getirmişlerdir. Ancak Türkiye muhtaçlık ilkesi temelinde açık kapı politikası izleyerek 3,5 milyon mülteciyi ülkesine kabul etmesinin yanı sıra bu göç için büyük kaynaklar ayırarak kendi vatandaşlarının sahip olduğu sosyal ve ekonomik birçok haktan faydalanabilmelerini sağlamıştır.

Türkiye'deki göçmenlere, kayıt altına alınmaları neticesinde eğitim hakkı sağlanmaktadır. 2012 yılında Milli Eğitim Bakanlığı müfredatını Arapça ile desteklemiş, Türkçe öğrenmek isteyenlere de ayrıca çeşitli kurslar düzenlemiştir (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 55).

Türkiye, yalnızca eğitim bakımından değil çalışma alanında da göçmenlere birçok olanak sağlamıştır. Göçmenler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na başvurarak bazı iş alanlarında ve coğrafi yerlerde çalışma izni alabilmektedirler.

Türkiye'de göçmenlere sağlık konusunda da oldukça kapsamlı imkânlar tanınmaktadır. Acil sağlıktan faydalanmaları sırasında ilaç ve tedavi için alınan katılım payı göçmelerden alınmamaktadır (Kaya & Eren, 2015, s. 58).

Türkiye'deki göçmenlerin seyahat hakkı da bulunmaktadır. Göçmenler bulundukları ilde yer alan Göç İdaresi Genel Müdürlüklerinden alacakları seyahat izin belgesiyle yurtiçinde serbestçe seyahat edebilmektedirler (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 56). Batı Avrupa ile birlikte gelişmiş diğer ülkelerde göçmenler için oldukça sıkı ve yasakçı politikalar uygulanmaktadır. Bazı ülkelerde göçmenlere eğitim hakkı dahi tanınmadığı görülmektedir.

4.2. Türkiye'nin Uyguladığı Ulusal ve Taraf Olduğu Uluslararası Mevzuat

Bir ülkenin gelişmesi ve kalkınması için göç kavramının önemi oldukça fazla olmaktadır. Göç akımları nedeniyle ülkeler her daim değişme sürecinde dinamik bir yapıda olmakta ve karışık olgularla karşı karşıya gelmektedirler. Kişiler, topluluklar ve kitlesel gruplar açısından göç eylemi en temelde savaş ve iç karışıklık sosyo-kültürel, iktisadi ve şehirleşme gibi faktörler açısından bir kurtuluş amacı görüldüğünden dolayı bu gruplar ve kişiler genellikle ülkeler arasında göç etmektedirler. Bu durum nedeniyle göç olgusunun idare edilmesine ihtiyaç duyulmuş ve ülkeler bu çerçevede strateji geliştirerek, kurumsal ve hukuki düzenlemelere giderek göçün toplumsal hayat bir gün kültürel yapı, çalışma alanı ve konutlar üzerine olan etkilerini en alt seviyeye indirmeye çalışmışlardır (Demirhan & Aslan, 2015, s. 24).

Türkiye'nin göç idare politikasındaki değişimler ve bu politikaların gelişim süreci beş temel unsurdan etkilenmesi çerçevesinde meydana gelmiştir. İlk olarak 1923 ve 1960 senelerini kapsayan göç politikasında, Türkiye'nin ulus-devlet inşası milli bir benlik oluşturma fikri etkili olmuştur. Milli kimlik meydana getirmeye çalışmalarıyla Türk kökenli ve Türk kültürü barındıran bireylerin ülke içerisine yerleştirilmesi ve göç politikaları kapsamında bir takım hukuki kuralların bu süreçte ortaya çıkarılması, 1934 senesinde 2510 Sayılı İskân Kanunu'nda da Türkiye'ye göç edebilme izninin sadece Türk ırkına mensup yerleşik veya göçebe bireyleri etkisi altına almış, onlara yönelik olarak çıkarılmış kararlar ele alınmıştır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 4-5). İkinci unsur ise; Türkiye'nin NATO 'ya üyeliği ile başlayan süreçtir. Bu dönemde Türkiye, göç stratejisini ve mevzuatını güvenlik temeline dayanarak oluşturmuştur. Bu bağlamda siyasi, iktisadi, sosyal bakımdan birçok politika ortaya konmuştur. Üçüncü unsur olarak; Türkiye bu dönem göç politika ve stratejilerini NATO ve Cenevre Sözleşmesi çerçevesinde düzenlemiştir. Türkiye, 1990 döneminde uluslararası göçlerle mücadele etmek zorunda kalmıştır. Dördüncü unsur da ise; Türkiye'nin AB üyelik sürecinde karşılaştığı göçlere ilişkin yeni politika ve düzenlemeler geliştirilmiştir. Türkiye hem göç alan hem göç veren hem de göçler için transit bir ülke olarak bu faktörlerin hepsini taşıyan bir konumda olmasından kaynaklanan AB ilişkilerinde küresel göç hareketleriyle ilgili maddeler son derece

önemli bir yer almıştır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 6-7). Son olarak beşinci unsur ise; 2011 senesinden günümüze dek Suriye'deki meydana gelen iç karışıklıklar nedeniyle 3,5 milyon civarında mülteci göç etmek durumunda kalmıştır. Türkiye sınırları içerisinde uluslararası koruma statüsüne alınan göçmenlerin iş bulma, topluma adaptasyonun sağlanması, barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması konuları nedeniyle göç politikalarını yeniden düzenlemek durumunda kalmıştır (Günay, Atılgan, & Serin, 2017, s. 54).

Türkiye'nin genel çerçevede belirtilen bu göç yönetimi, stratejileri Cumhuriyetin ilanından itibaren oluşturulan milli yasal metinler, uluslararası kuruluşlarca oluşturulan sözleşmeler ve AB mevzuatına uyum çerçevesinde geliştirilen birtakım çalışmalar neticesinde oluşturulmuştur. Göç politikalarında yapılan bu düzenlemelerin çoğu o dönemin geçerli durumu ve dönem içerisindeki farklılıkların etkilerini içermektedir. Öyle ki 1951 Cenevre Sözleşmesinin imzalanarak uygulamaya alınması daha ziyade batıya yönelik uyum ve küresel hukuka girmesi bakımından önem taşımaktadır. 1994 senesinde imzalanan iltica yönetmeni Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve küresel toplumda oluşan problemlere çözümler üretmek amacıyla yapılan bir uygulamadır. 2005 yılında imzalanan İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı da AB ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin memnuniyetine yönelik olarak atılan bir adım olmaktadır (Tolay, 2011, s. 210-211).

Fakat bu hukuki düzenlemelerin birçoğu olaylara olumsuz bakış açıları sebebiyle AB üyelik döneminde tekrar gözden geçirilmesi, değiştirilmesi veya yeni politikalar kapsamında güncellenmesi gerekli olan üstelik birkaçı bu bağlamda değişen kanunlardır. Bu yasalardan değişenler arasında 2006 senesinde değiştirilen 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu, 1998 yılında değiştirilen 1950 tarihli 5683 sayılı yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 1941 tarihli 4.104 sayılı Muharip Yabancı Ordu Mensuplarından Türkiye'ye İltica Edenler Hakkında Kanun, 1995 ve 2003 yıllarında iki kez değişen 1964 tarih 403 sayılı Vatandaşlık Kanunu ve 1998 yılında değişikliğe uğrayan 1950 tarih 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun bulunmaktadır (Demirhan & Aslan, 2015, s. 43). Bu kanunlar yanı sıra düzenlenen birtakım yasalarda bulunmaktadır. Bunlar; İş Kanunu ve Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında

Kanun, Türk Ceza Kanunu, Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Kanunda da bu gelişmeler neticesinde birtakım düzenleme ve değişimler bulunmaktadır. Yukarıda bahsedilen konuların dışında göç politikalarının belirlenmesi ve uygulanmasında yönetmelik, tebliğ, bakanlar kurulu kararı, genelge ve yönerge gibi düzenlemeler de bulunmaktadır. Bu ikincil düzenlemelerden bazılarını aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022):"

- *Mülteci Misafirhaneleri Yönetmeliği*
- *Türkiye'de Oturan Yabancıların Nüfus Kayıtlarının Tutulması Hakkında Yönetmelik*
- *Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*
- *Doğrudan Yabancı Yatırımlarda Yabancı Uyruklu Personel İstihdamı Hakkında Yönetmelik*
- *Türkiye'de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik*
- *Kabul, Barınma ve Geri Gönderme Merkezleri ile İlgili Yönetmelik*
- *Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu Uygulama Yönetmeliği, Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği*
- *Geri Kabul Anlaşmasıyla İlgili Başbakanlık Genelgesi*
- *25/ 09/1968 Tarih ve 6/10733 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Yürürlüğe Giren Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 Tarihli Protokolü*
- *Sınır Kapılarında Verilen Vizelerle İlgili Bakanlar Kurulu Kararı"* olarak sayılabilmektedir.

Bu alanda en son yapılan değişiklik ise 2013 yılında yapılan ve bu konuları kapsamlı bir şekilde insan haklarını esas alarak değiştiren, Göç İdaresi ile Göç Politikaları Kurulu gibi yönetsel yapıların ortaya çıkarılmasında alt yapı oluşturan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu olmaktadır. Kanunda etkili bir iltica uygulaması oluşturmak ve yönetmek, mültecilerin haklarının küresel standartlar çerçevesine uyarlanmak maksadıyla önemli noktalara yer verilmiştir. Bu kanun da amaç, kapsam, Türkiye'ye giriş-çıkış yapan yabancılar, mülteci, şarkı mülteci gibi kişilerin başvuruları, yabancıların ikamet izinleri ile sınır dışı edilmeleri geçici sığınma statüsünün değerlendirilmesi bir gün uluslararası ortak hükümler ile Göç İdaresi ve Göç Politikaları Kurulunun kurulma ve görev tanımlarına ilişkin konuları içermektedir (Demirhan & Aslan, 2015, s. 44).

Göç alan ve veren ülkeler en iyi biçimde yönetilmek zorundadırlar. Küresel göç hareketlerinde devletin göç eden bireylere karşı tavırları, ülkenin hukuki yapıda gereken özeni göstermemesi, ulusal kamu düzeni biçiminde devam etmesi göç politikalarının ve göçmen hareketlerinin yönetimini zorlaştırmaktadır. Uluslararası anlamda ulusal göç mevzuatında gerçekleştirilen düzenlemelerle birlikte bunların iyi ve düzgün biçimde hayata geçirilmesi, ülkenin ticari faaliyetlerinin gelişmesinde, kamu düzeni ve güvenliğinin sağlanmasında, ülkenin kalkınma ve büyümesinde, ülkede oluşan beyin göçüne engel olmasında ve toplumsal uyumun sağlanmasında oldukça etkili olmaktadır (Örselli & Babahanoğlu, 2016, s. 2-3). Bu nedenle ülkelerin göç hareketlerini iyi yönetmesi için gerekli ulusal ve uluslararası düzenlemeleri yaparak güçlü politikalar geliştirmeleri ile mümkün olmaktadır.

5. TÜRKİYE'YE YAPILAN GÖÇLERİN SOSYO-EKONOMİK ETKİLERİ

Dünya üzerinde ve Türkiye'de iktisadi ve sosyo-kültürel faktörler gibi birçok faktörden etkilenen aynı zamanda bu faktörleri de etkileyen bir olgu olarak göç yalnızca demografik bir eylem olarak ele alınmamalıdır. Hem iktisadi hem de sosyal etkileri bakımından göç dünyanın önemli sorunlarından biri olmaktadır. Evrensel bir olgu olan göç hareketi, ülkelerin iktisadi, siyasi ve sosyo-kültürel özellikleriyle daha da karmaşık bir yapı haline gelmiştir.

Küresel dünyada kıtlık, ekonomik sorunlar, savaş ve sosyal sorunlardan kaynaklı meydana gelen göç olayında hem göç eden kişiler hem de göç alan yer bakımından bütünleşme süreci önemli bir sorun olmaktadır. 1980'li yıllar itibariyle meydana gelen insani buhranlar neticesinde dünya üzerinde doğdukları yerleri güvenlik sebebiyle terk etmek zorunda kalarak farklı ülkelerden sığınma talep eden insan sayısında giderek artış yaşanmaktadır. Az gelişmiş ülkeler ile gelişmekte olan ülkelerde meydana gelen siyasi istikrarsızlıklar, toplu mülteci akınlarının yaşanmasına sebep olmuştur. Bu bakımdan toplu göç hareketine maruz kalan bölgelerde başta sağlık ve barınma olmak üzere eğitim, çalışma, tüketim, güvenlik, üretim ve ulaşım ağlarında sorunlar yaşanmaya başlanmıştır.

1980 senesinin başlarında Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesi ile baş gösteren iç savaş ve çatışmalar Afganistan'dan mülteci akınlarına sebep olmuş, sonrasında ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesi ile de Afganistan en çok göç veren ülkeler arasında yer almıştır. Savaşlar ve iç çatışmalarla birlikte, dünya üzerinde göç eden mülteci ve sığınmacıların yarısından fazlası Afganistan, Irak, Somali ve Sudan'daki çatışmalara ve iç savaşa maruz kalan ülke vatandaşlarından meydana gelmiştir (Karakaya, 2020, s. 116).

UNHCR'nin 2016 verilerinde küresel göçler neticesinde mültecilerin %55'inden fazlasını Suriye (5,5 milyon), Afganistan (2,5 milyon) ve Güney Sudan (1,4 milyon) vatandaşları meydana getirmektedir. Arap Baharı ile Suriye'de yaşanan iç savaştan önce dünya genelinde en çok mülteciyi veren ülke Afganistan olmaktayken 2011 senesinde Suriye'de yaşanan iç savaş ve çatışmalar sonucunda ilk sırayı Suriye

almıştır. 1980 yılında Pakistan 1,6 milyon Afgan mülteci ile en çok mülteci kabul eden ülkelerde ilk sırada yer almaktayken, 2011 yılından sonra Türkiye 3,5 milyon Suriyeli mülteciyi kabul ederek ilk sıraya yerleşmiştir (UNHCR, 2019). Bu bakımdan Suriye'de meydana gelen iç savaş nedeniyle farklı ülkelere göç eden Suriyeli mülteci ve sığınmacı sayısı da dünyadaki en fazla mülteci nüfusu olan Afganları geçmiştir.

UNHCR 2019 verilerine göre Türkiye 3,6 milyon mülteci ile ilk sırada bulunurken, Pakistan 1,4 milyon mülteci ile ikinci sırada, Uganda 1,13 milyon ile üçüncü sırada yer almaktadır. Bu bağlamda Türkiye hem 911 kilometrelik sınır komşuluğu hem de kültürel ve dini açıdan yakın olduğu Suriye'deki iç savaş ve çatışmalarda göç edilebilecek ülkeler içerisinde listenin en başında yer almaktadır.

Göç hareketinin olumlu ve olumsuz birçok etkisi bulunmaktadır. Sosyal uyumsuzluk, güvensizlik, kültürel çatışma gibi olumsuz yönlerle beraber kültür çeşitliliği, yeni istihdam alanlarının oluşması bakımından da olumlu bazı etkileri bulunmaktadır.

Ülkelerin geliştirdikleri göç politikaları ile yönetmeye çalışılan bu göç sürecinin bireyin hayatında sosyal ve ekonomik etkileri olduğu gibi ülkenin kalkınma seviyesine de önemli derecede etkileri olmaktadır. Göçler, özellikle de kitlesel göç hareketleri göçe maruz kalan yerlerde eğitim, sağlık, toplumsal değişme ve gelişim, kültürel yapılanma gibi birçok konuda değişim yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu değişimlerden ülke ve toplumun en az seviyede etkilenmesi için çeşitli göç politikaları geliştirilerek bu süreç en iyi şekilde yönetilmeye çalışılmaktadır (İnliceliler, 2019, s. 62).

5.1. Göçlerin Sosyo-Kültürel Etkileri

Kitlesel göç eylemlerinin başlıca sebeplerini savaşlar ve çatışmalar olduğu göz önünde bulundurulduğunda göç hem mülteciler açısından hem de mültecileri kabul eden ülkeler bakımından zorlu bir süreç olarak gerçekleşmektedir. Bu açıdan göçün etkileri ve yaşanan sorunlar ifade edilirken bu etkilerin göç alanlar ve göç edenler olarak iki yönüyle de ele alınması gerekmektedir. Göç eden bireyler içinde doğup büyüdükleri kültürün etkileri ile göç etmektedirler. Bu bağlamda farklı ülkelerden

gelen göçmenlerle mülteciler gittikleri ülkelerde dil ve kültürel açıdan birçok sosyal uyum problemleri ile karşılaşmaktadırlar. Göçmenler ve mülteciler ile bölge halkı arasındaki kültürel farklılıklar, ayrıca yaşam tarzındaki farklar da başlıca uyum sorunlarından olmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik alandaki sorunlar da oldukça önemli boyutta olmaktadır.

Göçün meydana getirdiği olumsuz etkiler göçmenler ve göç alan ülkedeki bireylerde ruhsal ve psikolojik bazı negatif durumların yaşanmasına da sebep olmaktadır. Göçle birlikte gelen kitlelerin barınma, yaşamını sürdürebilme gibi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için gelir kaynağı elde etmesi gerekmektedir. Göçmenlerin maddi sıkıntılarının artması, işsizlik gibi sorunlar birçok göçmenin suça yönelmesine, yasadışı işlerde faaliyet göstermelerine sebep olmaktadır (Hatipler & Daşkıran, 2021, s. 720).

Bireylerin gelmiş olduğu toplumla ahenkli şekilde bütünleşmesi, herhangi bir ayrımcılıkla karşılaşmaması bakımından sosyal uyum önem arz etmektedir. Sosyal uyum ile ilgili olarak kesin bir tanım yapabilmek oldukça güç olmaktadır. Sosyal uyumda göç edilen toplumun bakış açısı ve göç politikaları sosyal uyumu şekillendiren temel faktör olarak belirtilebilmektedir.

Birey, içinde doğduğu ve büyüdüğü toplumun sosyalleştirme biçimleri ile toplum içindeki yerini almaktadır. Barındırdığı tüm rollere ait tutumları ve davranış şekillerini içinde bulunduğu toplumdan öğrenmektedir. Göç eylemi sırasında yabancı ile yerli halkın ahenk içerisinde bir bütün oluşturması şeklinde ifade edilen uyum kavramı göç edilen ülkedeki sosyal hayat içerisinde bütün alanlarda bütünleşmenin gerçekleşmesini ifade etmektedir (Karakaya, 2020, s. 117).

Göç sonucunda meydana gelen etkiler incelenirken iki açıdan ele alınması gerekmektedir. Bunlar göç eden ve göç alanlar olarak ifade edilebilmektedir. Göç eden bireyler içinde yaşadıkları toplumun kültürel değerleri ve tutumları ile birlikte göç hareketinde bulunmaktadırlar. Bunun yanı sıra farklı kültür, dil ve değerlere sahip olan çoğu ülke, dünyada farklı ülkelerden birçok göç almakta, göç eden mülteci ve göçmenlerle dil, din, kültürel yapı gibi konularda toplumsal uyum açısından problemler yaşamaktadır. Bunlar içerisinde öncelikli olarak göçle gelenler ve yerel halk arasında ortaya çıkan kültürel yapı ve yaşam biçimleri farklılıkları gelmektedir. Bunun yanında ekonomi alanında da meydana gelen problemlerde göz

ardı edilemeyecek kadar ciddi boyutlarda gerçekleşmektedir. Göç kavramı bir taraftan farklı kültürel yapıları bir araya getirmesinin yanı sıra diğer taraftan da farklı birçok toplumun karşılıklı uyum zorluklarını da ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal bir varlık olan insan yaşam şekillerini, tutum ve davranışlarını içinde yetiştiği toplumdan öğrenmektedir. Kişinin içinde yetiştiği toplumsal yapıdan çıkarak başka bir topluma gitmesiyle bazı açılardan uyum sorunuyla karşılaşabilmektedir. Bireylerin göç ettikleri toplumdan dışlanmaması, toplumla bütünlük sağlayabilmesi bakımından sosyal uyum son derece önemli olmaktadır. Mülteci ve göçmenlerin toplumsal uyum sağlama sürecinde geldikleri ülkelerin uygulamış olduğu göç politikaları da son derece önemli olmaktadır.

Devletler gelen mülteci ve göçmenleri kabul ederken üç farklı politika geliştirmektedir. Bunlardan birincisi, devletin yeni gelen göçmen ve mültecilere karşı negatif tutum sergilemesi ve toplumdaki bireylerin de göçmenlere yönelik olumsuz tavır sergilemesi ile onları vasıfsız birer işçi olarak nitelendirmeleridir. İkinci politikada ise devletin göçe izin vermesinin yanı sıra göçü aktif olarak desteklememesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Üçüncü politikada ise göçmen ve mülteciler devletin maddi finansal desteği ile yasal hakları sınırlarında kabul edilmektedir (Çatır, 2016, s. 219). Genel olarak devletlerin göçmen ve mültecilere karşı olumlu bir tutum ve politika izlediği durumda toplumun da göçmen ve mültecilere karşı olumlu tutumu olmakta kabullenme durumu daha hızlı gerçekleşmektedir. Fakat devletlerin göçmenlere karşı olumsuz tutum ve politika sergilemesi bu kişilerin toplumda istenmeyen bireyler olarak karşılanmasına ve bu olumsuzlukların temel nedeni olarak görülmelerine neden olmaktadır. Bu bağlamda mülteci ve göçmenlerin entegrasyon sürecinde göç ettikleri ülkelerde uygulanan göç politikalarının da önemi oldukça büyük olmaktadır. Bu açıdan Türkiye'nin Suriye'den gelen kitlesel göç akımında izlemiş olduğu açık kapı politikası Çatır'ın aktardığı politika sınıflandırmasında üçüncü olarak açıklanan yani devletin maddi ve finansal destek ile hukuki ve bazı yasal haklar çerçevesinde kabul ettiği politika içerisinde yer almaktadır.

Türkiye açık kapı politikasıyla Suriye'den gelen mültecilerin önemli bir bölümünü kabul etmiştir. Fakat hem ekonomik hem de sosyal uyum alanında Türkiye'de de Suriye'den gelen mülteciler ile ilgili olarak ciddi boyutta sorunlar baş göstermektedir.

Yapılan araştırmalarda özellikle sınır illeri olan Kilis, Hatay, Şanlıurfa'da yaşlı veya genç evli veya bekâr fark etmeksizin erkeklerin Suriyeli kadınlar ile evlenme oranı oldukça artmıştır (Karakaya, 2020, s. 117).

Türkiye son yıllarda yaşadığı kitlesel göç akınları çerçevesinde yeni politikalar ve yasal düzenlemeler getirmektedir. 2011 yılında yaşanan Suriye göçün neticesinde Türkiye Suriyeli mültecilere açık kapı politikası izlemiş ve önemli bir kısmını kabul etmiştir. Fakat hem ekonomik hem de sosyal entegrasyon bakımından Suriye'den gelen kitlesel göçlerle ilgili ciddi boyutta problemler yaşanmaktadır. Özellikle kadınlar olmak üzere yerel halk Suriyelilere karşı olumsuz bir tutum içerisine girmiştir. Ayrıca Suriyeli göçmenlerin düşük gelirle kiraladıkları konutlarda çok sayıda ailenin birlikte yaşaması ve kötü koşullardaki evlere kira vermeleri de çarpık kentleşmeye neden olmaktadır. Bunun yanı sıra iktisadi ihtiyaçlar sebebiyle çocukların çalışmaya zorlanması veya yasal olmayan işler için kullanılmaları da ayrıca bir sosyal problem olarak göze çarpmaktadır.

Yapılan araştırmalar neticesinde Türkiye'nin sınırlarındaki illerde yaşlı ve genç evli ve bekâr fark etmeksizin Suriyeli kadınlarla evlenme oranları oldukça artmıştır. Hatay, Şanlıurfa ve Kilis gibi illerde gerçekleşen bu evlilikler neticesinde halkın Suriyelileri olan bakış açısı değişmiş ve Suriyelilere tepkiler meydana gelmiştir. Bunun dışında Suriyeli grupların düşük ücretlerle tuttukları evlerde çok sayıda kişiyle yaşamaları ve çok kötü durumlardaki evler için kira vermeleri de çarpık kentleşmeyi ve gecekondulaşmayı destekler bir durum olarak belirtilmektedir. İktisadi şartlarda dolayısıyla çocukların çalıştırılması veya yasal olmayan işler için kullanılmaları da farklı bir toplumsal sorununu meydana getirmektedir (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 16-17). Diğer göçmenlerin devletin sağladığı eğitim, sağlık gibi sosyal olanaklardan ve hizmetlerden ücretsiz faydalanmaları da ülkeye önemli bir maliyet yüklenmesi düşüncesi ile halkın göçmenlere karşı olumsuz bir tutum sergilemelerine neden olmaktadır. Zorunlu göçle gelen bireyler göç ettikleri yerde maddi açıdan tutunamayarak yoksullaşmaya engel olamamaktadırlar. Bu bireyler yoksullukla başa çıkabilmek için farklı politikalar geliştirmektedirler (Karakaya, 2020, s. 117).

Bu uygulamalar arasında çocukları çalıştırmak ve kadınların resmi veya dini nikâh ile evlendirilmeleri ya da evlenmeleri bulunmaktadır. Suriyeli göçmenler arasında

ekonomik baskının hafifletilmesi amacıyla bu uygulamaların oldukça yaygın olduğu görülmektedir (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 16-17). Bu açıdan göçle birlikte demografik özelliklerin hızlı bir biçimde değişiklik göstermesi toplumsal yapıda dengenin bozulmasına neden olmaktadır (Çatır, 2016, s. 218).

Devlet tarafından Suriyeli göçmen ve mültecilere sağlanan sağlık, eğitim ve sosyal yardım gibi birtakım imkânlar toplumun belli bir kesiminde olumsuz bir etki meydana getirmektedir. Bu göçmenlerin belirtilen bu hizmet ve imkânlardan ücretsiz olarak faydalanması sonucunda ülke ekonomisinde önemli ölçüde maliyet doğuracağının düşünülmesi neticesi ile göçmen ve mültecileri olan olumsuz tutum ve davranışlarda artışa neden olmaktadır. Kitlesel göç ile gelen mülteci ve göçmenler getirdikleri maddi varlıklarını göç ettikleri ülkede tutunabilmek için hızlıca tüketerek yoksulluk içine düşmektedirler. Yoksulluktan çıkabilmek için farklı kazanç elde etme yöntemleri geliştirmektedirler. Bunlar arasında kadınların resmi veya dini nikâh ile evlenmeleri ya da çocukların çalıştırılması gibi yöntemler bulunmaktadır. Suriyeli göçmen ve mülteciler arasında bu yöntemlerle yoksulluğun önüne geçirilmesi çabası oldukça sık görülmektedir (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 17).

Türkiye'de Suriye göçünün ilk gerçekleştiği zamanlarda gelenler için oldukça misafirperver ve hoşgörü içerisinde davranılırken, zamanla bu olumlu tavırlar yerini yargılayıcı ve eleştirici davranışlara çevirmiştir. Her şeyden önce kültürel yapıdaki farklılıklardan doğan uyum sorunları göçmen sayısındaki artış ve ekonomik açıdan maliyetlerin yükselmesi ile daha da belirgin hale gelmektedir (Adıgüzel, 2018, s. 151).

Kültürel uyumun yanı sıra göçle gelinen ülkenin dil, eğitim sistemi ve iktisadi yaşantılarına da alışma ve uyum sağlamada önemli etkenler arasında olmaktadır (Boz, 2016, s. 149).

Göçmenler terk ettikleri ülkelerinden yalnızca fiziki olarak ayrılmamakta, terk ettiği yerin sosyal ve kültürel unsurlarını da taşıyarak gelmektedirler. Göç ederek geldikleri yeni yerleşim alanlarında hem kendi kültürel faktörlerini hem de yeni gelinen yerleşim alanındaki mevcut kültürel yapı ile birlikte bir sosyalleşme sürecine girmektedirler. Birbirinden farklı kültürel yapılar arasındaki bu sosyalleşme ve uyum süreci çok zorlu ve uzun süreli olarak gerçekleşmektedir. Bu zorlu süreçte hem göçmenin yaklaşımı hem de bilinen ülkede uygulanan göç politikalarının önem

derecesi göz ardı edilmemelidir. Bu açıdan göçmenlerin göç süresince başa çıkmaları gereken sorunların başında sosyal uyum konusu yer almaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 157).

Bu bakımdan sosyal uyum süreci farklı iki kültürün bir araya gelmesiyle meydana gelen bir olaydır ve bu konuda uygulanacak politika ve stratejiler süreci bir nebze de olsa hafifletecektir. Türkiye son dönemlerinde karşılaştığı göç dalgaları üzerinden değerlendirilecek olursa Suriyeli göçmenlerin de sosyal uyumda problemler yaşadıkları görülmektedir. Bu bireylerin Türkiye'deki sosyokültürel yapıya hukuki yaptırımlara uyumlu bir hayat sürebilmeleri için uyum destekleri geliştirilmelidir.

5.2. Göçlerin Ekonomik Etkileri

Göçün ekonomik etkilerine bakıldığında, öncelikle göçle birlikte yaşanan nüfus artışı nedeniyle gelinen ülkede bir paylaşım sıkıntısı yaşanmaktadır. Bu sıkıntı göç eden grup ile yerel halk arasında bir rekabet ortamı oluşturmakta, yerel halk bakımından sahip olduğu varlıkları kaybetme düşüncesi yaşamaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 17). Bu bağlamda göçmenlerin konutlara olan talepleri ile toplam konut talebinde bir yükselme meydana gelerek kiralar arttırmakta ve kiracıları zorlamaktadır. Ülkenin nüfusunun göç hareketleri sonucunda artması, kişi başına düşen milli gelirin azalmasına, göçmenlerin bazı işlerde istihdam edilmesi ya da ucuz iş gücü olarak çalıştırılması durumunda işsizlik artmaktadır. Bir diğer etki de göçmenler ve özellikle de mültecilere sunulan yardımların yurt dışından sağlanması neticesinde ülkenin cari hesabında birtakım olumsuzluklar meydana getirmektedir (Şanlıöz, 2016, s. 142-143).

Bu olumsuz etkilerin yanı sıra göçün bir takım olumlu etkileri de bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde nüfus ortalamasının genelde yaşlı nüfustan oluşması ve toplam nüfusun az olması nedeniyle emek piyasasında açıklar meydana gelmektedir. Bu açıkların maddi-manevi herhangi bir harcama gerektirmeden ülkede sağlanan ücretlere oranla daha ucuz bir iş gücü ile giderilmesi bu ülke açısından ciddi avantaj sağlamaktadır. Bunun dışında bazı iş kollarında ülke halkının çalışmak istememesi ile meydana gelen açıklar yine göç ile gelen işgücü ile kapatılmaktadır. Aynı

zamanda vasıflı iş gücünün de göçle elde edilmesi bilim ve teknolojide gelişme sağlanmasına da katkı bulunmaktadır.

Genel olarak zorunlu biçimde göç eden bireylerin, plansız bir şekilde hazırlıksız olarak geldikleri ülkelerde toplumsal ve iktisadi sorunlar meydana gelmektedir. Bu sorunların en önemli neticesi de sosyal ve mekânsal ayrışma olarak görülmektedir (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352-1353). Göç sonucunda göç eden kişi geldiği bu yeni yerde kendine yer edinme mücadelesi yaşarken bir yandan da hayatta kalma ve elindekileri kaybetmemeye çalışmaktadır (Ekici & Tuncel, 2015, s. 15). Bu yaşam savaşı içerisinde göç eden bireyler genellikle kendilerine benzeyen sosyal kesime yakınlık kurmaya çabalamaktadırlar.

Göçmen toplulukların genellikle ekonomik açıdan daha düşük bir sosyal kesimi temsil etmesine bağlı olarak bu yakınlık kurma çabaları şehirlerde gecekondulaşma olarak kendini göstermektedir. Bir başka ifadeyle göçmenler gecekonduların fazlaca olduğu, gelir seviyesi düşük bölgelerde hayatlarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. Sonuç olarak göçmenler kendi içlerine kapanıp, kendilerine ait bir yaşam alanı meydana getirmekte yerel halk ile aralarındaki kopukluk nedeniyle sosyal uyum süreci zora girmektedir (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1354).

Zorunlu göçle gelen bireylerin ilk dönemlerde yaşamış oldukları işsizlik veya ucuz iş gücü kapsamında hukuki olmayan biçimde çalışmaları da istihdam açısından bazı sorunları meydana getirmektedir. Kaçak olarak istihdam edilen göçmenler sosyal iş haklarından faydalanamamakla birlikte kendilerini güvende hissedememektedirler.

Ayrıca göçmenlerin kaybedecek bir şeylerinin olmaması dolayısıyla risk alma seviyelerinin artmasına neden olmakta bu da şiddet ve suç oranlarını artırmaktadır. Bir başka sorun olarak göçmenlerin gelinen ülkenin dilini bilmemeleri ve öğrenmedeki zorluklar sebebiyle iletişim sorunları yaşanmaktadır. Bu durumun yaşanmasıyla hem göçmen hem de yerel halk açısından sosyal uyumda olumsuz etkiye neden olmaktadır (Şanlıöz, 2016, s. 143).

Göçle karşı karşıya kalınan yerde oldukça yüksek oranda iş gücü arzı kayıt dışı istihdam, enflasyon yükselmesine bağlı olarak birçok iktisadi sorun yaşanmaktadır. Bunun yanı sıra ekonomik kaynaklı gerçekleşen işçi göçlerinin neticesinde ülkeye döviz girişi yaşanmakla birlikte, bu döviz girişlerinin iyi değerlendirilmesi ile ülkenin dış açıklarının kapatılması, ülkeye yatırım sağlanması gibi birçok ekonomik

katkısı da olmaktadır. Ayrıca niteliksiz iş gücünün göç ederek gittikleri ülkede kendilerini yetiştirmiş eğitim almış, nitelikli bir birey şeklinde ülkelerine dönmeleri ülkenin kalkınmasına faydalı olmaları da göçün olumlu sonuçları arasında yer almaktadır.

Göç veren ülkeler açısından kısa vadede beşerî sermaye kaybı gerçekleşse de uzun vadede göç eden bireyler göç ettikleri yerde kazandıkları gelirleri ülkelerine göndermeleri sonucunda olumlu bir etki meydana gelmektedir. Bu döviz transferleri ülke içerisinde yatırımlara dönüştürüldüğü oranda milli gelirde de artış yaşanacak böylece ekonomik büyümeye fayda sağlayacaktır. Bu yatırımlar sonucunda geniş ölçüde istihdam imkânları oluşarak yoksulluğun da azalmasına katkı sunabilecektir. Bu açıdan göçmenlerin ülkelerine gerçekleştirdikleri döviz transferi ülkenin ekonomik büyümesine ve kalkınmasına da önemli etki etmektedir. Aynı zamanda bu transferler ile ülkelerin dış ödemeler bilançosunda da iyileşmeler görülmektedir.

Kişilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve yaşamını devam ettirebilmesi için gelir kaynağı önemli faktörlerden biri olmaktadır. Bu açıdan ekonomik faaliyetler kişinin yaşamını sürdürmesinde önemli etkiye sahiptir. İktisadi faaliyetler kişinin yaşamını idame edebilmesinin yanı sıra içinde bulunduğu toplumdaki statüsünü de belirlemektedir. Bu açıdan göçmenlerin iş piyasasında yer alması hem yaşamını devam ettirecek kaynağa ulaştırırken hem de toplumun sınıfsal yapısındaki konumuna olumlu etki etmektedir (Ciğerci, 2016, s. 110). Yoğun kitlesel göçler ülkelerin sosyal ve ekonomik yapısını oldukça büyük ölçüde etkilemektedir. Bu bakımdan istihdam imkânlarının daha çok kişiyle paylaşılması, az ücretle çalışan birey sayısındaki artış ve kalifiye (kaliteli) işgücü ihtiyacının azalması sebebiyle göçmen ve mültecilerin göç ettikleri ülkede iktisadi problemlerin ana sebebi olarak görülmelerine neden olmaktadır (Taştan, 2016, s. 11). Savaş ve iç karışıklıklar kitlesel göçün temel sebebi olarak ifade edilirken, meydana gelen kitlesel göçler çevredeki ülkeleri ve toplumları ekonomik anlamda etkisi altına almaktadır. Genel olarak da bu kitlesel göç ile ülkeler niteliksiz bir iş gücüne maruz kalmaktadırlar. Kitlesel göçler, savaş ve iç karışıklık kaynaklı olarak meydana geldiğinde öncelikle komşu ülkelere sığınma olarak gerçekleşmektedir. Bu kitlesel grupların bir kısmı daha iyi bir yaşam şartı ve sosyal hayat için ilk olarak geldikleri ülkeyi terk ederek

daha iyi yaşam koşullarına ulaşacaklarını düşündükleri ülkelere göç etmektedir (Tunç, 2015, s. 32).

2011 yılında Suriye'den yapılan kitlesel göçler ile Türkiye en çok mülteci kabul eden ülkeler arasında ilk sırada yer almıştır. Türkiye, 2011 senesinden başlayarak 2014 senesine kadar Suriyeli mültecilere ve sığınmacılara 4,5 milyar dolarlık harcama gerçekleştirmiştir (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 12).

Türkiye'nin, Suriyeliler için yaptığı her 17 dolarlık harcama karşısında Birleşmiş Milletler yalnızca 1 dolarlık harcama gerçekleştirmektedir. Ulusal platformdaki maddi desteğin yetersiz olması Suriye'den gelen kitlesel göçün Türkiye ekonomisi üzerindeki yükünü oldukça arttırmaktadır (Tunç, 2015, s. 48). Eğitimin kazanç sağlayıcı işlerde çalışma imkânı sunan bir faktör olarak kabul edildiği göz önünde bulundurulursa Suriyeli göçmenlerde kadınların %64'lük kısmının ilkokul ve altında, %21'lik kısmının ise okuma yazmayı hiç bilmemesi meslek edinme veya kazanç sağlayıcı işlerde yer almalarının sürece uzun zaman alacağı ve bu konularda katılımın düşük olacağını yansıtmaktadır (Tunç, 2015, s. 48). Ayrıca kamplarda kalan Suriyelilerin dışındaki göçmen ve mülteciler de kendi imkânları ile yaşamaya çalışmakta, barınma ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konutlara olan talepleri ile kira artışlarına neden olmaktadır. Bu kitlesel göçlerin neticesinde meydana gelen ekonomik sorunlardan biri de tüketim hızının artması dolayısıyla gıda fiyatlarındaki artış olmaktadır (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 17).

Bu etkinin yanı sıra toplumun işgücü piyasasındaki imkanları ve istihdamı göçmen ve mültecilerle paylaşmak zorunda kalması, düşük ücretle çalışan iş gücünün çoğalması, tüketim hızı ve talebin artmasına bağlı olarak gıda fiyatlarındaki artışlar gibi etmenler kitlesel göçe maruz kalan ülkelerin baş etmesi gereken problemler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalarda sınır bölgedeki işini kaybeden bireyler, %40 ile %100 aralığındaki oranlarda işini kaybetmelerinin göçmen veya mülteciler kaynaklı gerçekleştiğini ifade etmektedirler (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 17).

Göçlerin göç alan ülkeler açısından da olumlu birtakım sonuçları bulunmaktadır. İşgücü açıklarının herhangi bir maliyete katlanılmadan ya da çok az maliyetle kapatılması üretimin arttırılmasına katkı sunmaktadır. İşgücü açığı olan bir ülkenin göç alması sonucunda işgücü açıkları kapanarak çalışabilir olan nüfusun artmasına

imkân sağlamaktadır. Bunun sonucunda da üretim artarak ülke ekonomisini olumlu etkilemektedir. Göç sebebiyle ucuz işgücü ile üretim yapılması göç alan ülke açısından daha az maliyetle üretim faaliyetinde bulunma imkânı sağlayarak göç alan ülkenin diğer ülkelerle rekabet edebilme fırsatını arttırmaktadır.

Göçmenlerin ülkelerine yaptıkları döviz transferi aynı zamanda tasarrufun artması, likidite sorununa çözüm olması, fiziki alt yapı hizmetlerinin de geliştirilmesi gibi birtakım avantajlar sağlamaktadır.

Göç eyleminin etkilerine bakıldığında genel olarak olumsuz etkiler görülse de göç alan ülke bakımından bazı olumlu ve fırsata dönüştürülecek unsurlar bulunmaktadır. Göç ne sebeple gerçekleşmiş olursa olsun, göç alan bölge veya ülkede şehrin fiziki yapısıyla birlikte, hem çevre hem de kültür bakımından da değişimler olmaktadır. Bölge genelinde yaşanan nüfus artışı ile farklı kültürlerin bir araya gelmesi sonucunda kültürel bir zenginlik yaşanmaktadır (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352).

Yaşanan göçler, bölgede işgücü açığı olması durumunda açığın gelen göçlerle kapatılarak yatırım alanında da olumlu gelişmeler yaşanmasını sağlamaktadır. Bunun yanı sıra iş gücü arzının çeşitli yetenek ve fikirlerin de meydana gelmesine katkısı olmaktadır (İnliceliler, 2019, s. 60). İktisadi bakımdan bir başka unsur da üretimde yaşanan artışlardır. Suriye göçünde de yaşandığı üzere göçmenlerin kamplardaki ihtiyaçlarının tedarik edilmesi amacıyla Türkiye'de firmalardan birçok malzeme temin edilmiştir. Bu malzemelerin Türkiye'de bulunan firmalardan sağlanması yanında göçle gelen Suriyeli göçmenlerin de kurmuş oldukları küçük ve orta ölçekli işletmeler ülke ekonomisine hem üretim hem de ticaret bakımından katkı sağlamıştır (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 9).

Göçün ekonomik etkilerinin bir diğer yanı da ülkeye yeni paranın girmesidir. Göç eden bireylerin sahip olduğu dövizler ülke ekonomisine aktarılarak ülke ekonomisine para girişi sağlanmaktadır. Yatırımların yapıldığı bölgelerde üretim faktörlerinin kullanılmasına bağlı olarak üretimde artış yaşanırken piyasa arzı ve istihdamla birlikte artış göstermektedir. Bu durum sonucunda bölgedeki yoksullukta da azalma meydana gelebilmektedir (İnliceliler, 2019, s. 61). Bu bağlamda küresel göç eyleminin sosyoekonomik alanda olumlu etkileri olmaktadır. Göç eyleminin hem sosyal ve kültürel hem de ekonomik anlamda pozitif etki meydana getirmesi mümkün olmaktadır. Göç eden bireylerin yapısal özelliği, göçün nedeni, göç edilen

ülkenin şartları ve özellikleri, politik ilişkileri gibi konular göçün etki düzeyinde bir takım farklılıklara sebep olmaktadır. Bu farklılıklar neticesinde meydana gelecek etkilerin araştırılması ve iyi analiz edilmesi hem ülkenin uluslararası alanda politik ilişkileri hem göç sürecinin iyi yönetilmesi açısından geliştirilecek göç politikaları hem de iktisadi büyüme ve kalkınma politikaları gibi başlıklar bakımından oldukça önem arz etmektedir (İnliceliler, 2019, s. 62).

Göçün bu olumlu etkilerinin yanında bazı olumsuz etkileri de olmaktadır. Göç alan ülkelerdeki nüfus artışı sonucunda yol, hastane, konut gibi bazı yatırımların zorunluluk teşkil etmesi ve artan nüfusa yetersiz kalması nedeniyle yenilerinin yapılması gerekliliği devlet ekonomisine ek maliyet yüklemektedir. Kamu harcamalarındaki artışlar devlet hazinesine yük olmakta ve bu bağlamda bütçe açıkları meydana gelmektedir. Bütçe açıklarının finanse edilmesi ise genellikle daha çok borçlanarak giderilmektedir. Bu çerçevede kamu harcamalarındaki ek harcamalar bütçe dengesini bozmakta, gelir dağılımını olumsuz etkilemektedir.

Göçün sosyal ve toplumsal gelişim, refah, kültürel çeşitlilik gibi olumlu etkileri olduğu gibi ülkeye sosyal ve ekonomik anlamda bazı olumsuz etkileri de bulunmaktadır. Özellikle göçle gelen bireylerin işgücü piyasasına girmesiyle olumlu etki oluşmasının yanı sıra olumsuz etkileri de olabilmektedir.

İstihdam ve işsizlik konuları hem sosyal hem de iktisadi tarafı olan çok yönlü bir etkidir. Göç eden bireylerin en temel sıkıntılarından biri de istihdam konusu olmaktadır. Eğer göç alan bölgede veya ülkede işsizlik fazlaysa yeni gelen işsiz nüfusla birlikte daha da karmaşık ve sıkıntılı bir durum meydana gelmektedir.

Göçmenlerin bir takım yerel firmalarca kayıt dışı ve düşük ücretli olarak çalıştırılması bölge halkı tarafından işsiz kalma tehlikesi ile tepkilere neden olurken, firmalar arasında da haksız rekabetin oluşmasına ve uzun dönemde piyasada bozulmalara sebep olmaktadır (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 17).

Göçmen işçiler geldikleri bölgede iş gücü piyasasında yerel işçiler ile aynı koşullarda olamamaktadır. Ücretin düşüklüğü, çalışma saatlerinin uzun olması, yüksek risk barındıran işlerde çalışmaları ve sigortalarının olmaması gibi olumsuz şartlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bunun yanı sıra göçmenlerin kurduğu firmaların çoğunun kayıtlı olmaması ve bu nedenle SGK işveren primleri, vergi ödemeleri gibi sorumlulukları ve yükümlülükleri gerçekleştirmemeleri iş gücü piyasasındaki mevcut

rekabeti bozmakta ve ücret düzenlemelerini de olumsuz biçimde etkilemektedir (İnliceliler, 2019, s. 62).

Göçmenlerin iktisadi olarak meydana getirdikleri negatif etkilerden bir diğeri de bölgesel enflasyonda yaşanan artıştır. Göçmen ve mültecilerin temel gıda ürünleri ilk sırada olmak üzere çok sayıda ürüne olan talebi arttırması sebebiyle fiyatlar genel seviyesinde artışa sebep olmaktadır.

Temel gıda maddelerinde oluşan enflasyon artışı süreçle birlikte farklı alanlara da yayılmaktadır. Bu açıdan göç alan yerlerde karşılaşılan temel problemlerden bir diğeri de gecekondulaşmayla birlikte çarpık kentleşme ve kiralardaki yükselişlerdir. Göç alan bölgede yaşanan nüfus artışıyla konut açığı sıkıntısı yaşanmakta ve kısıtlı konut sayısı nedeniyle artan talep sonucunda kiralarda büyük artışlar meydana gelmektedir (İnliceliler, 2019, s. 62). Bunun yanı sıra bölgede yaşanan nüfus artışıyla konut inşaatında da hareketlenme meydana gelmektedir. Bu bağlamda konut sayısına olan talep konut arzında da artışı sağlamakla birlikte konut bedellerinin de yükselmesine sebep olmaktadır.

Konut sıkıntısı ile birlikte şehirlerin ani göç hareketliliği ile karşılaşması ve sanayileşmenin tam anlamıyla oluşmadığı şartlarda barınma problemi ve istihdam sorunları neticesinde gecekondulaşma meydana gelmektedir (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1353). Göçe fazla maruz kalan bölgelerde hem kiraların yüksek olması hem de konutların yetersizliği sebebiyle gecekondulaşma yaşanmaktadır. Bu bağlamda çarpık kentleşme, kaçak yapılar, çevre kirliliği gibi çevresel sorunlar, sağlıklı olmayan şartlar gibi sosyal ekonomik ve kültürel problemlere sebep olduğu ifade edilebilir.

Göç sonucunda hızlı ve ani yaşanan çevre değişimi, sosyokültürel ve fiziksel olarak bireyi ve göç alan toplumu etkileyerek sağlık faktörleri üzerinde bir takım etkilere sebep olmaktadır. Göç eden bireylerin sağlık durumlarına bakıldığında az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru yapılan göç hareketlerinde gelişmiş ülkelerdeki iyi sağlık koşulları neticesinde göçmenlerin sağlık durumlarında pozitif yönlü bir gelişme meydana gelmektedir. Fakat zorunlu göç ile afet, savaş, terör gibi zaruri sebepler neticesinde ülkelerinden göç eden kişiler şiddet, zorlu şartlarda göç etme ve yaşama, yetersiz beslenme, stres gibi durumlarla karşı karşıya kaldıkları için salgın hastalıklara maruz kalarak, göç ettikleri bölgenin de daha önce

karşılaşmadığı sağlık sorunlarını ortaya çıkarabilmektedir (İnliceliler, 2019, s. 63). Aynı zamanda göç alan yerde yeterli sağlık hizmetlerinin olmaması, göç eden bireylerin SGK veya yeşil karta sahip olmaması sebebiyle hastalıkların tedavi edilememe durumu ortaya çıkmakta ve salgın hastalıkların daha da yayılmasına neden olmaktadır. Bir diğer sorun olarak da daha önce görülmeyen veya kontrol altına alınan hastalıkların da tekrar görülmesine sebep olmaktadır. Göçmenlerin zorunlu göç süreci sonucunda fiziksel olduğu kadar psikolojik açıdan da sağlık problemleri meydana gelebilmektedir. Göç kavramıyla farklı kültürel değer yargılarına sahip kişiler bir araya gelmekte, bunun sonucunda da sosyal uyum problemleri oluşmaktadır. Oluşan bu uyum sorunları neticesinde kişinin davranışlarında tutarsızlıklar yaşanmaktadır. Göç sonunda göç eden bireylerde depresyon ve anksiyete bozuklukları gibi ruhsal problemler ortaya çıkabilmektedir. En temel ve geçici durumlarda göçmenler en basit olgu olan stresle bile mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar. İş bulamama, gelecek konusundaki belirsizlikler, dil ve eğitim engelleri, geçim sıkıntısı, toplumsal yapıdaki statüleri kaybetme gibi strese bağlı çeşitli sorunlara sebep olmakla birlikte kişilerde stres temelli bir takım psikolojik problemlerle beraber çeşitli sağlık sorunları da görülmektedir (İnliceliler, 2019, s. 63).

Göçmenlerin kendilerini iyi ifade edebilmesi amacıyla dil yeterliliği olması, içinde yaşadığı kültürün hem maddi hem de manevi öğelerini ve davranış şekillerini öğrenmesi toplumsal yapıya uyum sağlaması bakımından oldukça önem arz etmektedir (Aksoy, 2012, s. 302). Göçmen ve mültecilerin entegrasyon süresi boyunca yaşadıkları bu sorunların giderilmesi amacıyla göç eden bireylere yönelik dil kursları verilmekte, göçmen ve mültecilerin sosyal kesimlerle etkileşim içinde olmaları için rehberlik gibi sosyal hizmetler verilmektedir (İnliceliler, 2019, s. 63).

Dilin önemli problemler arasında olması nedeniyle göçmenler eğitim alma açısından da sorunlar yaşamaktadır. Göçmen çocuklardan oluşan grupların çoğu en temel eğitimleri alamamakta, eğitim olanaklarından faydalanamamaktadır. Göçle geldikleri ülke içerisinde eğitimini sürdüren çocukların büyük bir bölümü ayrımcılık, dil, maddi imkânların kasıtlı olması, arkadaşlık kuramama gibi problemlerle karşılaşmaktadır. Bu bağlamda göçmen çocuklar iyi bir eğitim süreci yaşama ve içinde bulunmuş oldukları bu yeni topluma, kültürel yapıya uyumda zorlanmaktadır.

Göçmenlerdeki lisan problemi kişilerin sürekli olarak birlikte hareket etmelerine, toplumdan soyutlanmasına ve asimile olmalarına sebebiyet vermektedir. Bu açıdan eğitim seviyesinin düşük olması, maddi sorunlar ve gecekondu bölgelerinde yaşamını devam ettiren göçmenlerin yıllar geçse de bulundukları bölgenin veya ülkenin dilini kullanmadıkları gözlenmiştir. Toplumsal uyumu sağlayamayan, toplumla etkileşim haline giremeyen göçmenler kendi hayatlarındaki iktisadi ve kültürel problemlerle birlikte içinde bulunduğu bölgede de olumsuz etkilere sebep olmaktadır.

Kültür ve göç birbirinden bağımsız olmamakla birlikte birbirini önemli ölçüde etkileyen iki olgudur. Göçmen kendi benimsediği kültürü gittiği bölgeye taşımakla beraber göç ettiği bölgenin kültüründen de önemli ölçüde etkilenmektedir. Birbirinden farklı din, kültürel ve fiziksel yapıya sahip topluluklar bir araya geldiğinde toplumda değişim ve etkileşim yaşanmaktadır (İnliceliler, 2019, s. 64).

Kültürel etkileşimdeki ana öğe göç eden bireyler ile göç edilen bölgede bulunan yerel halk arasındaki sosyal ve kültürel farklılıklar olmaktadır. Bu farklılıklar neticesinde toplumsal yapının ayırt edici özellikleri öne çıkmakta, kültürel ve sosyal farklılıklardaki belirginlikler sonucunda da etkileşim ve uyum süreci zorlu geçmektedir (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352).

Bu etkileşimin zorlu geçmesi toplumda ayrışma ve asimile olma gibi sorunları beraberinde getirirken, etkileşimin ve uyumun sorunsuz gerçekleşmesi durumunda kültürleşmenin meydana getirdiği toplumsal değişimler de yaşanmaktadır (Tümtaş & Ergun, 2016, s. 1352).

Göç ile birlikte ülkeler arasındaki etkileşim kültürel ve toplumsal olmasının yanı sıra ekonomik etkiler yönünde de gerçekleşmektedir. Göç eden kişiler ülkelerine ziyaret amaçlı gittiklerinde veya tamamen dönüş yaptıklarında ülkelerine döviz girişi sağlamaktadır. Göçmenlerin bu döviz işlemi ülkelerin birbiriyle olan iktisadi etkileşimini de sağlamaktadır. Göç ile hem göç alan ülke hem de göç veren ülke ekonomisinde olumlu ve olumsuz etkiler olmaktadır. Göç veren ülke açısından göçmenlerin kendi ülkelerine geri dönüşleri sonucunda farklı sahalarda yatırımlara yönelmeleri yeni iş alanlarının meydana gelmesine katkıda bulunmaktadır. Ayrıca farklı bölgelerde meydana gelen yeni iş olanakları da bölgeler arasındaki gelir dengesizliğini azaltıcı etki oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra göçmen kişilerin

ülkelerine gelirken getirdikleri dövizler ülke ekonomisine olumlu yönde etki ederek ekonomik gelirde artışa neden olmaktadır. Bu bağlamda da devletin topluma daha kaliteli hizmet sunmasını sağlamaktadır.

Çoğunluğu kayıt dışı ve sigortasız çalışan mülteci ve göçmenlerin göç ettikleri bölgenin ekonomik yapısına birçok etkisi olmaktadır. Bu göçlerin devlet bütçesine ek maliyetler oluşturmakla birlikte birçok işveren ucuz iş gücü olanaklarından faydalanmak amacıyla göçmen ve mültecileri işe almaktadır. Aynı zamanda maddi durumu diğer göçmen ve mültecilere göre daha iyi olanlara yüksek fiyatlarla evini kiraya veren ev sahipleri nedeniyle yoğun göç alan bölgelerde ev kiraları %100'den fazla artış göstermiştir (Şahin & Düzgün, 2015, s. 175). Bu bakımdan konut sahipleri ekonomik anlamda oldukça kârlı bir duruma geçerken kirada yaşayan yerel halkın yaşamı gittikçe zor bir hal almaktadır.

Türkiye 2011-2014 yılları arasında Suriyeli göçmen ve mülteciler için toplamda 4,5 milyar dolarlık harcama yapmış, Türkiye'nin yapmış olduğu bu harcamaya karşılık Birleşmiş Milletler destekli kaynak toplamı 246 milyon dolar civarında olmuştur (Oytun & Gündoğar, 2015, s. 12).

Türkiye'nin günümüz durumu ele alındığında Suriye'deki iç savaş ve çatışmalar sebebiyle ülkeye gelen zorunlu ve kitlesel göç ihtiyaç duyulan emekten çok fazla olduğundan dolayı yerleşik iş gücünü de olumsuz etkilemiştir. İş gücü piyasasına katılmak isteyen göçmen ve mülteciler, işgücü arzını arttırarak iş gücü gelirinin de düşmesine neden olmuştur. Aynı zamanda Suriyeli göçmen ve mültecilere çalışma izni verilmesi de Suriyeli nüfusun fazla olduğu iller başta olmak üzere Türkiye'de emek piyasasındaki rekabeti arttırarak işsizlik konusunda olumsuz etki meydana getirmiştir (Boz, 2016, s. 150).

SONUÇ

Göç, geçmişten günümüze kadar devam eden bir olgudur. İnsanlar tarih boyunca genellikle ekonomik ve güvenlik sebebiyle göç etmişlerdir. Türkiye de jeopolitik konumu gereği tarih boyunca hem iç göç hem de dış göç hareketleriyle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'ye gerçekleştirilen bu göçlerin çoğunluğu yerleşme amacıyla yapılmış olup, ayrıca Avrupa ülkelerine geçmek için Türkiye transit ülke olarak da kullanılmış ve bu bağlamda birçok transit göçle de karşılaşmıştır. Türkiye, günümüzde de düzenli, düzensiz ve transit birçok göçe maruz kalmaya da devam etmektedir.

Göç hareketlerinin hem göç alan hem de göç veren ülkeler için farklı sonuçları olmaktadır. Göç veren ülkelerde göç eden kesimin vasıfsız olması gittiği ülkede iş bulma amacıyla kendini yetiştirip eğitimli bir birey olarak ülkesine geri dönmesi, ülkenin herhangi bir maliyete katlanmadan beşeri sermaye kazanmasını sağlamaktadır. Ayrıca göç eden bireylerin geride bıraktıkları yakınlarına yaptıkları döviz transferleri de ülkeye döviz girişini sağlayarak doğru yönlendirildiği takdirde ülkenin ödemeler dengesinde olumlu etki yapmakta, ayrıca döviz girişinin yatırımlarda değerlendirilmesiyle ülkenin kalkınmasında da önemli etkileri olmaktadır.

Göç hareketlerinin göç alan ülke açısından da bazı sonuçları bulunmaktadır. Gelen bireylerin eğitimli olması ülkenin beşeri sermayesine katkı da bulunmaktayken bu kişilerin vasıfsız olması ülkede istihdam sorunları oluşturmaktadır. Ayrıca göçmenlerin kalacak yer sorunu göç edilen bölgelerde konut kiralarında artışlara neden olmaktadır. Göçmenlerin birçoğunun kendi imkânlarıyla sağlığa uygun olmayan kötü şartlarda kalmaları sağlık sorunlarıyla birlikte bazı salgın hastalıkların da görülmesine neden olmaktadır.

Kitlesel göçe maruz kalan ülkelerde maliyetlerde de artış meydana gelmektedir. Eğitim, sağlık ve sosyal yardım gibi bazı kamu harcamalarının artışı, kayıt dışı istihdam neticesinde kamu gelirlerinin azalması göç alan ülkeyi ekonomik açıdan olumsuz etkilemektedir.

Kitlesel göç hareketlerinin, Türkiye'ye ülke dışından para girişi ve yatırımlara katkı sağlaması ile üretimi arttırması açısından birtakım olumlu etkileri olduğu gibi, kayıt dışı istihdam ile vergi ve sigorta primlerinde ödemelerin bozulması, konut kiralarında artış yaşanması ve gecekonduların çoğalmasıyla çarpık kentleşmenin yaygınlaşması gibi olumsuz etkilere de neden olmaktadır. Ayrıca kiralardaki artışların bölge halkının gelirini barınma ihtiyacına aktarması, tasarruflarda azalmaya neden olarak milli geliri olumsuz etkilemektedir. Kayıt dışı istihdam ile vergi ve sigorta prim ödemelerinde bozulmalar meydana gelerek devlet gelirlerinde azalmanın yanı sıra ülke halkının işten çıkarmalarla karşı karşıya kalmaları sonucunda işsizlik oranlarında artış meydana gelmektedir. Kayıt dışı istihdam nedeniyle rekabet piyasasında da bozulmalar gerçekleşmektedir.

Göç alan ülkelerde yoğun göçler sonucunda gelir dağılımının bozulması, yoksulluğun artması, göçmenlerin idare edilmelerinin zorlaşması neticesinde güvenlik ve suç sorunları ortaya çıkmaktadır. Kitlesel göçlerin ekonomiye önemli ölçüde yük oluşturmasının yanı sıra göç alan ülke açısından sosyal uyum ve güvenlik sorunları ile birlikte altyapı ve hizmetlerinde aksamaları da beraberinde getirmektedir.

Son yıllarda yoğun ve kitlesel göç ile karşı karşıya kalan Türkiye'de olumsuzlukların önlenmesi açısından gerekli önemlerin alınması, yeni politikalar geliştirilerek göçün ekonomi üzerindeki baskısının en aza indirilmesi gerekmektedir. Uluslararası kuruluşlar tarafından Türkiye'ye yapılan yardımların bir kısmının göçmenlerin mesleki eğitim kurslarına yönelik harcanması ülkedeki beşeri sermayeyi arttırmak için fayda sağlayacaktır. Göçmenlerin ülkelerine dönmeleri için politikalar geliştirilmeli ve bu açıdan uluslararası platformda önemli çalışmalar yapılmalıdır.

Ayrıca güvenlik sorunlarının ve suç oranlarının azaltılması açısından gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması ülke içerisindeki huzur ortamının sağlanmasına katkı sunarak göçmenlerin uyum sürecini de hızlandıracaktır.

KAYNAKÇA

Abadan Unat, N. (2017). *Bitmeyen Göç.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi.* Ankara: Nobel Yayınları.

Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye'de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993).* Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Akın, A. (2009). Sosyal Dışlanma ve Kadın Sağlığı. *Sosyal Hizmet Sempozyumu Kongre Kitabı.* Ankara: Başkent Üniversitesi Sağlık bilimleri Fakültesi.

Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve KültürlerArası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5*(20), 292-303.

Aktaş, M. (2015). Ücret Odaklı Uluslar Arası İşgücü Hareketliliğinin İşgücü Piyasalarına Etkileri. *Tesam Akademi Dergisi, 2*(2), 197-219.

Altıntaş, S. (2014). Davetsiz Misafirler: Türkiye'deki Mültecilerin Mağduriyet Görünümleri. *İdeal Kent-Kent Araştırmaları Dergisi*(14), 252-276.

Altuğ, Y. (1996). Balkanlardan Ana Yurda Yapılan Göçlerin Mahiyeti. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 32*(2-4), 846-857.

Aslan, N. (2017). Türkiye Ekonomisinin Göç İmtihanları. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 186-1895). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

AÜSBF. (1973). *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi, Lozan Barış Konferansı Tutanaklar Belgeler* (Cilt 1). (S. Meray, Çev.) AÜSBF Yayınları.

Aydın, C. (1998). *Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası.* Ankara: Doğan Yayıncılık.

Aydın, E. K., & Özcan, B. (2017). Göç ve Göçün Belirleyicileri Arasında İlişki: Panel Veri Analizi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1776-1787). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Bakırtaş, T., & Kandemir, O. (2010). Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 18*(3), 961-974.

Bali, B. B., & Gündoğdu, H. (2017). Merkezi Yönetim Tarafından Uygulanan Göç Politikalarının Bir Analizi: Türkiye Örneği. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 183-198). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Bartram, D., Monforte, P., & Poros, P. V. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. (I. A. Tuncay, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.

Başel, H. (2007). Türkiye'de Nüfus Hareketleri ve İç Göçün Nedenleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 1*(53), 515-542.

Bayraklı, C. (2007). Dış Göçün sosyo-ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutlarında Yaşayan (İzmir) Bulgaristan Göçmenleri Örneği. Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Betts, A. (2020). *Zorunlu Göç ve Küresel Politika.* (S. M. Türkaslan, Çev.) Ankara: Hece Yayınları.

Birleşmiş Milletler. (2020). *Birleşmiş Milletler Nüfus Bölümü Ekonomik ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı*. Haziran 25, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler: https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock adresinden alındı

Boz, D. (2016). Dış Göçler Olgusu ve Etkisi: Türkiye-Suriye Üzerine Bir İnceleme. *Sosyoekonomi, 24*(30).

Cankara, Y., & Çerez, O. (2020). Tarihsel Süreç İçerisinde Afganistan'ın Göç Sorunu ve Türkiye'ye Yansımaları. *Türk Dünyası Araştırmaları, 124*(245), 447-460.

Castles, s., & Kosack, G. (1973). *Immigrant Workers and Class Structure in Western Europe.* London: Oxford University Press.

Castles, S., & Miller, M. J. (2009). The Age Of Migration. International Population Movements in the World. *University of Nottingham, 5*(2), 95-128.

Ciğerci, N. (2016). *Bursa-Kırcaali Hattı:1989'da Gelen Bulgaristan Göçmenleri Örneği, Müreselleşme Çağında Göç.* (G. I. Öner, & A. Ş. Öner, Dü) İletişim Yayın.

Corbett, J. (2005). *"Ernest George Ravenstein: The Laws of Migration, 1885"*. (http://csiss.ncgia.ucsb.edu/)

Çağlar, T. (2018, Haziran). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(8), 26-49.

Çağlar, T. (2018, Haziran). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(8), 26-49.

Çağlar, T. (2018). Göç Çalışmaları İçin Kavramsal Bir Çerçeve. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi, 5*(8), 26-49.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(17), 67-91.

Çanlı, M. (1994). Yunanistan'daki Türklerin Anadolu'ya Nakledilmesi II. *arih ve Toplum*(130), 51-59.

Çatır, G. (2016). *Zorunlu Göç Tecrübesinin Devlet Politikasındaki Yansıması: Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitlesel Göçün analizi, Küreselleşme Çağında Göç.* (G. I. Öner, & A. Ş. Öner, Dü) İletişim Yayınları.

Çavuşoğlu, H. (2006). Uluslararası Göç: Nedenleri, Tiplere, Türleri ve Göçmenler. 06 15, 2022 tarihinde www.balgoc.org adresinden alındı

Çiçekli, B. (2009). *Ululslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çiçekli, B. (2014). *Yabancılar Ve Mülteci Hukuku.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Çobanoğlu, Z. (1996). *Konut Sağlığı.* Ankara: Somgür Yayınevi.

Çulha, İ. (2017). Bulgaristan Türklerinin Türkiye'ye Göç Süreci. *Akademik-Der*(1), 51-71.

Dağdeviren, Z. (2017). Suriye Krizi ile Ortaya Çıkan Göçlerin Türk Dış Politikası ve Kamu Yönetimi Üzerindeki Etkileri. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve*

Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü içinde (s. 421-435). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Demir, Ö., Görgün, B., & Oktay, A. (2017). Göçün Maliyetleme Etkisine Sosyal Güvenlik Unsurundan Bakış; Elazığ Örneklemesi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1896-1910). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Demirhan, Y., & Aslan, S. (2015). Türkiye'nin Sınır Ötesi Göç Politikaları ve Yönetimi. *Birey ve Toplum, 5*(9), 23-62.

Demirkan, B. (2011). *Göç ve Göç Psikolojisi.* 06 17, 2022 tarihinde www.tavsiyeediyorum.com adresinden alındı

Duman, S. (2008, Bahar). Atatürk Döneminde Romanya'dan Türk Göçleri 1923-1938. *Bilig*(45), 23-45.

Dursun, G. (2017). OECD Ülkelerinde Göç, İşsizlik ve Büyüme: Panel Eşbütünleşme Yaklaşımı. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1857-1885). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Düşükcan, M., Süzen, E., & Kazu, E. (2017). Suriye'den Gelen Göçün Sağlık Üzerindeki Etkileri. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1670-1679). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Edwards, A. (2012). Temporary Protection, Derogation and The 1951 Refugee Convention. *Melburne Journal of International Law, 13*, 1-41.

EGM. (2022). *Yabancıyım İkametgah ve Seyahat Haklarımla İlgili Bilgi Almak İstiyorum*. 06 15, 2022 tarihinde Emiyet Genel Müdürlüğü: https://www.egm.gov.tr/yabanciyim-ikametgah-ve-seyahat-haklarimla-ilgili-bilgi-almak-istiyorum adresinden alındı

Ekici, S., & Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum, 5*(9), 9-22.

Engin, C., & Konuk, T. (2020). Türkiye Ekonomisinde Uluslararası Göçün İşsizlik ve Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi: Ekonometrik Bir Analiz.

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakğltesi Dergisi, 10(1), 103-123.

Eraldemir, Z. (2013). Türkiye'de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları:İskenderun-Dörtyol Örneği. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdoğan, M. M., & Ayhan, K. (2015). *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler.* İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci Politikası: Avrupa Birliği ve Türkiye Karşılaştırması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14*(39), 1-30.

Ersoy, A. F., & Turan, N. (2019). Sığınmacı ve Göçmen Öğrencilerde Sosyal Dışlanma ve Çeteleşme. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 54*(2), 828-840.

Faist, T. (2003). *Uluslararası Göç ve Ulus Aşırı Toplumsal Alanlar.* İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Genç, Y., Gündüz, D. U., & Çöpoğlu, M. (2019). Göç ve Kalkınma İlişkisi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi, 7*(18), 479-498.

Genç, Y., Gündüz, D. U., & Çöpoğlu, M. (2019, Haziran). Göç ve Kalkınma İlişkisi. *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi, 7*(18), 479-498.

Geray, C. (1962). *Türkiye'den ve Türkiye'ye Göçler ve Göçmenlerin İskanı.* Ankara: Ajans Türk Matbaası.

Goodwin-Gill, G. S., & McAdam, J. (2007). The Refugee in International Law. *The Refugee in International Law.* içinde Oxford.

Göç Araştırmaları Dergisi. (2016). Türkiye Göç Raporu 2015. *3*(2), s. 129-186.

Göç İdaresi Başkanlığı. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü-Uluslararası Göç Hukuku No:18.* 06 15, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/kurumlar/goc.gov.tr/files/goc_terimleri_sozlugu(1).pdf adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2021). *Göç İdaresi Giriş-Çıkış*. Haziran 15, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/giris-cikis adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Göç Tarihi*. Haziran 25, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Kitlesel Akınlar*. Haziran 25, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/kitlesel-akinlar#:~:text=1992%2D1998%20y%C4%B1llar%C4%B1%20aras%C4%B1nda%20Bosna,milyon%20ki%C5%9Fi%20T%C3%BCrkiye'ye%20gelmi%C5%9Ftir. adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Mülteci*. Haziran 06, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/multeci adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Ulusal Mevzuat*. Haziran 25, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/ulusal-mevzuat adresinden alındı

Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). *Uluslararası Koruma*. Haziran 25, 2022 tarihinde Göç İdaresi Başkanlığı: https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler adresinden alındı

Gök, G. O. (2016). Kimişn Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvenlik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(31), 65-82.

Güler, A., & Özer, M. A. (2017). Geçmişten Günümüze Türkiye Cumhuriyeti'nin Göç Politika, Mevzuat ve Yaklaşımının Değerlendirilmesi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1922-1943). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Güler, H. (2020a). Afganlı Göçmenlerin Göç Süreçleri ve İşçilik Deneyimleri: Uşak İli Örneği. *Çalışma ve Toplum, 3*(66), 1461-1482.

Güler, H. (2020b). Göçve Entegrasyon: Türkiye'de "Uyum" Ama Nasıl? *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 11*(1), 245-268.

Güllüpınar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi Politiği ve Uluslar Arası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 2*(4), 53-85.

Günay, E., Atılgan, D., & Serin, E. (2017). Dünya'da ve Türkiye'de Göç Yönetimi. *KSÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7*(2), 37-60.

Gündüz, A. O. (2015). Bulgaristan'dan Türkiye'ye Türk Göçü (1989 Örneği). *Aşiyan Dergisi, 2*(4), 8-11.

Hadimoğlu, N. Ö., & Teksoy, B. (2013). Vatansızlığın Azaltılmasına Dair BM Sözleşmesi (1961) Kapsamında Türk Vatandaşlığı Kanunu. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(107), 221-244.

Hatipler, M., & Daşkıran, S. (2021). Etkileri ve Sosyo-Psikolojik Boyutuyla Göç. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi, 10*(3), 714-728.

İçduygu, A. (2000). The Politics of International Migratory Regimes: Transit Migration. *International Social Science Journal, 52*(165), 357-367.

İçduygu, A. (2014). Bir Siyaset Alanı Olarak Son Yüzyılda Göç: Son Yüzyılda Dünya ve Türkiye. S. E. Ahmet İçduygu (Dü.), *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus Devlet Oluşumundan Ulus Devlet Ötesi Dönüşümlere, MireKoç Raporları* içinde (s. 26-76). İstanbul: Koç Üniversitesi Koç Araştırmaları Merkezi.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish Migration Policies: A Critical Historical Retrospective. *Perceptions, 18*(3), 167-190.

İçduygu, A., & Ünalan, T. (1998). *Türkiye'de İç Göç Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri.* İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Yayınları.

İnan, C. E. (2016). Türkiye'de Göç Politikaları: İskan Kanunları Üzerinden Bir İnceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi, 2*(3), 10-33.

İnliceliler, N. D. (2019). 1923 Yılından Bugüne Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları ve Sosyal-Ekonomik Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: T.C. Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

IOM. (2013). *Uluslararası Göç Hukuku-Göç Terimleri Sözlüğü.* 06 15, 2022 tarihinde Uluslararası Göç Örgütü:

https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf adresinden alındı

Işıkçı, Y. M. (2017). Türkiye'de Kamu Politikası Olarak 2000 Yılı Sonrası Uluslararası Göç Yönetiminin Analizi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 8*(13), 25-46.

Jansen, C. J. (1970). Migration: A Social Problem. *Reading in the Sociology of Migration* . New York: Pergamon Press.

Jastram, K. (2001). *Mültecilerin Korunması- Uluslararası Mülteci Hukuk Rehberi.* Ankara: Damla Matbaası.

Kalkınma Bakanlığı. (2014). *Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018 Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu.* Ankara: Kalkınma Bakanlığı.

Karakaya, H. (2020). Türkiye'de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi İİBF uluslarası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 4*(2), 93-130.

Kaya, İ., & Eren, E. Y. (2015). *Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu-Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri.* İstanbul: Seta.

Keleş, R. (1996). *Kentleşme Politikaları.* Ankara: İmge Yayınevi.

Khalaf, S., & Ilgar, R. (2017). Suriyeli Mülteciler ve Türkiye'de Mülteci Sorunu. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2*(2), 40-52.

Kirman, M. A. (2017). Sosyal Bir Olgu Olarak Göç: İslam Coğrafyasında Terör, Göç ve Mültecilik. *Recep Tayyip Üniversitesi Yayınları*, s. 109-129.

Kirman, M. A., & Dölek, İ. (2020). *Göç ve Din.* Ankara: Astana Yayınları.

Kıvrak, E. F. (2019). Ekonomik Büyüme ve Göç: AB ve Türkiye Arasındaki Göç Sorunu Kapsamında Göçün Türkiye'nin Ekonomisine Etkileri. İstanbul: Marmara Üniversitesi Avrupa Araştırmaları Enstitüsü.

Koç, E. (2001, Haziran). *Mülteci, Sığınmacı, Göçmen Nedir?* 06 15, 2022 tarihinde m.bianet.org: https://m.bianet.org/bianet/insan-haklari/2953-multeci-siginmaci-gocmen-nedir adresinden alındı

Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3*(3), 163-184.

Köstekçi, A., & Akyıldız, A. (2017). Türkiye'de Dış Göçlerin kamu Harcamaları Üzerindeki Etkisi: Ekonometrik Bir Araştırma. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1768-1775). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Laczko, F., & Rudolf, A. (2013). *"Introduction",World Migration Report.* Switzerland: International Organizasyon for Migration Press.

Martin, P. L. (1991). *Bitmeyen Öykü:Batı Avrupa'ya Türk İşçi Göçü.* Ankara: Uluslararası Çalışma Bürosu.

MPI. (2021). *MPI Türkey*. Haziran 24, 2022 tarihinde Migration Policy Institute: https://www.migrationpolicy.org/country-resource/turkey adresinden alındı

Murat, S., & Taşkesenlioğlu, Z. (2009). Avrupa Birliği Düzeyinde Göç, Entegrasyon ve Yerel Yönetimler. *Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları(14)*. İstanbul: Akol Ajans.

Nakhoul, T. E. (2014). Uluslararası İşgücü Göçğ ve Türkiye. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Dış İlişkiler ve Yurtdışı İşçi Hizmetleri Genel Müdürlüğü.

Naz, Y. (2015). Türkiye'nin Uluslar Arası Göç Politikası Ve Uluslar Arası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. *Yüksek Lisans Tezi*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Oral, B., & Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri J. Public Health-Specal Topics, 3*(1), 1-8.

Orhan, O. (2014). *Suriye'ye Komşu Ülkelerde Suriyeli Mültecilerin Durumu: Bulgular, Sonuçlar ve Öneriler.* Rapor No:189. Ankara: ORSAM Yayını.

Oytun, O., & Gündoğar, S. S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri Raporu.* Ankara: ORSAM-TESEV Rapor No:195.

Örselli, E., & Babahanoğlu, V. (2016). Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göçmen Politikalarının Gelişimi Kamu Politikası Analizi. *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi, 9*(43), 2063-2072.

Özalp, E. (1995). *Sosylojiye Giriş.* Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Özcan, E. E. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat, 2*(4), 183-215.

Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme.* Bursa: Ekin Yayınevi.

Özgür, O. (2013). Avrupa Birliği Yasadışı Göçmen/Mülteci Sorunu: Sınır Güvenliği ve Türkiye'ye Etkileri. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.

Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2*(XLVII), 127-145.

Özlü, Z., Kara, A., & Karkın, V. (2017). Suriye Özelinde Arap Baharı ve Türkiye'ye Etkileri. O. Köse (Dü.) içinde, *Geçmişten Günümüze Göç* (s. 477-484). Samsun: Canik Belediyesi Kültür Yayınları.

Özyakışır, D. (2013). *Göç: Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama.* İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.

Parlak, B. (2017). Ulusal Göç Mevzuatının Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Müktesebatı Bağlamında Karşılaştırmalı Analizi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 282-299). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Pazarlıoğlu, m. (2007). İzmir Örneğinde İç Göçün Ekonometrik Analizi. *Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 14*(1), 121-135.

Petersen, W. J. (1958). A General Typology of Migration. *American Sociological Review, 23*(3), 256-266.

Ravenstein, E. (1885). The Laws of Migration. *Journal of the Royal Statistical Society, 52*(2), 241-305.

Saçlı, A. (2017). Türkiye'de Göç Yönetiminin Sorunları. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 2210-2227). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İçgöç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz*(5), 33-44.

Sarı, M. (2017). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Üzerine Genel Durum Analizi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 371-388). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Savar, E., & Kedikli, U. (2019). Türkiye'de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları:Çankırı Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 15*(4), 1119-1142.

Savar, E., & Kedikli, U. (2019). Türkiye'de Müşteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sotunları:Çankırı Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, 15*(4), 1119-1142.

Sencer, Y. (1979). *Türkiye'de Kentleşme.* Ankara: Kültür Yayınları.

Sevinç, H., Bozkurt, E., Künü, S., & Sevinç, D. E. (2016). Ekonomik Büyüme ve Göç İlişkisi: Gelişmekte Olan Ülkelere Dayalı Bir Analiz. *International Conference on Eurasian Economies*, (s. 398-403).

Shills, E. (1978). Roots-The Sense of Place and Past: The Cultural Gains and Losses of Migration. Human Migration: Patterns and Politics. (M. W. S., Dü.) 413-414.

Soysal, İ. (1983). *Tarihçeleri ve Açıklamaları ile Birlikte Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları 1. Cilt (1920-1945).* Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Steinbock, D. J. (1998). İnterpreting The Refuge Definition. *Ucla Law Rewiew*(45), 733-815.

Stouffer, S. A. (1940). Intervening Opportunities: A Theory Relating Mobility and Distance. *American Sociological Review, 5*(6), 845-867.

Şahin, İ., & Düzgün, O. (2015, Temmuz). Türkiye'ye Geçekleştirilen Ortadoğu Kaynaklı Zorunlu Göçlerin Sosyo-Ekonomik Etkileri:1979-2014 Arası. *Tesam Akademi Dergisi, 2*(2), 167-195.

Şanlıöz, S. A. (2016). Dış Göç Olgusunun Düzensiz Göç Gerçeği: Karşılaşılan Etkilere Ekonomik ve Sosyolojik Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi, 24*(30).

Şimşir, B. N. (1986). *Bulgaristan Türkleri.* İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Şişman, Y., & Balun, B. (2020). Transit Göç ve Türkiye. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 21*(2), 61-79.

Taş, Ş. (2017). Dış Göç Olgusu ve Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1816-1824). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Taşçı, F. (2009). Bir Sosyal Politika Sorunu Olarak Göç. *Kamu-İş Hukuku ve İktisat Dergisi, 10*(4), 177-204.

Taştan, C. (2016). *Uluslararası Kitlesel Göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler.* I.Uluslararası Göç ve Güvenlik Konferansı Sonuç Raporu. Ankara: Polis Akademisi Yayınları.

Tatlıdil, E. (1984). Yurt Dışı İşçi Göçüne İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar. *Seminer Dergisi, 2*(3), 112-120.

Thomas, B. (1973). *Migration And Economic Growth. A Study of Great Britian And The Atlantic Economy.* London: Cambridge, At The University Press.

Todaro, M. P. (1980). Internal Migration in Developing Countries. *International Labour Office.*

Tolay, J. (2011). Türkiye'de Mültecilere Yönelik Söylemler ve Söylemlerin Politikalara Etkisi. Ö. Çelebi, S. Özçürümez, & Ş. Türkay (Dü.), *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem Politika* içinde (s. 201-213). Ankara: Birleşmeiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Yayını.

Tuncer, İ., Tozkoparan, İ. B., & Tuncer, T. (2017). Göç Sorununun Çözümü İçin Kamu Kurumlarının Yapması Gerekenler. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç*

ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yöneriminin Rolü içinde (s. 124-132). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci Davranışı ve Toplumsal Etkileri: Türkiye'deki Suriyelilere İlişkin Bir Değerlendirme. *Tesam Akademi Dergisi, 2*(2), 29-63.

TÜİK. (2020). *TÜİK Haber Bülteni Uluslararası Göç*. Haziran 15, 2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2019-33709 adresinden alındı

TÜİK. (2020). *Uluslararası Göç İstatistikleri*. Haziran 25, 2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararasi-Goc-Istatistikleri-2019-33709 adresinden alındı

Tümtaş, M. S. (2022). Türkiye'ye Düzensiz Afgan Göçü: Zorunlu Göç Mü "İstila Mı?". *Gaziantep Universty Journal Of Social Sciences, 21*(1), 338-353.

Tümtaş, M. S., & Ergun, C. (2016). Göçüğn Toplumsal ve Mekansal Yapı Üzerindeki Etkileri. *Suleyman Demirel University Journal of Faculty of Economics & Administrative Sciences, 21*(4).

Türk Dil Kurumu. (2022). 06 05, 2022 tarihinde Türk Dil Kurumu Sözlükleri: https://sozluk.gov.tr/ adresinden alındı

Türkkan, B. (2019). Uluslararası Göç Olgusu: Suriyeli Göçmenlerin Türkiye'deki Ekonomik ve Sosyal Yapı Üzerine Etkileri. Nevşehir: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uluslararası Af Örgütü. (2022). Haziran 8, 2022 tarihinde Uluslarası Af Örgütü: https://www.amnesty.org.tr/icerik/multeci-haklari adresinden alındı

UNHCR. (2019). *UNHCR.* Haziran 9, 2022 tarihinde UNHCR BM Mülteci Örgütü: https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/10/Global-Trends-2019.pdf adresinden alındı

UNHCR. (2022). *Mülteci İstatistikleri*. Haziran 24, 2022 tarihinde UNHCR: https://www.unhcr.org/refugee-statistics/download/?url=xNpCe1 adresinden alındı

UNHCR. (2022). *Sığınmacılar*. Haziran 10, 2022 tarihinde UNHCR BM Mülteci Örgütü: https://www.unhcr.org/tr/siginmacilar adresinden alındı

UNHCR. (2022). *Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar*. Haziran 09, 2022 tarihinde UNHCR BM mülteci Örgütü: https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar adresinden alındı

UNHCR. (2022). *Vatansız Kişiler*. 06 15, 2022 tarihinde Birleşmiş Milletler Mülteci Örgütü: https://www.unhcr.org/tr/vatansiz-kisiler adresinden alındı

Uygur, M. N. (2017). Göç Sonucu Olarak Kültürel Tanışma ve Muhtemel Etkileri. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1497-1504). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Uzun, H. (2017). Göç ve Toplumsal Kabul Üzerine Bir Değerlendirme; Türkiye. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 363-370). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Uzun, Ş. (2017). Geçmişten Günümüze Türkiye'nin Göç Yönetimi. A. Yatkın (Dü.), *Uluslarası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 79-96). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Ülküsal, M. (1966). Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Dobruca Türkleri. *Emel Dergisi*, 36-37.

Üner, S. (1972). *Nüfus Bilim Sözlüğü.* Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Vardar, N. (2015). *Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar.* 06 15, 2022 tarihinde www.bianet.org: https://bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar adresinden alındı

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi.* Ankara: Anı Yayıncılık.

Yavuz, Ö. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yapılan Sağlık Yardımlarının Yasal ve Etik Temelleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12*(30), 265-280.

Yaylacı, F. G., & Sirkeci, İ. (2019). *Sunuş: Göç Ülkesi Türkiye'de Sosyal Hizmet, Kuramsal ve Uygulama Boyutları ile Türkiye'de Sığınmacı, Mülteci ve Göçmenlerle Sosyal Hizmetler.* London: Transnational Press.

Yaylagül, C. (2011). *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulamasında Kent Konseylerinin Birleşimi.* Haziran 17, 2022 tarihinde www.academia.edu: www.academia.edu adresinden alındı

Yaylı, H., & Çoştan, U. (2017). Türkiye'nin Yeni Göç ve Göçmen Politikaları: Suriyeli Mülteciler Örneği. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 300-312). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Yıldırım, S. G. (2018). Göç ve Afganlar 'İstikrarlı Mülteciler'. *Göç Araştırmaları Dergisi*.

Yıldız, A. (2017). Göç Olgusu ve Göçün Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği. A. Yatkın (Dü.), *Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü* içinde (s. 1825-1841). Elazığ: Kaysem11 Kamu Yönetimi Sempozyumu Fırat Üniversitesi.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri. *International Preiodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 9*(2), 1685-1704.

YUKK. (2013). *6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.* 06 15, 2022 tarihinde T.C.Resmi Gazete(Sayı:28615): https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130411-2.htm adresinden alındı

Zaim, S. (2006). IV. Oturum Değerlendirmesi: Türkiye'den Göçler. *Uluslararası Göç Sempozyumu Bildiriler:8-11 Aralık* (s. 327-330). İstanbul: İstanbul Zeytinburnu Belediyesi.

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(99), 229-240.

Ziya, O. (2012). Mülteci-Göçmen Belirsizliğinde İklim Mültecileri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(99), 229-240.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0002-1712-3440
Adı SOYADI	Tuğba ÇALIŞKAN
Doğum Yeri	Altındağ
Doğum Tarihi	25.04.1990

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölüm	İşletme

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	T.C. Ziraat Bankası A.Ş.
Görev Pozisyonu	Banko Görevlisi
Tecrübe Süresi	7 Yıl

İLETİŞİM

Adres	Bağcılar Mah. Aram Tigran Bulvarı Meram 5 Damlakent Sitesi 16C/16 Bağlar/DİYARBAKIR
E-mail	tugbaceyln@gmail.com